

591972111

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Mag. 09.9087 Ga

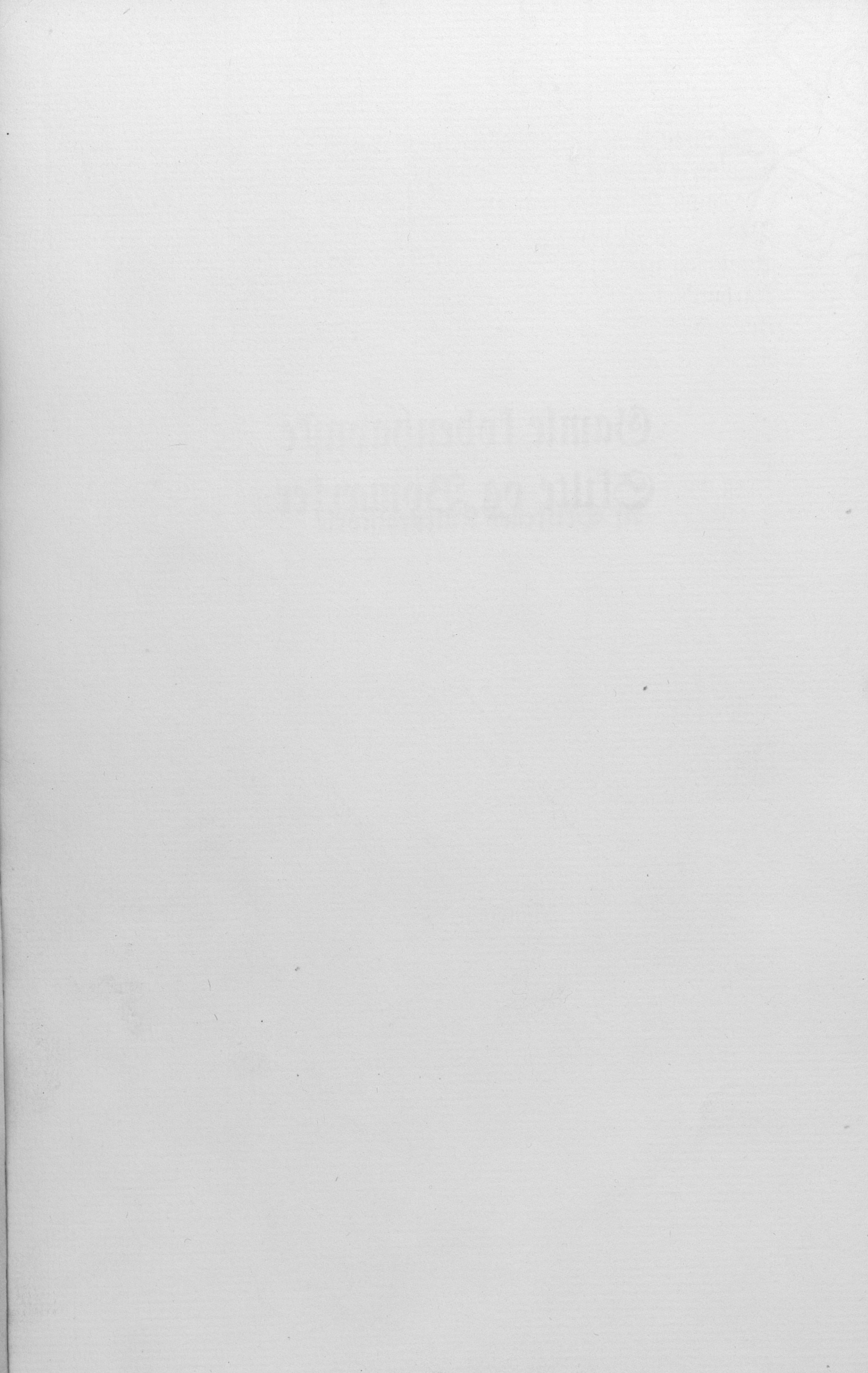
RHB

Mag.
09.9087

Ja
n. 2

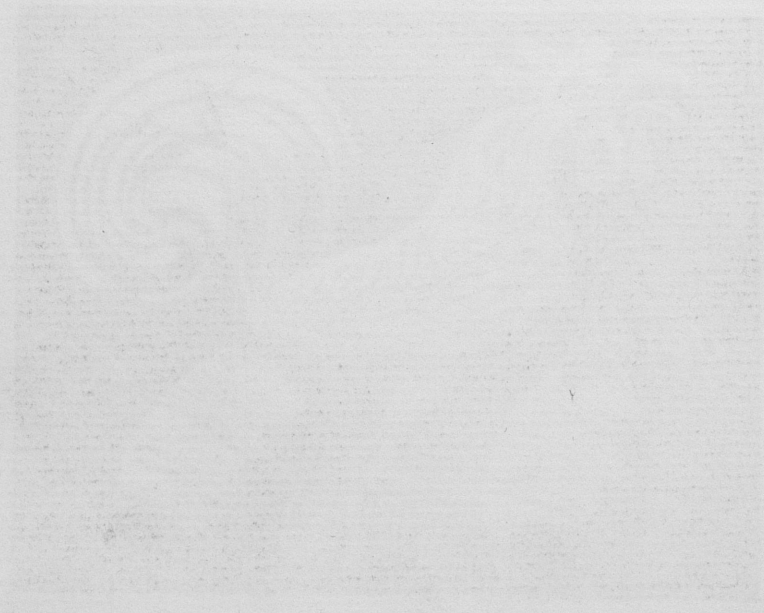
Uf Skilteneſ Kulturhistorie

Gamle københavnske
Skilte og Bomærker

Samle Lærebog
Efter de Romerske

Samle Lærebog
Efter de Romerske

Gamle københavnske Skilte og Bømærker

Tegninger af Tage Sjørgensen

med en Indledning af Mag. art. Hugo Matthiesen
og forsynet med biografiske Noter af
Dr. phil. Villads Christensen

København

Akademisk Antikvariats Forlag
MCMXIX

509.404

Ga 49

Bogen er trykt i 500 Eksemplarer,
hvoraf dette er Nr. 107.¹⁰⁰

Som en Ariadnetraad, glittrende af Farver og Forgylbning, førte Skilte — før Husnumrene trængte igennem — rundt i de gamle Byers Virvar af Gyder og Krinkelkroge, og dette Vejvisersystem var saa intimt sammengroet med Bylivets Aand, saa naivt og fornøjeligt i sin fantasifulde Rigdom, at Aarhundred efter Aarhundred gif hen, inden man — selv i kraftigt voksende Storstæder — vovede at bryde dermed for rationelt at gennemtvinge Brugen af de tørre Tal, som profaisk, men praktisk bestemmer Beliggenheden for hvert enkelt Hus i Gaden.

Udviklingen har gjort Byplanerne regulære, Poesien er med pillen Omhu rykket op med Rode, Skævheder og lunefulde Udskjelser i Bebyggelsen taales ikke mere, Gaderne er pæne og velopdragne, pedantisk skaarne over samme Læst, Husene saa nogenlunde ens i Størrelse og Udseende, banalt og kedsommeligt ordnede ind i snorlige Rækker, hvor Tal uundgaaeligt hører ind som et nødvendigt Middel til i paakommende Tilfælde at udpege de enkelte i Geledet. Forskaanet for Skamklipping af Reglementer og Forordninger — der ganske vist fandtes, men ikke fulgtes, — groede de gamle Byer naturligt frem, prægede af malerisk Uorden og Tilfældets Luner, hver Gade, hver Gaard, hvert Hus tilkæmpede sig sin Plads og sit bestemte individuelle Udtryk, og i dette brogede, rigt afvekslende Bymilieu taalte man ikke Tal. Tanken havde rigtignok allerede 1512 været fremme i Paris, da man forsøgte at nummerere de ensartede Rækker af Boder paa Pont Notre-Dame og Petit-Pont, men dette Tilløb strandede ynkeligt, prisgivet Latterliggørelse og Spot.¹ Nej ikke Numre, men Skilte hørte hjemme i de gamle Byer, hvor de fantasifulde og farverige som Blomster sprang frem paa Stenvæg og Bindingsværk i de krogede Gader, talende et Sprog, som selv de fattigste i Aanden kunde forstaa; thi hængtes Billedet af en Pelikan ud paa en Stang foran Døren eller

fastgjordes som Relief paa Bygningens Facade, kunde ingen være i Tvivl om, at han her stod Ansigt til Ansigt med det Hus, som gik under Navnet Pelikanen.

Takket være denne Billedskrift fandt Borgere og fremmede rundt mellem Byens mange Huse, vandrende spejdende frem mellem Bildmænd og Morianer, Roser og Stjerner, brune, røde og gyldne Bjørne, Løver og Svaner, som afmalede paa et Bræt stak frem foran Bygningerne. Skikken at mærke disse med Skilte strækker sine Rødder langt ned i Oldtiden, da Handlende og Haandværkere f. Eks. i det gamle Rom paa Husvæggene lod fremstille talende Emblemer og Billeder, som kunde gøre de forbipasserende forstaaeligt, hvad Slags Varer Boden havde at byde paa, og i Løbet af Middelalderen vandt Skilte ligeledes lidt efter lidt Indpas i de blomstrende Byer. Naar Adelsmænd lod deres Vaabenskjold fæste over Paladsets Port, fik Borgerne her et Forbillede for de Bomærker og Billeder, de saa smaat begyndte som Kendetegn at anbringe paa deres Huse.² Endnu i 13. Aarhundrede var Skilte dog forholdsvis sjældne, Byerne var endnu for smaa, Husene for faa til ad den Vej at behøve at knytte et særligt Kendemærke til sig, men i Løbet af det følgende Aarhundrede dukkede navngivende Skilte talrigt frem i en Stad som Paris, og i 15. Aarhundrede myldrede de i broget Mangfoldighed Gade op og Gade ned.³ Egentlige Professionskilte vedblev dog hele Middelalderen igennem at være ret sjældne; thi Haandværkerne, som efter Datidens Skik Fag for Fag byggede Boder for sig i samme Gader eller samme Kvartaler, behøvede ikke at gøre opmærksom paa, hvad de havde til Forhandling i deres Bod. Højt regnet kunde en Skomager hænge en Sko til Skue foran Vinduet, en Remsnider sine Læderremme og Bælter, en Sværdfeger sine Vaaben, en Udstilling af færdige Fabrikata, som kunde friste Publikums Rø-

belyst; men de egentlige Banebrydere for Skiltene var og blev Vinhandlere, Bærtshusholdere og Gæstgivere.

I Oldtiden havde Fyrrekoglen været Vinhandlernes Skilt, fordi dens Harpiks almindeligt brugtes til Tætning af Vintønderne, og Traditionen levede videre i Middelalderen, da der c. 1400 i Paris fandtes en berømt Vinstue, hvis Mærke var „la pomme de pin“.⁴ Af klassisk Rod var ogsaa en grøn Busk, særlig Vedbendbusken, der ophængt over en Dør forkyndte, at der her udtappedes Vin, og som derfor afsødte det — ogsaa af Shakespeare brugte — Ordsprog: „God Vin trænger ej til Vedbendbuske.“⁵ Hele Middelalderen igennem tjente grønne Grene og Straabundter — „Maien“ som de kaldtes, fordi de om Foraaret fornyedes — som Vinhus-tegn i Tyskland.⁶ Stundom var Høvisken udstykket paa Spidsen af en Stang, saa den lignede en Kost,⁷ stundom formedes det grønne mere pynteligt i en Krans, og i denne Skikkelse bevarede det gamle Vinhandlerskilt sin Livskraft gennem Aarhundreder. Det Tøndebaand, man i den ældre Del af Middelalderen i Frankrig brugte at hænge ud foran Vinboden, udviklede sig ligeledes ret naturligt til en grøn Krans,⁸ og i en Mængde Træsnit og Stik fra 15.—16. Aarhundrede ses Kroer betegnede paa denne Maade⁹, en Skif, som ogsaa kendtes her i Norden.¹⁰ Ingen maa sælge eller udtappe Vin uden Huse i Potter og i Rander efter denne Dag — hed det 1577 i Helsingør — og „hvo Kranse haver udhængt,“ skulde dennem indtage uden Forhaling.¹¹ Omdigtet i Smedejærn vedblev Kranzen ogsaa i 17. og 18. Aarhundrede at være de privilegerede Vinstuers Kendemærke, selvom Vinløv, Druer, Bacchusfigurer og deslige mere og mere trængte den i Skygge.

Ret tidligt har dog ogsaa Bartskærer smykket deres Bolig paa bestemt Maade til Vejledning for deres Kunder; thi allerede 1352 klagede de i Paris over, at ukyndige Fuskere, til-

med Mordere, Tyve, Bellhstninge, Charlataner, Alkymister og Arbejdere praktiserede og paa deres Butik anbragte Skilte lignende de virkelige Kirurgers,¹² og Barberstuernes blanke Bækkener er i Udlandet og muligvis ogsaa herhjemme af middelalderlig Oprindelse.¹³

Størst Betydning for Skiltenes Udviklingshistorie fik dog afgjort Gæstgivergaarde, Herberger og Skænkeboder, hvis Indehavere det maatte være magtpaaliggende at forsyne Huset med et lokkende, iøjnefaldende Skilt, som baade kunde give det Navn og drage fremmede tilrejsende ind over dets Tærskel. I Frankrig nævnes 1362 en Tilladelse til over Døren at udhænge „et Beværtnings-Tøndebaand eller et andet Skilt“,¹⁴ og 1393 stævnedes en Olbrygger i Chelsea „for ej at have stukket det sædvanlige Tegn ud“,¹⁵ — et Vidnesbyrd om, at Dyrigheden allerede saa tidligt paalagde det som en Pligt for Værterne at gøre Huset kendeligt ved et Skilt. I 14.—15. Aarhundrede myldrer det da ogsaa med Gæstgiverskilte, bemalede med Helgener, Dyr og Genstande fra det daglige Liv, efter hvilke Kroen opkaldtes. Gang paa Gang indskærpede Regeringen Værterne at holde Skilt „paa de mest iøjnefaldende Steder“,¹⁶ og Christian den Anden paabød herhjemme hvert Herberg at „udhænge et Tegn, malet paa en Fjæl, udenfore samme Hus, vel højt paa en lang Stang; somme skulde have en Løve malet, somme en Hjort, somme en Morian, en Grif, en Maane, en Stjerne eller sligt andet“, efter hvilket Mærke Herberget skulde tage Navn.¹⁷

Til Tider kneb det dog haardt at faa Gæstgiverne til at lystre Ordre, saa man atter og atter maatte forny Befalingen om at udhænge „Tavle“, „Baaben“ eller „Bræt“ paa Bygningen. 1563 maatte Ribe By endog paa egen Bekostning anskaffe 8 Brætter til Fordeling blandt Byens Herberge-Værter, 1620 fik en Borger i Kjøge af Borgemester og Raad

Skiltet „Svanen“ overladt, 1623 udbetaltes der i samme Stad Anders Maler 1 Dr. 8 Sk. „for en Rosen at male paa begge Sider af en Table, som hænger for Skipper Slufs Dør“, og 1561 fornøjede Helsingør Ræmmerkasse Hans Maler fra København med 33 Mark for den Umage, han havde haft med at male 5 Brætter til Byens Gæstgivergaard.¹⁸

Det var dog ingenlunde altid, at Kommunen agtede selv at afholde Udgifterne; thi 1565, da der i samme Stad udtooges 3 Borgere til at holde Herberge for fremmede og „udhænge Bræt for deris Døre“, maatte der flere Gange gives dem et Tilhold, før Sagen gik i Orden.¹⁹ Naar Værterne saaledes selv skulde betale, overlodes Valget af Skilt-Billede vistnok helt til deres eget Forgodtbefindende, medens det i 1603, da 6 Herberger oprettedes i Stockholm, forud blev foreskrevet af Dyrigheden, hvilket Mærke – 3 Kroner, blaa Orn, forgyldte Løve, Gris, Sol og Maane – hver enkelt Gæstgivergaard skulde føre, samtidig med, at det ene af Stadens offentlige Spisesteder betænktes med Navnet Stjernen.²⁰

For Herberge-Værter var Skilt en Tvang, for andet Godtfolk derimod en frivillig Sag, men desuagtet trængte Skikken igennem – praktisk og fornøjelig som den var. Selvom vore smaa og beskedne Forhold frembød færre Betingelser for dens Blomstring end Udlandets rige, tæt befolkede Byer, har Skiltene uden Tvivl allerede inden Udgangen af Middelalderen holdt deres Indtog ogsaa hos os, hvor den gennemførte Brug af navngivende Husmærker, hvormed Hansestæderne paa de store Fiskepladser ved Skanør og Falsterbo kendetegnede deres Boder, har kunnet tjene som Forbillede; thi udstukne paa Stænger fra Dørene kiggede „Stjernen“, „Armbrøsten“, „Lønden“, „Hvide Hest“, „Silden“, „Korsset“, „Øksehovedet“, „Hanen“, „Lygten“, „Sværdet“ og Skilte af lignende Art selskabeligt paa hinanden.²¹

Paa Christian den Fjerdes Tid ses Skikken forlængst at være trængt igennem i en By som Helsingør, om det end kun er et Faatal af skiltbærende Huse, Kilderne tilfældigt nævner nu og da, 1591 saaledes „Prinsen“, 1594 „Kronen“, 1597 „Galejen“ og „Stjernen“²² – hvilken sidste maaske har givet Stjernegade Navn –, 1601 „Svanen“²³ og „Falken“, vistnok identisk med det Hus, „som kaldis udi Falken“ 1607,²⁴ 1604 „den hvide Bjørn“ – „som den hvide Bjørn udhænger“²⁵ –, 1615 „Rosen“,²⁶ 1622 „Solen“, samt en Bod ved Stranden, „som kaldis Klokken“,²⁷ og fra senere Tider „Smakken“, „Danziger=Vaaben“, „Rejserkronen“, „Grønne Lind“, „Elefanten“, „Pelikanen“²⁸ og „Hjorten“.²⁹

Utvivlsomt har en Del af disse Huse været Skænkeboder, Ølstuer og Gæstgivergaarde, hvis Tal var imponerende i de gamle Byer. 1624 kunde Bergen saaledes glæde sig ved at have 400 Ølboder, og i en liden Stad som Åsfens kunde Godtfolk 1627 slukke deres Tørst i ikke færre end 11 Brændevins-, 18 Ølsalg og 3 Vinstuer.³⁰ Alle disse var naturligvis selvskrevne til at føre Skilt, om ikke af anden Grund, saa af Hensyn til Consumtionen; thi 1623 havde Kongen indskærpet, at det ej maatte tilstedes nogen „udi Potter eller Kander Øl, Ølbeddike, Mjød, Mælske, Most eller Brændevin at sælge, som ikke et vist Tegn efter vore Befalingsmænds, Borgemestere og Raads Anordning udhængendes vorder, under Straf som vedbør“.³¹ Da der 1626 gives Bevilling paa Oprettelse af et Bryggerlav i Roskilde, hedder det derfor, at Tavle skal udhænges, „hvor Øl brygges og ellers Ølsalg holdes“,³² og i Recessen 1643 paalægges det Borgemestre og Raadmænd at paase, at der fra alle Huse, hvor stærke Drikke udtappes, udhænges „et vist Tegn eller Bræt, paa det Kongens Accise deraf ej skal underflaes“.³³ 1688 indskærpes det yderligere i København at

vaage over, at alle Borgere, som handler „med alle Slags udtappende Varer“, udhænger Skilte og Tegn,³⁴ og mere end noget andet har disse Paabud banet Vej for den Rigdom af mærkelige, naive og fornøjelige Skilte, som i skrattende Jærnhængsler svajede over Gyderne for Vindens Pust.

Apotekerne har dog jævnsides Skænkeværterne med Rette Lod og Del i Vren af at have bragt navngivende Skilte i Brug; thi medens de i Middelalderen i England og Frankrig brugte en Morter som Mærke paa deres Bod,³⁵ synes de her i Norden fra første Færd at have valgt et Billed-Vartegn — Svanen, Løven, Elefanten og Enhjørningen — og tro mod gammel Tradition fastholder de endnu det nedarvede Mærke og Navn.

Den middelalderlige Skiltform, som brugtes ude i Europa og gennem Renaissanceperioden bibeholdtes ogsaa herhjemme, var i al sin Simpelhed et firsidet malet Bræt udhængt paa en Stang ved Husets Dør eller stundom stukket ud gennem Taget. 1628 erklærer Synsmænd i Helsingør om et Hus, Mikkel Væver havde haft i Leje, at det Hul i Taget — „som hans Stang haver udstukket“ — atter var flyet.³⁶ Forbilledet for den Slags „enseignes flottantes“ maa muligvis søges i de bemalede Faner, som i Middelalderen havde gjort samme Tjeneste,³⁷ og mangfoldige gamle Stik og Tegninger viser Udhængsbrættet i sin oprindelige massive og plumpe Skikkelse. Da den Helsingør Byskriver 1569 netop i Tingbogen har indført en Advarsel til Borgerne, „som holde Bræt for deres Dør“, glider hans Tanke hen paa Gæstgivergaarden Kronen, medens han i flygtige Træk i Bogens Margin tegner en udstukket Stang med en i Lænker fastgjort Table, bemalt med fire Kroner.³⁸

Lidt efter lidt afløstes Stangen dog af en mere pyntelig Arm af Smedejærn, og dermed var Stødet givet til en ny,

rig Udvikling i Løbet af 17. Aarhundrede; thi jo tættere Skiltene myldrede frem i Husrækkerne som Kviste fra en Gren, jo vældigere Omfang tog de, idet Borgerne i hidsig indbyrdes Kappelyst overgik hverandre, og sine Steder rakte særlig anmassende Skilte næsten helt over paa den anden Side af Gaden. I London var det f. Eks. ikke ualmindeligt, at de fra en Skiltstolpe paa det ene Fortov krummede sig som en Triumfbue over paa det modsatte, og i Hundredevis sluttede fantastisk udstyrede Smedejærnskilte op paa Rad og Række, fyldende Luften med Knirken, Raslen og Hvinen, naar Blæsten susede gennem Byen. Deres Tavler og Gitterværk formørkede formeligt Dagens Lys i de dybe, trange Gyder, hvor de som et Slør dæmpede Solens Straaler og i deres massive Tyngde truede Fodgængerne paa Liv og Lemmer, hvis en Krog svigtede eller et Hængsel brast. Alene for det gamle Fleet Street i London har man kunnet konstatere ikke mindre end 315 Skilte, fordelt paa Gadens 200 Huse,³⁹ og om Paris skrev en samtidig Forfatter: „Jeg har set 6 Fod høje Udhængsskilte foran Butikerne, Perler paa Størrelse med Tønder, Fjer, som rakte op til tredje Stokværk.“ Stundom sænkede Jærnarmenes tunge, vældige Billeder sig dybt ned i Gaderne, begravende disse i evig Skumring, saa det allerede i Aaret 1600 i Paris blev forbudt at anbringe noget Skilt, før det i Forvejen var godkendt. Selvfølgelig var alle Forbud talte for døve Øren, Skiltraseriet var i rivende Vækst og maatte løbe Linen ud, før Fornuften kunde komme til Orde, og et halvt Aarhundrede senere hed det i samme By, at den voldsomme Konkurrence hidse de Handlende frem; i Datidens Reklame var Skiltet Svinghjul, og Butik for Butik prydede deres Ydermure med Uhyrer af Smedejærn og Farver, der jo rigere og mægtigere de var, stak des mere i Øjnene. Følgen var, at flere Bykvarterer overhovedet slet ikke kunde oplyses i de

mørke Vinternætter, da Skiltene mørke Skygger kvalte Engternes Skin.⁴⁰ 1666 søgte man derfor at mane til større Maa-
dehold og føre Udhængsskiltene tilbage til rimelige Formater, idet det blev forbudt fremtidigt at anbringe dem lavere end 15 Fod over Gaden, medens en Forordning 3 Aar senere fastslog en Normalform og et Maximumsmaal, ifølge hvilket Skiltene kun maatte springe 3 Fod frem fra Husfacaden.⁴¹ Men heller ikke denne Beflipning vilde Pariserne finde sig i, og i 18. Aarhundrede havde Skiltene atter genvundet deres kolos-
sale Omfang. „En Støvle saa stor som et Vinsfad, en Spore saa bred som Hjulet paa en Karosse, en Handske saa rummelig, at der i hver af Fingrene kunde huses et 3 Aars Barn, uhyre Hoveder, Arme væbnede med Kaarder spændte over hele Gadens Bredde“, fremtryllende for Pariserne Dine Syn-
ner fra en gigantisk Verden. Og naar det blæste – meddeler samme gamle Kilde – hylede og stødte disse Skilte mod hinanden som et klagende, forvirret Klokkespil, i Sandhed ufatteligt for den, der ikke selv havde hørt det.⁴²

Først da Udviklingen var naaet saa vidt, var Timen inde, og 1761 slog Dyrigheden – da et Forsøg paa at hindre Ud-
skjæjler ynkeligt strandede – til med haard Haand. Radikalt forbødes det nemlig nu at have Udhængsskilte over Gaderne, for Fremtiden skulde de anbringes fladt paa Facaderne, og Naaneden efter denne Forordnings Udstedelse var det et dagligt Syn paa Paris' Gader foran Butikerne at se Stiger, rejste i Anledning af Skiltene's Forandring. Befriet for disse overdrevne Jærnstilladser aandede Byen atter op og viste igen „et velplejet, rent og barberet Ansigt“.⁴³

I det Tusindtal af Morianer, grønne Mænd, sorte og brune Bjørne, Løver, Havfruer og Fabeldyr af alle Verdens For-
mer og Farver, som i mægtige Smedejærnsarme krummede sig over Londons Gader og i et Bustads af Snirkler og Spi-

ralblomster flatrede helt over til Genboerne, ryddede Ræmpebranden 1666 kraftigt ud, og i de nye Kvarterer, som rejste sig paa Tomterne af de hærgede Komplekser, vandt den Skif Indpas at indmure flade, reliefhugne Stenbilleder i Facaderne i Stedet for de udhængende Skilte. I de Bydele, Luerne havde skaanet, holdt man imidlertid stædigt fast paa disse. Forgæves havde Carl den Anden forsøgt at forbyde dem; thi trods alt fortsatte de det ivrige Kapløb om Storhed og anmassende Vælde. 1718 styrtede slikt et imponerende Jærnskelet i Fleet Street bragende ned, rev hele Husets Forside med sig i sit Fald og ihjelslog i dette 4 Personer, nemlig 2 unge Kvinder, Kongens Juveler og en Arbejdskarl, en Ulykke, som gav Stødet til Nedsættelsen af en Undersøgelseskommission. Denne førte dog ikke til noget, og først 1762 fulgte man i London Paris' Eksempel ved at forbyde de store Udhængsskilte. Kvarter paa Kvarter rensedes i Løbet af de følgende Aar,⁴⁴ Dagslyset kunde atter finde Vej til Gadernes Dyb, og Nattens Stilhed brødes ikke mere af Skiltenes Skratten.

København var fulgt med i den almindelige Udvikling, Skiltenes Sejrstog fortsattes Gade for Gade, Hus for Hus, særlig efter at ogsaa Haandværkerne — som tidligere nølende havde holdt sig i Baggrunden — i stadig stigende Maalestok tog Skikken op. Formeligt kanoniserede af Lavenes Hæderlighedsfars, omgærdede af det „zünftige“ Væsens hele ceremonielle Apparat, gik Skiltene en storartet Blomstring i Møde.

Den Kro, de københavnske Skræddersvende 1612 oprettede, for at vandrende Svende dér kunde „fange Mad og D for en skjellig Penge“, har sikkert allerede da pranget med et pynteligt Skilt; thi 1622 paalægges det de forskellige Fag at udhænge Bræt paa deres Herberger, 1623 omtales et saadant i Lømrernes Skraa, 1629 paa Smedenens Herberg og

1653 paa Snedkernes.⁴⁵ 1626 er der i Helsingør Tale om Smedenes „Svendebræt“,⁴⁶ et Vidnesbyrd om, at Skikken samtidig havde slaaet Rod ogsaa i Provinsen, og Lavskiltet, som hængtes ud paa Lavshus og Svendekro i den følgende Tid, blev som en Fane for Faget, et dyrebart, ærværdigt Klenodie, der som det ærbare Haandværks Symbol omgaves af et højtideligt Ceremoniel. Naar Skiltet skulde flyttes til den nye Oldermands Bolig eller til et nyt Herberg, fandt dette Sted i pompøse Optog under Udfoldelse af stor Pragt og en Mængde „zünftige“ Ceremonier. Da de københavnske Snedkere 1631 flyttede Skilt i Anledning af Oldermands Skifte, blev der druffet for 3 Mark 4 Sk. paa det gamle Lavshus, for 1 Daler paa det nye, og skønt Udgifterne til Festen ogsaa hos de andre Fag endnu var ret beskedne, vakte de dog Myn- dighedernes Mishag, ja 1682 advarede Kongen mod „den onde Vane“ og „al Fastelavnsløben“. Uanfægtet heraf udfoldede de festlige Skiltflytninger sig dog straalende i Løbet af 18. Aarhundrede. 1724 flyttede Hovedstadens Snedkere saaledes Skilt, dragende med Musik gennem Gaderne i storstilet Optog med Tyrker, Fægtere, Bildmænd og de fire Aarstider, medens Skiltet som en Helligdom blev baaret af 12 tyrkiske Drabanter, og denne Procession stillede oven i Købet i Skygge af en senere Flytning 1749; thi da var „Løbet usigeligt“, ja den stormægtige Konge overværede selv fra Slottets Vin- duer Ceremonien med et Aasyn, „hvoraf Naade og Majestæt fremskinnede“. Følgen var, at Lavet, da Skiltet 1770 atter skulde skifte Kvarter, overbød sig selv i Pragtudfoldelse, og da de andre Lav ikke vilde staa tilbage, blev disse Fester en stadig Kilde til Udgifter og Spild af Arbejde. 1780 skred Kongen derfor ind og bestemte, at Skiltflytningerne for Fremti- den skulde gaa for sig uden Musik og under beskedne For- mer. Som en Skygge af fordums Storhed holdtes den gam-

le Ceremoni dog i Live, saa længe Lavsvæsenet raadede.⁴⁷ — Det var dog ikke alene Lavet som saadant, men efterhaanden ogsaa de enkelte Mestre, som i Løbet af 17. Aarhundrede optog Moden og udhængte Skilt for deres Dør. De Tider var jo forbi, da Haandværkerne efter middelalderligt Mønster fagligt var fordelt i Gaderne, saa Smedene klumpede sig sammen i én, Skomagerne Side om Side i en anden; nu boede de enkeltvis spredt mellem andre Borgere rundt om i Staden, hvor Skilte blev nødvendige for at gøre Godtsfolk opmærksom paa, hvor deres Værksted og Butik var at finde. Ligesom Lavsskiltene i Regelen smykkedes med paagældende Fags Emblem, Værktøj eller vigtigste Produkt, var ogsaa de enkelte Haandværksmestres Skilte „parlante“, Skomagerne udhængte saaledes en stor Støvle, Grovsmedene en Hestesko, Klejnsmedene en Nøgle, Bagerne en kronet Kringle, Glasmestrene en Roset af Glasmosaik og saa fremdeles. Disse faglige Kendetegn var dog stundom ved at drukne i en overdreven Indfatning af allskens uvedkommende Pynt, som markskriggerst hæftedes paa Skiltarmene for at tjene som Reklame for Forretningen og lokke Kunder til Huse.

Skrædderne fulgte Eksemplet fra deres berømte Fagfæller i Paris, hvor Skiltets Skræddersaks optraadte i en Ramme af kongelige Værdighedstegn;⁴⁸ thi 1723 hedder det om de københavnske Skræddere og Parykmagere, at de „hidindtil udi Særdeleshed“ har „baade ladet male og endnu male saavel Hans kgl. Majestæts som Dronningens, Prinsernes og Prinsessernes Portraits paa deres Skilte, som dem lyster“.⁴⁹ Forkærligheden for at anbringe fyrstelige og berømte Personer paa Udhængstavlerne var i det hele taget meget udbredt i Udlandet, hvor Historiens store Navne værgeløst erobrede af Reklamen. Digtere fra Homer til Shakespeare, Tænkere fra Seneca til Locke, Feltherrer fra Cæsar til Marlborough figu-

rerede foran Butikerne i London,⁵⁰ hvor ogsaa Tyge Brabes Hoved 1767 viste Vej til George Adams Butik i Fleet Street, i hvilken Globen og alskens mathematiske og optiske Instrumenter var tilfals.⁵¹

Selv om Skrædderne efterhaanden opgav Kongefamiliens Portrætter, vedblev de dog længe at lade et Par kongelige Løver – baade i Signet og i Skilt – bære den paa Spidserne staaende Saks,⁵² medens Hattemagerne satte et mægtigt Apparat i Scene for at henlede Publikums Interesse paa deres Bod og aftvinge det Respekt for dens Produkter.

Forlængst er al denne Forfængelighed forsvunden, og kun et 1723 afholdt Syn giver en Forestilling om Arten af de Hattemagereskilte, som dominerende rakte ud over Hovedstadens Gader; thi Niels Jørgensen paa Vandkunsten havde f. Eks. hængt til Skue et firkantet Jærnskilt med en forgyldt Hat paa, et Vaaben med tvende Løver, samt i gyldne Bogstaver Indskriften: „I die Englische Castor“, medens Ejernavnet og det forgyldte Symbolum: „Allhier verkaufft man Allerhand Sorten von feinen hüten in Duz und in Stück“, var at se under Hatten. Paa Skiltarmen prangede Majestættens gyldne, kronede Monogram, baaret af forgyldte Løver, og yderst paa Spidsen en sort Hat. I anmassende Pral gav Konkurrenten Johan Groths Skilt i Bognmagergade ikke det ovennævnte noget efter, og Jakob Lyders i Kompagnistræde havde foran sin Butik „In de vergolde Castor“ ligeledes Kongekroner i Skiltet, samt yderst paa Stangen en Jærnsfigur med Hat i Haand. „De Hollandsche Castor“ i Dimmelskæfttet smykkede ikke alene Skiltet med Hollands Vaaben og en i forgyldt Tralværk anbragt Løve, men forlystede tillige det i Tysk bevandrede Publikum med følgende Vers:

„Hier macket man huden starck en glat,
pasen se nit David, so passen se Goliath.“

Dg en Hattemager i Grønnegade lod ligeledes under Skiltets kronede Hat prente med Guld:

„unter diesen hut ist böß und gut.“⁵³

Hattemagerne yndede Tyf, og da det 1804 meddeles, at en modig Mand af dette Fag satte „Dansk Hattemager“ paa sit Skilt, tilføjes det, at dette Ord maaske tidligere vilde have skilt ham ved alle hans Kunder.⁵⁴

Professionskiltene var saaledes afgjort ved at vinde Indpas i Begyndelsen af 18. Aarhundrede, men maatte dog kæmpe en haard Dyst, inden de antog de mere afklarede Former, under hvilke de bruges den Dag i Dag; thi det var jo ikke alene Faget, man skulde kunne gætte sig til ved at kaste et Blik paa Skiltet, nej ogsaa Huset selv stillede — blottet som det var for Nummer — Krav om at blive døbt af et Billede, som burde sammenknyttes med Professionsmærket, og til Tider trængtes dette sidste derfor helt i Skygge. Ofte udeloddes det oven i Købet fuldstændigt, og i London klagede Addison i sin „Spectator“ saaledes flere Gange over den haabløse Forvirring, som raadede i Valget af Skilte, idet Handlende og Haandværkere udhængte Billeder, der ikke havde den fjerneste Tilknnytning til deres Varer eller Fag.⁵⁵

Med lige saa god Ret bebrejdede man de skiltende, at de — uden Hensyn til det tilfældige i Sammenkoblingen — stundom brugte dobbelte Husmærker, f. Eks. en Stjerne og et Morianhoved, en Haand og et Træ, hvilket gav Anledning til stadige Fejltagelser. Dette hang sammen med, at en Borger, som fraflyttede sin gamle Ejendom, af og til tog Bartegnet med sig for vedblivende at leve under det ogsaa i sin nye Bolig, selv om denne allerede i Forvejen havde sit almindeligt kendte Mærke. At udsette dette lod sig af praktiske Grunde ikke vel gøre; thi var Huset indgroet i Publikums Bevidsthed som „Stjernen“, vilde det være Vanvid at udrydde det gængse Navn,

det bibeholdtes derfor, men maatte dele Værdigheden med det Morianhoved, den nye Ejer førte med sig.⁵⁶ I hvor stor Udstrækning denne Skif har sat Spor i København, lader sig næppe konstatere, og til Tider har der i Virkeligheden ligget andet til Grund for dette dobbelte Hustegn, nemlig en Rebus, der — let gennemskuelig og almindelig kendt i Datiden — skjuler sig i en ved første Øjekast meningsløs Sammenstilling af 2 eller flere hinanden uvedkommende Genstande. Billedet af en Hjort, cerf, og et Bjærg, mont, døbte saaledes i Frankrig mangt et Værtshus au sermont, hvad der gav ivrige Krogængere Lejlighed til med frelst Samvittighed at kunne sværge paa, at de kom fra eller gif „til Prædiken“, naar de gæstede Beværtningen. Brede Stemmer løftede sig da ogsaa mod denne Forgribelse paa noget helligt, og i langt højere Grad gjaldt dette et andet ligeledes i Frankrig meget populært Kroskilt, nemlig et Maleri, forestillende „le juste pris“, den Retfærdige — Jesus — paagrebet af romerske Soldater i Gethsemane Have; thi Værtshuset kom uundgaaeligt til at hedde a juste prix — eller paa Dansk „Billigheden“. ⁵⁷ I Slægt hermed var Rebus-Skiltet: „O bon vin 100 O“ = Ici on vend du vin sans eau.⁵⁸

Der forlyder intet om, hvorvidt ogsaa Københavnerne har brilleret i den Slags Vittigheder, Tiden og de store Brande har ikke skaanet noget Eksempel herpaa, men i Betragtning af den Lykke, slige Paafund gjorde i Udlandet,⁵⁹ vilde det næsten være utænkeligt, om ikke en og anden Borger ogsaa herhjemme paa denne Maade har søgt at samle Opmærksomheden om sin Butik.

1728 og 1795 hærgede frygtelige Kæmpebrande som bekendt Danmarks Hovedstad, og uden Tvivl er Skilte i massevis smeltede i Flammehavet. Da Bygningerne atter rejste sig af Ruinerne, opstod de vistnok i de fleste Tilfælde under de gam-

le Navne, smykkede paany med de kendte Billeder, men ligesom Husene skiftede Karakter, opførte som de nu blev af solid Grundmur, undergik ogsaa Skiltene en Forandring; thi — i Lighed med London efter Branden 1666 — synes man efter 1728 i København med Forkærlighed at have valgt at anbringe Bygningernes Bartegn reliefhugget i en flad Sandstensplade over Gadedør eller Port. Gade for Gade i den genreiste Hovedstad myldrede disse smaa Stenbilleder frem, Løven, Havhesten, Rosen, Ravnene, Lammet, Hesteskoen og hvad de nu alle hed, og stundom fik samme Billede ogsaa yderligere Plads udklippet i Jærnblik yderst paa den Jærnarm, i hvilken Professionskiltet var hængt til Skue. I den østlige Ende af Adelgade ses saaledes et gammelt Brændevinshus, den hvide Bjørn, hvis Billede ikke alene er anbragt blandt Brændevinstøjet paa den indmurede Stenplade, men tillige rider paa Spidsen af Skiltstangen, som nu er tom.

Brændevinsbrænderne, hvem Hensynet til Konsumtionsafgifterne tvang til at udhænge Tegne, brugte i Skiltets traditionelle Opstilling af Brændevinspander, Kedler, Hatte, Kjølle, Mæstekar, Krus, Kander, Bimler og Klukflasker paa Rad og Række i Reglen at indordne det Billede, som døbte Huset, saaledes at dettes Mærke og Professionskiltet smeltede sammen i smuk Harmoni. Flere bevarede Sandstenskilte bærer den Dag i Dag Vidne herom, og man tager næppe Fejl i at antage, at Brændevinsbrænderne paa dette Punkt kun fulgte, hvad der var Skik og Brug i Staden.

De Motiver, man benyttede til Skiltene i København, falder nøje i Traad med de i det øvrige Europa brugte, Udvalget er kun — i Kraft af de mindre Forhold — fattigere og mere begrænset. Byen var jo forholdsvis lille, og langt fra hver Husejer fandt sig forpligtet til at anbringe Skilt over Døren, saa hans Ejendom tydeligt kunde udskilles blandt alle andre i

Gaden. Takket være de bedre forsynede Huse kunde den nemlig trods Mangelen gøre sig kendelig; en Ejendom, beliggende i St. Kongensgade imellem „Ankeret“ og „den sorte Bjørn“, havde saaledes solide Støtter at læne sig til,⁶⁰ og naar „bedste engelske maled Sennup“ 1760 salbydes „lige for Nicolaj Kirke i Stuen, hvor Glarmestereskiltet udhænger mellem begge Bogbinderne“, var al yderligere Betegnelse overflødig.⁶¹ Denne Snylten paa andre Godtfolks Skilte var meget almindelig, hvad Adresseavisens Avertissementer i 18. Aarhundrede i høj Grad bevidner, og adskillige Petitlinjer maatte beslaglægges i den Anledning. 1760 bekendtgøres saaledes, at flamske Sild, norske Spegelaks, samt engelske Bogstavfager „kan bekommes i Borregaden det niende Hus, naar man kommer fra Helsingørs-gade, næst Sviineslagterens, hvor den sorte Tavle hænger ud“,⁶² og 1771 henledes Publikums Opmærksomhed paa, at store, fede, nylig indkomne Gisselfeld-Karper er at faa paa Amagertorv „i Hr. Hansens Gaard anden Port paa højre Haand fra Riøbmagergade, som Tal-Lotteri-Brettet sees over Porten“.⁶³ Man talte fra Gadehjørner, man brugte „Stadens Løgte paa Huset“ som Pegepind, man svælgede i Betegnelser som: næst ved, lige for, skraas over for, men den sikreste Vej til uden Vasken at lede Godtfolk direkte til Husets Tærskel, var dog at sætte et Billede som Kendetegn over Døren. Den, der var saa heldig at logere i slikt et Hus, slap billigere fra Avertissementet i Adresseavisen, kort og fyndigt som Bopælen da kunde betegnes.

„Det tiener Lysthavere til behagelig Efterretning“ — hedder det f. Eks. — „at i Rattesundet i det hvide Lam, hvor tilforn Jomfru Lotte har boet, er endnu, ligesom forhen, alle Slags Børnetøj af forskjellig Faasong til billigste Priser at bekomme.“⁶⁴

„For Kiendere og Elskere af Metal Glands Forgyldning“ meddeler en Mester i denne ædle Kunst 1760, at hans Logi

er i Lille Færgestræde, „hvor Staden Hamborg er at se over Døren,“⁶⁵ medens der „hos Jøden Berendt Wessely, boende i Pilestrædet i det brændende Hjærte“, findes god, sund Havre, oplagt paa Loftet, „item allerbeste frisk Hollandsk Smør i smaa Fustager for billig Pris at bekomme.“⁶⁶ Et Fruentimmer, nylig kommen fra Landet og ønskende Condition hos honnette Folk, er at finde „i Lærstræde i de syv Stjerner,“⁶⁷ Christianiæ-Ansjovis anbefales fra den forgyldte Løve paa Hjørnet af Trompetergangen og Skindergade,⁶⁸ „bajoniske Fleske-Sinker“ m. m. fra Solen i Nyhavn,⁶⁹ og en Person, som søger Tjeneste som Kudsk eller Rideknægt, „er at finde i Borgergade i den sorte Ravn, første Bagsal.“⁷⁰

I gennem Adresseavisens Spalter faar man dog ikke alene et levende Indtryk af Husmærkernes Brug i Praksis, men ogsaa af den Rigdom af Motiver, de repræsenterede.⁷¹

Naar en Borger paa St. Torvegade valgte de 4 Amager e til Skilt for sit Hus, havde dette Emne dog hjemlig Grund under Fødderne, det samme gjaldt tildels den norske Bonde i Nyhavn,⁷² medens de sorte Mænd i St. Pederstræde⁷³ var Importgods fra fjernere Strande ligesom Bildmanden, der hørte til de mest yndede Skiltmotiver udenlands. I 17. Aarhundrede nævnes et Hus ved Stranden under dette Navn,⁷⁴ lige til vore Dage saaes en Bildmand i et Skilt paa Østergade, og i Skindergade optraadte den forgyldte Bildmand 1710.⁷⁵ Den sorte Morian havde derimod opslaaet sit Telt ved Stranden,⁷⁶ den grønne Jæger fandtes baade i Borgergade⁷⁷ og i Studiestræde „imod Volden“,⁷⁸ allerede 1547 gif en Ejendom under Benævnelsen den graa Nonne,⁷⁹ og den sorte Rytter prangede ved Nybørs,⁸⁰ den hvide Rytter ved den gamle Børs.⁸¹ Byen havde et Skilt med Ritter St. Jürgen,⁸² paa Christian V's Tid holdt Holger Danske til i Badstuestræde,⁸³ og Havfruen — ogsaa stundom kaldet Meer-

viven – maatte søges ved Stranden i Nærheden af det vaade Element.⁸⁴

I Skiltenes snaksomme Flok strakte hele Menneskefigurer dog langt fra til, Behovet var efterhaanden blevet saa stort, at der til Gavn maatte spares. Den menneskelige Krop lagdes derfor paa Operationsbordet og parteredes ud i Stumper og Stykker, for at Materialet des bedre kunde slaa til. En i Helsingør 1619 hægtet Tyvekvind gif blandt andet paa Ting til Bekendelse om at have ladet fabrikere falske Gældsbreve og Signeter, bistaaet af en Mand, som boede i København ved St. Nicolaj Kirke, hvor der „hænger et Bræt ud med en Haand paamalet“.⁸⁵ En bekendt Gaard paa Amagertorv hed fordem den blaa Haand,⁸⁶ et Motiv, som i hvert Fald senere i Sverige brugtes som Professionsstilt for Farvere.⁸⁷ Den røde Arm stak ikke alene ud fra et Hus i St. Grønne-
gade,⁸⁸ men ogsaa paa Hjørnet af Vognmagergade og Brønd-
stræde,⁸⁹ i Teglgårdstræde⁹⁰ og i St. Fiolstræde.⁹¹ Det mar-
trede Hjærte lagt paa Ambolt og gennemstuffed af 3 Søm,
er at se i Wildersgade, medens det brændende Hjærte
fordum luede hos Jøden i Pilestræde,⁹² de to hvide Hjer-
ter i Vognmagergade,⁹³ de 9 Hjerter baade i samme Gade,⁹⁴
samt i St. Kongensgade⁹⁵ og Antoniestræde.

I Enevældens Glans kom Kroner naturligvis ret paa Mode, selv Privatmænd forgreb sig paa dette Kongeværdig-
hedens Symbol, for at sætte det over deres Navnebogstaver,
den Dag i Dag fastholder Bagerne det som en solid Erobring
til deres Kringle, og i 18. Aarhundrede udpegede man f. Eks.
Kronen i Grønne- og i Vognmagergade,⁹⁶ den forgyldte
Krone i Borgergade,⁹⁷ den danske Krone paa Hjørnet af
Stranden og Færgestræde,⁹⁸ de tre Kroner paa Østergade,⁹⁹
i Lille Færgestræde¹⁰⁰ og i Laregade.¹⁰¹ Over en Gadedør i Klerke-
gade ses endnu i vore Dage et Skilt med dette Mærke.

Foruden Huset „Christian V“ i Nicolaj Kirkestræde, „hvor Christiani Quinti Brystbillede i Skiltet udhænger“, ¹⁰² nævnes der andre Ejendomme som – følgende Skræddernes Eksempel – brugte Kongefamilien og fremmede Potentater i Reklame-Djemed; thi paa Østergade saas i det 17. Aarhundrede Prins Jørgen eller Prinsen af Danmark dinglende i et Udhængsskilt, ¹⁰³ ud for Kongen af Sverrig ved Nicolaj Kirke var der 1726 Holdeplads for Portechaisser, og i umiddelbar Nærhed heraf kunde Godtfolk glæde sig over Kurprinsen af Sachsens Træt. ¹⁰⁴ Mere affides gemte Prinsen af Oranien sig i Nyboder, ¹⁰⁵ og andetsteds i Staden var Admiral Span udhængt som Værtshusskilt. ¹⁰⁶ Under Betegnelsen Prinsen gif adskillige Huse, saaledes et i Nørregade, ¹⁰⁷ et i St. Færgestræde, ¹⁰⁸ et i St. Anne Kvarter, ¹⁰⁹ og det mest bekendte af dem alle, Gæstgivergaarden Prinsen i Vestergade.

Da Luerne 1728 havde lagt den i Aske, blev den rejst paany, og i det genopstandne Skilt kom Jndskriften til at lyde:

„Lillykke unge Prins
og vær velkommen her,
den gamle Prins
blev feldt ved Jldens grumme Sver.“ ¹¹⁰

Lavere i Rang var Landgreven, som forhen fandtes i Borgergade, ¹¹¹ i hvilken Gade der desuden endnu over Døren paa et Hus nær Gothersgade læses Jndskriften: „Grevnen“.

Som allerede tidligere nævnt smykkede kronede Hoveder og berømte Mænd i stor Udstrækning Gaderne i Udlandets Storstæder. „Hos Jærnkrammerne paa Quai de la Mégisserie“ – beretter en parisisk Forfatter 1782 – „findes Magasiner af gamle Skilte, egnede til at smykke Jndgangen til alle Kroer og Tobaksudsalg i Paris' Forstæder og Banlieu. Der sover alle Jordens Konger sammen: Ludvig XVI og Georg III

kysfer hinanden broderligt; Kongen af Preussen sover sammen med Keiserinden af Rusland; Keiseren er stillet paa lige Fod med Kurfyrsterne; her forveksles Tiara og Turban. En Krovært indfinder sig, sætter med et Spark alle de kronede Hoveder i Bevægelse, mønstrer dem, griber paa maa og faa Kongen af Polens Kontrafej, slæber det med sig, hænger det op i Kroge og skriver neden under: Au grand vainqueur."¹¹²

Berømte Rigs- og Stadsvaaben glimrede Gade op Gade ned som en værdig Baggrund for dette fyrstelige Billedgalleri:

„Dies Haus steht in Gottes Handt
Die Statt Wormbs ist genant,“

kunde man 1668 læse paa en Gaard paa Østergade,¹¹³ hvor uden Tvivl Worms' Vaabenskjold samtidig efter gængs Skik har været udhængt ved Døren; thi 1686 nævnes et Hus Københavns Vaaben,¹¹⁴ og i Løbet af 18. Aarhundrede vrimlede Gyder og Stræder af fornemme Byvaaben. Hist droges Blikket af Wapen von Hamburg, her af Wapen von Holland, man talte om Frankfurt am Main,¹¹⁵ Colln am Rhein, Stadt Lybæk, Stadt Altona, Stadt Paris og det Vinhus i Silkegade, „hvor Slottet af Berlin udhænger med Bacchus oven over“.¹¹⁶ Ikke mindre end 3 Huse — et i Skindergade, et i L. Færgestræde¹¹⁷ og et i Nyhavn¹¹⁸ — skilte med Stadt Hamburg, Leipziger-Messe var i Brug baade i Grønnegade og paa Ulfelds Plads,¹¹⁹ Stadt Heidelberg paa Hjørnet af Badstuestræde,¹²⁰ Straßbourg i Laregade, Oldenborgske Vaaben i Nicolaj Kirkestræde, Oldenborgske Horn paa Østergade,¹²¹ og i Nyhavn henvises der til det Hus, „hvor Staden Amsterdam præsenteres over Døren“.¹²² Østergade havde sin Engelske Børs,¹²³ Dronningens Tværgade sin Hollandske Børs,¹²⁴ en gammel Gaard ved Gammelstrand hed 1712 Bremerschlossel, fordi den bar Staden Bremens Nøgler,¹²⁵ i Skvalbergade hang

Skiltet Stralsund,¹²⁶ baade Stadt Riga, Stadt Bergen og Bergen i Norge omtales,¹²⁷ og ej heller vore hjemlige Smaabyer kastede man Brag paa, idet der f. Eks. baade nævnes et Røge og et Frederiksborg Herberg,¹²⁸ Stadt Viborg i Udelgade,¹²⁹ Stadt Horsens i St. Pederstræde¹³⁰ og det Flensborg Baaben.¹³¹

Ogsaa fra Dyreverdenen hentede man Motiver, men — ligesom i Heraldikens mere fornemme Sære — holdt man sig dog til snævrere Udvalg, som Gang paa Gang toges i Brug uden Hensyn til, at paagældende Emne tabte i Værdi som Beviser, jo tiere det forekom i Gaderne. Sattes en fjedret Skabning uden isjnefaldende Artsmærke som Skilt paa et Hus, maatte dette — da Godtfolk ikke nøjere kunde bestemme det zoologiske Fænomen — nøjes med i al Almindelighed at hedde Fuglen. Under dette Navn optræder saaledes et i St. Pederstræde 1689,¹³² men i Regelen valgte man mere særprægede Typer, og mest populær i Fuglenes Flok var uden Sammenligning Svanen. Dens karakteristiske Skikkelse gjorde den paa Forhaand særlig brugbar, og dens Yndlingsstilling med krummet Hals og Næbbet dyppet i det vaade Element stemte tørstige Krogængeres Sind sympatetisk. I Holland fandt Indskriften paa et gammelt Svane-skilt da ogsaa heri Forklaringen paa, at saa mange Værtshuse rundt omkring udhængte netop denne Fugls Kontrafej over Døren, og i England dvælede man paa samme Vis ved Svanens Appetit paa det vaade.¹³³ Sikker er det i alle Fald, at den hos os som i Udlandet var stærkt efterspurgt som Krosskilt, og tro mod Naturens Orden var den i Regelen malet hvid. Bygningen, som bar dens Billed, var dermed døbt den hvide Svane, under hvilket Navn mangt et Hus omtales i det gamle København.¹³⁴ Til Afveksling hed en Gaard i Skolemesterlængen i Nyboder 1763 de 3 hvide Svaner,¹³⁵ en i Gothers-

gade 1761 de hvide Svaner,¹³⁶ og en paa Købmagergade den forgyldte Svane.¹³⁷

At mangfoldiggøre Dyret eller variere dets Farve var jo altid et Middel til at puste nyt Liv i et fortærsket Motiv, og da Falken – næst hvide Svane – indtog en Hædersplads i Borgerkabets Bevaagenhed, kom ogsaa den til at figurere i forskellig Bemaling; thi Falken fandt man baade i Skindergade,¹³⁸ i Store Torvegade¹³⁹ og i Studiestræde,¹⁴⁰ den graa Falk i St. Pederstræde,¹⁴¹ den forgyldte Falk baade ved Gammelstrand¹⁴² og i Christenbernikowstræde.¹⁴³

Ejendommelig, stornæbet og sortklædt som Ravn en var, blev den naturligvis et efterstræbt Bytte, og saavel i Borgergade¹⁴⁴ som ved Vestervold¹⁴⁵ mærkede den sorte Ravn sit Hus. Den Dag i Dag ses dens Navn og Billed over Porten Nyhavn 14, forhen saas den forgyldte Ravn ved Vesterport,¹⁴⁶ og de 3 sorte Ravne dukkede som navngivende Mærke frem paa et Brændevinsskilt i Gammelmont. Paa dette – som nu findes paa Raadhuset – er de 3 Fugle anbragt flyvende med Føde i Næbbene over den traditionelle Opstilling af Brændevinstøj, medens Indskriften hentyder til Kongernes Bog I, 17,6, ifølge hvilken Ravnene bragte Profeten Elias Brød og Rød. En londonsk Slagter havde valgt det samme Motiv til sit Skilt, og med Rette roses han i den Anledning for Uselviskhed; thi fandtes der mange af den Slags Ravne, vilde Rødufsalgene unægtelig lide et slemmt Afbræk.¹⁴⁷

En heraldisk saa fornem Fugl som Ornen var paa Forhaand selvskreven som Skilt-Emne, og som sorte Orn døbte den et Hus i L. Færgestræde,¹⁴⁸ som Sorte Adler baade et i Gøthersgade¹⁴⁹ og et paa Vesterbro,¹⁵⁰ som den forgyldte Orn et i Kirkestræde,¹⁵¹ medens den forgyldte Flakørn spillede Vingerne ud i St. Kongensgade.¹⁵²

Pelikanen, nærrende sine Unger med det udstrømmende

Hjærteblod, er endnu at se i en Reliefmedaillon over en Dør i Hummergade,¹⁵³ og dette Moderkærlighedens Symbol kunde man ogsaa forhen beskue i Springgade¹⁵⁴ og paa et Hus udenfor Vesterport.¹⁵⁵

Hanens Plads var i Vindsløjene, i Skiltene spillede den herhjemme en mere beskeden Rolle, selv om der omtales en sorte Hane i Nybrogade,¹⁵⁶ en hvide Hane paa Vesterbro,¹⁵⁷ og heller ikke Storcken, der stundom in natura holdt til paa Tagryggen, kunde rigtig faa Fodfæste. Den optræder ganske vist i L. Færgestræde,¹⁵⁸ men alle Vegne traadte den i Skygge for Tranen, der fremstilledes som Sindbillede paa Narvaagenhed i Overensstemmelse med Fabelens Beretning. Ifølge denne havde Tranerne nemlig for Skif under deres Forsamlinger at udstille en Vagtpost, forsynet med en forsvart Sten i den ene Klo for ikke at falde i Søvn,¹⁵⁹ og et paa Gammeltorv fundet Stenrelief viser da ogsaa sli en Trane-Skilvagt, filosofisk betragtede en Jord-Globus, ligesom samme Fugl, stiv og strunk, den Dag i Dag holder Vagt i et Stenskilt Aldergade 62, staaende taalmodigt paa et Ben, bevæbnet med en stor Sten.

Blandt Pattedyrene indtog Løven, Dyrenes Konge, afgjort Hæderspladsen, og uden Tvivl har heraldiske Hensyn her gjort sig kraftigt gældende, da Løven med Økse i Forpoterne jo var Tvillingriget Norges Baabenmærke. Fristende udhængt i en Jærnarm eller mejslet i Sten over Døren regnedes Norske Løve som det synes blandt Brændevinsmænd og Værtshusholdere for et godt Trækplaster; thi Norske Løve var at finde adskillige Steder i Staden.¹⁶⁰ Røde norske Løve figurerede i Dybensgade,¹⁶¹ hvor ogsaa den forgyldte Løve glimtede,¹⁶² og sidstnævnte Skilt traf man desuden paa Vesterbro, samt paa Hjørnet af Trompetergangen og Skindergade,¹⁶³ medens to legemsstore, gyldne Løve holdt

Dagt ved Løveapoteket paa Amagertorv, Hjørnet af Hysten-
stræde.¹⁶⁴ Røde Løve saaes i Lille Strandstræde,¹⁶⁵ store
norske Løve ved Vesterport¹⁶⁶ og de tvende norske Løver
i Teglgårdstræde.¹⁶⁷

Naar Løven i Lammet fik sin farligste Rival, var det, fordi
dette fromme Dyr tjente som Sindbillede paa Frelseren, hvil-
ket stundom i Skiltene understregedes ved, at det fremstilles
som „det Guds Lam“, bærende Korsets Fane, og afblegede
Minder om agnus dei's beskyttende Kraft mod Jldsvaade
har muligvis yderligere bidraget til at give det saa solid en Po-
sition i Skiltenes Verden;¹⁶⁸ thi det hvide Lam hørte absolut
til de mest almindelige Husmærker.¹⁶⁹ Den Dag i Dag holder
det hvide Lam Stand over adskillige Gadedøre i København,¹⁷⁰
og den Mangfoldighed, hvorunder det forðum optraadte,
gjorde det naturligtvis nødvendigt at variere Farven, en Udvej,
som dog ikke afværgede Forvekslinger, da det forgylde Lam
fandtes baade i St. Regnegade, i Hummergade og i Vogn-
magergade.¹⁷¹

Christian IV havde 1624 befalet, at Postbudene i hver By
skulde have Logemente hos en god, ædru og flittig Dannemand,
„hvor der skal udhænge en hvid løbende Hest.“¹⁷² Som Post-
skilt vandt Motivet saaledes sikkert Fodfæste, og i det 18. Aar-
hundredes København havde adskillige Gaarde dette Mærke ud-
hængt,¹⁷³ medens røde Hest havde Stæde paa Vestergade,¹⁷⁴
gule og brune Hest¹⁷⁵ paa Vesterbro, sorte Hest baade dér
og i Prinsensgade.¹⁷⁶

Den sorte Bjørn navngav en Gaard i St. Kongensga-
de,¹⁷⁷ den hvide fandtes baade i Vognmager¹⁷⁸ og i Adelgade,
hvilket sidste Sted den er i Behold den Dag i Dag, og den
forgylde Bjørn i Larsbjørnstræde.¹⁷⁹

Hovedet af en Okse var yndet som Husskilt fra gammel Tid.
Et af de mest bekendte Herberger i København i 16. Aarhun-

drede hed saaledes Oksekoppen og laa paa Østergade, og for-
dum stod der paa et Hus i Læderstræde:

Denne Hoffved er aff den Dre, som bleff heel stegt
udi Kon. Maj. Kong Christians den IV Kroning Anno
1596 den 29. Augusti.¹⁸⁰

I Rosengaarden kunde man samtidig læse:

Dieser Ochsen habe ich gebraten auff der König Fri-
derici III seine Krönung d. 23. Novemb. 1648
Jochim ter wieder.¹⁸¹

Skiltet den forgylde Dre prangede i 18. Aarh. baade paa
Vandkunsten og i Frederiksberggade,¹⁸² en Ejendom nævnes
under Navnet Kalvehovedet,¹⁸³ og en Slagter i Studiestræ-
de skiltede 1764 med en hvid Stud paa sin Port.¹⁸⁴

Mere fornem var Elefanten – og følgerig mere efterstræbt.
Som Ordenstegn indtog den jo herhjemme højeste Rang, og
Hofapotekeren paa Købmagergade satte den derfor som navn-
givende Skilt over Døren.¹⁸⁵ Rundt om i Staden forgreb dog
ogsaa gemeene Godtfolk sig paa Snabeldyret,¹⁸⁶ ja i et Stenrelief
i Softegade paa Christianshavn ses det den Dag i Dag slæbende
Brændevinsbrænderens Værktøj paa sin Ryg.

Springende Hjort omtales 1661 i Købmagergade.¹⁸⁷
Den hvide Hjort var siden hen udhængt i Dybensgade,¹⁸⁸
den forgylde dito paa Hjørnet af L. Færgestræde og L. Kir-
kestræde,¹⁸⁹ og i Vinggaardstræde kan man endnu beskue Skil-
tet, som skriver sig fra den gamle Brændevinsbod „I Hjør-
ten.“ Navnet „Tre Hjorter“ har lige fra Holbergs Tid holdt
sig paa en af Vesterbrogades Gæstgivergaarde, men tidligere var
dog ogsaa andre Ejendomme kendt under det samme Mærke,¹⁹⁰
og naar Hjortetakken toges til Skilt,¹⁹¹ har den uden Tvivl
været brugt i virkelig Skikkelse.¹⁹²

Fabeldyret Enhjørningen gav ej alene Christianshavns

Apotek Navn, men smykkede ogsaa en Gaard i Adelgade,¹⁹³ og slap Emnerne fra Pattedyrenes Familie op, fangede man Havets Beboere ind og mejslede dem i Sten over Døren. I de 3 forgyldte Karper paa Østergade drev en Fiskehandler Forretning,¹⁹⁴ et Par Huse – et i St. Grønnegade¹⁹⁵ og et i Laregade¹⁹⁶ – bar den forgyldte Lax som Mærke, Stokfiscen slet og ret fandtes ved gammel Børs,¹⁹⁷ den forgyldte Stokfisk i Adelgade¹⁹⁸ og Hummeren i Sofiegade.¹⁹⁹ I sidstnævnte Gade har en Stenplade med 3 Sild reddet sig ud af det store Forlis, ogsaa Havhesten i Borgergade har bjerget sig frelst gennem Tiderne, medens Lille Kongensgades Havhest²⁰⁰ og Hvalfisken i Dronningensgade paa Christianshavn²⁰¹ forlængst er forsvundne.

Paa Købmagergade var en Citronbod viet det kronede Pommeranstræ,²⁰² Dranienbaum maatte søges i L. Kongensgade,²⁰³ og Pæretæet, hvor Hans Blasen boede, er endnu at se over en Kælderhals i Nybrogade. Linden eller Grønne Lind optraadte flere Steder i Staden,²⁰⁴ og naar en Borger i Peder Madsens Gang valgte at sætte den grønne Busk²⁰⁵ paa sit Hus, havde dette Emne Rod i Skiltens Barndom. I Pagt med ærværdige Traditioner var ligeledes den grønne Krans, Vinhandlerne brugte med Aarhundreders Hævd. 1608 forekommer et Hus under Navnet Kransen,²⁰⁶ den grønne Krans vinkede i Henrik Fyrens gang,²⁰⁷ den forgyldte i Skindergade,²⁰⁸ Druen lokkede i Færgestræde,²⁰⁹ den hvide Drue i Vinggaardstræde,²¹⁰ de tre Druer i Vester-gade²¹¹ og den forgyldte Vindrue i Hummergade,²¹² – lutter yndede Symboler for Huse, hvor Bacchus regerede.

Blandt Blomster var Rosen Dronningen over alle, og mest bekendt af de Bygninger, som bar dens Mærke, maa vel den af Holberg nævnte Gæstgivergaard Rosen eller den forgyldte Rose paa Vestergade siges at være. Efter Bran-

den 1728 genopbyggedes den og forsynedes med et nyt Skilt, samt følgende Indskrift:

Min Rose fald og dvald ned
Da Huset mit det brendte
Paa Vestergad mig det er skeed,
Min Naboer det og hendte.
Paa samme Sted et Hjørne blev
Af ny anlagde Gade,
Der kand du see min Rose giev
Med sin forgylde Blade.²¹³

En forgylt Rose blussede ogsaa ved Stranden,²¹⁴ 3 Roser i Studiestræde,²¹⁵ medens Blomsterriget iøvrigt ikke var stærkt udnyttet, da Skiltene søgte deres Motiver paa alle Felter, og Brugsgenstande, Værktøj og Redskaber fra det daglige Liv i stor Udstrækning fandt Anvendelse.

Skibet figurerede saaledes adskillige Steder,²¹⁶ i St. Strandstræde stod den danske Galley over Døren,²¹⁷ Ankeret brugtes i St. Kongensgade,²¹⁸ det forgylde Anker i Bognmagergade,²¹⁹ og rundt om i Byens Gader øjnede man den forgylde Tønde, der i de fleste Tilfælde var udhængt som Skilt for Smørhandlers Udsalg.²²⁰

„I de 3 Parykker sin
køber man Ol og Brændevin“,

stod der paa et Skilt i Compagnistræde,²²¹ en Vinhandler i Skindergade vakte Opmærksomhed ved at udhænge et „Heidelberger Vinsfad“,²²² og 2 grønne Træsko døbte en Ejendom i Dronningens Bredgade,²²³ de grønne Træsko en anden paa Christianshavn.²²⁴ Maaske har Træskomagerne valgt dette Mærke som parlant Skilt paa deres Bolig, ligesom Skomagere brugte en Støvle, men som Professions-skilt kunde den Slags Genstande kun tjene, saa længe paagældende Haandværker holdt til i Huset. Solidt udhugget i Sand-

sten formaaede sig en Støyle jo naturligvis at overleve flere Skomager-Generationer og vedblivende give Gaarden Navn, længe efter at de havde lukket deres Dine. Den grønne Støyle i St. Kongensgade,²²⁵ den forgyldte Støyle i Larsbjørnstræde²²⁶ og i Læderstræde,²²⁷ samt den blaa Støyle i St. Brøndstræde,²²⁸ har dog muligvis dinglende i en Jærnarm hængt ud over Gaden som et mere mobilt Haandværkerskilt, Ejermanden let kunde føre med, naar han flyttede.

Hesteskoen leder naturligvis Tanken hen paa en Grovsmed, ligesom Nøglen paa en Klejnsmed, men helt sikker tør man dog ingenslunde være paa, at Nøglen i Købmagergade,²²⁹ den store Nøgle i Adelgade²³⁰ eller den forgyldte paa Nørregade²³¹ har tjent som Skilt for en Haandværker af dette Fag.

Man kunde i St. Kongensgade finde et Hus under Mærket den forgyldte Vindmølle, ved Gammelstrand den forgyldte Høvl,²³² paa Gammeltorv den gyldne Døn,²³³ i Teglgårdstræde Jærnstangen,²³⁴ i Borgergade Stenen,²³⁵ i Springgade Fløjten²³⁶ og i St. Pederstræde de 3 Flasker.²³⁷ Vinkanden var det fristende Navn paa en af Vestergades Gæstgivergaarde,²³⁸ den røde Kande gemte sig i Helsingørgade,²³⁹ og de 3 Rømere – Rømerglas – laante Navn til en Beværtning paa Købmagergade.²⁴⁰ De 3 Tobaksruller hed en Gæstgivergaard paa Nørregade,²⁴¹ et Billede, som havde forplantet sig videre i Staden, idet ikke alene et Hus i samme Gade skilte sig med de 2 Ruller,²⁴² men ogsaa Købmagergade kunde opvise de 3 Ruller.²⁴³

Sukkertoppen havde Urtekræmmerne lagt Beslag paa, helt op i vore Dage har de somme Steder fastholdt den, og alt i 18. Aarhundrede synes den at have været deres almindelige Skilt, idet adskillige Urtekræmmere ved Avertissementer søgte at drage Publikum til deres Bod „udi de 3 Sukkertopper“.²⁴⁴ Som sikre Fyr ledte Lys paa samme Maade

Godtfolk til Lysfesterens Udsalg; thi 1775 averteres Tælle-
lys til Salg i L. Fiolstræde, hvor de forgyldte Lys ses over
Døren,²⁴⁵ medens en Konkurrent søgte at lokke Kunder til de
grønne Lys i St. Kongensgade,²⁴⁶ en anden til de 6 for-
gyldte Lys i Larsbjørnstræde.²⁴⁷ Stundom brugte Lysfesto-
berne dog ogsaa Trianglen som Skilt,²⁴⁸ muligvis fordi
denne – vandret ophængt – var vel egnet til at bære de i Væ-
gerne ophængte Tællepraase til Skue over Bodens Dør.

Over mangt et Brændevinshus i Staden skinnede So-
len; thi ogsaa Himmellegemerne indregistreredes i Skiltene
brogede Flok, straalende af Forgyldning glintede de paa Fa-
caderne, og mest Rist var der naturligtvis om Solen, under
hvis Mærke mangt et Hus gik i det gamle København.²⁴⁹ Udi
St. Færgestræde lyste den forgyldte Sol,²⁵⁰ den forgyld-
te Stjerne i Dybensgade,²⁵¹ Stjernen paa Vesterbro,²⁵²
de 7 Stjerner i Læderstræde,²⁵³ Syvstjernen i Landemær-
ket²⁵⁴ og Nordstjernen i Borgergade.²⁵⁵

Til samme Kategori hørte „Weltkuglen“, som dukke-
de op i Gothersgade,²⁵⁶ og for yderligere at fange Opmærk-
somheden benyttede man ogsaa i København af og til efter
fremmed Mønster at udhænge Skilte med „den forker-
te Verden“, et barokt Paafund, som vandrede Europa rundt.
Pointen gik ud paa at fremstille en eller anden Situation paa
en mod det tilvante, Naturens Orden eller sund Fornuft striden-
de Maade, f. Eks. ved at afbilde en Mand vandrende om paa
Sydpolen med Hovedet nedad, Dyr paa Jagt efter Mennesker,
Heste anbragt kørende i Ekvipager og Scener af lignende Art.²⁵⁷

Et berømt Skilt i Hamborg, der vakte saa stor Opsigt, at
det ophøjedes til Hansestadens Vartegn, viste saaledes Billedet
af et Efel, spillende paa Fløjte, samt følgende Indskrift:

Die Welt hat sich umgekehrt,
darum habe ich arme Efel pipen gelert,

og naar en Gyde i Viborg fordum gif under det sælsomme Navn Pipengans, hidrører det uden Tvivl fra et lignende Skilt, tilhørende „den forkeerte Verden“'s vidt forgrenede Familie.²⁵⁸ Navnkundig i hele Frankrig var Skiltet la Trui qui file, den spindende So, en Gæstgivergaard i Compiègne bar som Mærke: L'hôtel du monde mangé par les rats, Verden opædt af Rotter,²⁵⁹ og Paafund af lignende Art myldrede frem alle Vegne under Trykket af den stadigt voksende Konkurrence.

1683 høres der i København Tale om Huset den forkeerte Welt i Vestergade,²⁶⁰ og i 1760erne holder en fransk Kof til i den forkeerte Welt i Adelgade,²⁶¹ uden at man dog nu er i Stand til at oplyse, hvilke Pudsigheder Navnet dækkede. Stadt Wunderlig i Sølvgade²⁶² turde muligvis høre til samme Emnekreds ligesom den forkeerte Stovle i Adelgade, hvor „Canarie-Fugle, Hanner og Hunner, toppede og slethovede“ 1771 averteres til Salg.²⁶³

Fænomenet „den forkeerte Verden“ turde være et Vidnesbyrd om, at Godtsfolk var ved at blive sløve for det sædvanlige Galleri af Lam, Svaner, Bjørne og Sole, Serveringen maatte gøres mere pikant for at pirre Nysgerrigheden; thi jo tættere Skiltene myldrede frem Side om Side i Stræderne, des kraftigere Midler skulde der til for at gøre sig gældende. Burleske, vittige, ja stundom obscene Motiver toges i Brug, og Begrebet „den forkeerte Welt“, som omfattede en Mangfoldighed af pudsig og mærkelige Indfald, har derfor paa sin Vis spillet en ikke uinteressant Rolle i Reklamens Historie.

Gammel, from Betragtning skuede dog sligt og foretrak traditionelle Motiver af religiøs og andægtig Art i Harmoni med de Skriftsteder og opbyggelige Sentenser, man anbragte over Husets Dør. Ved Nicolaj Kirke hed et Hus saaledes

det forgyldte Kors,²⁶⁴ et andet i Nabolaget de trøde Kors.²⁶⁵ Rundt om i Europa var Korset yndet ikke blot som Hus, men ogsaa Krosskilt, ja i Frankrig vakte det Forargelse, at Beværtninger stundom brugte Navnet Korsets Tegn — le signe de la croix — omskrevet i en Rebus, bestaaende af en Svane, cygne, og et Kors.²⁶⁶

Fromme Folk satte det Guds Lam over Døren, mere verdslige Fru Fortuna paa sin rullende Kugle. Baade i Toldbodgade,²⁶⁷ i Vognmagergade²⁶⁸ og i det Stræde, som af denne Grund den Dag i Dag hedder Fortunstræde,²⁶⁹ saaes Skilte med Lykkens lunefulde Gudinde, ligesom røde Fortun var at finde i Borgergade,²⁷⁰ store Fortun paa Vesterbro.²⁷¹ Men medens man i Udlandet flittigt brugte at stille sit Hus under en Engels Baretægt, hørte dette Billede til de sjældnere forekommende i København, hvor dog 1666 Engelen nævnes i Pilestræde.²⁷² Haabets Genie, som endnu ses i Borgergade, samt i tidligere gule Hest paa Vesterbro, og kroner en nydelig Portal i Valkendorfsgade, var mere efterspurgt,²⁷³ og fra Bibelen laante man mangt et brugbart Motiv. Arken — Noæh Ark — forekom saaledes som Husnavn baade i St. Kongensgade²⁷⁴ og i Studiestræde,²⁷⁵ og Adam og Eva, afmalede med Rundskabens Træ paa et Skilt, døbte som rimeligt var den Bygning, som smykkedes dermed, Paradiset.

Balget af et bibelsk Emne borgede dog paa ingen Maade for Beboernes Moralitet; thi netop Paradis havde — i hvert Fald i København — ikke det bedste Ry. I „11. Juni“ omtaler Holberg Vester Paradis ved Vesterport, et af Dattidens mest berygtede Bærtshuse, „et liderligt Spillehus, fuldt af Skøger“,²⁷⁶ ligeledes nævnes Nørre Paradis som en rufferisk Rippe, og Øster Paradis, der i Holbergs Dage ikke nød bedre Rygte end de to Navnefæller, laa uden Tvivl paa

Hjørnet af St. Kongensgade og Kaninlængen, hvor et Skilt endnu 1858 prydedes af Adam og Eva.²⁷⁷ Lidet lokkende skulde man tro et Navn som Døden og Djævelen var, og dog hed en københavnsk Gæstgivergaard saaledes i 1760erne, i hvilken Anledning man kunde høre Folk anmode Kudskene om at køre „til Døden og Djævelen“.²⁷⁸

Ved en Druetklasse over en liden Port i Gråmunkegränden i det gamle Stockholm stod fordum at læse et Aarstal fra 1600erne, samt Evangeliets Ord: „Herre, blif nær oss, ty dagen är förliden, och aftonen är inne“, sigtende til Jesu Møde med de to Disciple i Herberget i Emaus.²⁷⁹ Samme Skriftord og muligvis en billedlig Fremstilling af denne Scene maa uden Tvivl have smykket de enligt liggende Huse, af hvilke et nævnes udenfor København,²⁸⁰ et udenfor Helsingør²⁸¹ i 17. Aarhundrede, begge under Benævnelsen Emaus, og af hvilke i hvert Fald det helsingørske brugte sit fromme Skilt som Skalkeskjul for mistænkeligt Paf.

Til Tider udnyttedes de bibelske Motiver tilmed yderst respektløst i Reklameøjemed; thi med særlig Forkærlighed gjorde Udlandets Parykmagere saaledes Brug af Prins Absalon, Kong Davids Søn, som ynkeligt gennemboredes paa Flugten, da hans lange Haar forvikledes i Trærnes Grene og holdt ham fast, saa Forfølgerne naaede ham. Med et Par forklarende Linjer, hvis Kvintessens var, at sliq en tragisk Skæbne lykkeligt vilde være undgaaet, hvis Absalon havde baaret Paryk, lod Parykmagerne denne Episode afbilde over deres Bod,²⁸² og ogsaa i Danmark synes dette Paafund at have vundet Indpas, idet en Parykmager Jansen i Horsens i 18. Aarhundrede skal have benyttet samme Motiv og Devise.²⁸³

Den gennemførte Brug af Husnumre klippede Roden over paa den gamle Skik at navngive Gadens Bygninger efter det Billede, de bar, og 1771 er for saa vidt et Mærkeaar i Skiltene's Historie, som der 8. Maj dette Aar udsendtes følgende Raadstueplakat:

„Da Hans Kongelige Majestæt allernaadigst vil, at hver Gaard og Huus her i Staden skal være Numereret, saa ville Eyerne, til saadan Hans Majestæts allernaadigste Villies Efterlevelse, lade Stædets nye Matriculs Nr. med Olie-Farve male uden paa Bygningen, paa saadant et Stæd, hvor det kiendelig kan være at see.“

To Dage efter offentliggjordes denne Plakat i Adresse-avisen,²⁸⁴ og allerede i det følgende Nummer af samme Blad kunde man læse – at „i Bognmagergaden 5te Dør paa høyre Haand fra Myntergade, hvor Nr. 146 staaer over Døren, paa første Bagsal, faaes alle Slags nyeste Facon Sætter og Dormøser opstufne, samt vasket og optaget Masker paa Silke-Strømper, alt for billigste Priser“.²⁸⁵

En Mængde Godtfolk regnede dog ikke med de paa Murene malede Numre, men holdt sig stædigt til de fra Fædrene nedarvede Svaner, Bjørne og Bildmænd, ja selv ind i Frederik den Sjettes Dage vedblev mangen Borger at forsyne sit Hus med et lille navngivende Skilt i Pagt med god og gammel Bytradition. Ikke des mindre kom Plakaten 1771 til at give disse Husskilte Dødsstødet, idet de nye Numre overflødiggjorde dem i det praktiske Liv, og uden fast Holdespunkt i dette formaaede de gamle Billeder ikke i det lange Løb at hævde deres Plads. Paa samme Maade slog de stadig stigende Krav til Butiksudstyr og Vinduspynt lidt efter lidt Størsteparten af Professionskiltene ihjel, og et mærkeligt Stykke Fortid gif stilkfærdigt og upaaagtet i Graven med de rustædte Skiltarme, som havnede hos Jærnkrammerne, og

de beskedne smaa Billeder, som forvitrede og formalede delte Skæbne med de Bygninger, de trofast havde fulgt gennem onde og gode Dage. I sidste Time lykkedes det Museerne at redde et lille Udvalg fra Undergangen, og rundt om i det gamle København holder den Dag i Dag Billedet af et Lam, en Crane, Hjort, Falk eller Elefant Bagt hist og her over en Dør. Slittigt opledte i Byens Kroge, gengivne med Pietet og Forstaaelse af en Kunstners Haand paa de efterfølgende Blade bærer disse sidste, tilfældigt bevarede Rester af Skiltene's fornøjelige Verden Bud om en svunden Tid, som — saa forholdsvis nær — dog i elskværdig Naivitet og solid Borgerlighed synes Nutiden mærkelig fjern.

Bilder og Bevisstæder

¹ A. Franklin: La vie privée d'autrefois. Variétés Parisiennes, 46 ff.; Charles Fegdal: Les vieilles enseignes de Paris, 1913, 1 f. — ² J. Larwood and J. E. Hotten: The History of Signboards from the earliest times, A new edition, London 1914, p. 1 ff. — ³ Franklin anf. St. 3 ff. — ⁴ Fegdal 58 ff. — ⁵ Larwood a. Hotten 1, 4. — ⁶ Zeitschrift des Harz-Vereins XXVIII, 1895, 819, XXIX, 1896, 461 f.; Krieger: Deutsches Bürgerthum im Mittelalter, 1868, 324. — ⁷ Zeitschr. des Harz-Vereins XXVIII, 1895, 819; Hirth: Kulturgesch. Bilderbuch I fig. 303—4. — ⁸ A. Berty: Les enseignes de Paris, Revue archéologique XII, 1855, 8; A. Franklin: La vie privée d'autrefois. L'annonce et la réclame. Les cris de Paris (1887), p. 36. — ⁹ Hirth III fig. 1294 o. a. St. — ¹⁰ Olaus Magnus: Hist. sept. gent. I. cap. 26; jfr. Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden i det 16. Aarh. (illufr. Udg.) I 227, Fig. — ¹¹ Helsingør Ringbog 8. Juli 1577. — ¹² Franklin: Les chirurgiens, 1893, 22. — ¹³ do. 50; Hugo Matthiesen: Gamle Gader, 1917, 77. — ¹⁴ Revue archéologique XII, 1855, 8. — ¹⁵ Larwood a. Hotten, 10. — ¹⁶ do. 10 f. — ¹⁷ Verbslig Lov Art. 100 (Kolderup Rosenvinge: Gamle danske Love IV 122). — ¹⁸ Hugo Matthiesen: Gamle Gader, 1917, 76 f. — ¹⁹ Helsingør Ringbog 12. Februar og 21. Februar 1565. — ²⁰ E. Eichhorn: Skyltar och Skyltarmar af Smidjtjärn, A. Harzelius: Minnen från Nordiska Museet, V. 5., 5. — ²¹ Hugo Matthiesen: Gamle Gader, 7, 6. — ²² do. 79 og 142. — ²³ Helsingør Ringbog 17. Nov. 1601. — ²⁴ do. 26. Okt. 1601, 9. Febr. 1607, og aa 2. Okt. 1620 nævnes „Falken“. — ²⁵ do. 25. Juni, 15. Okt. 1604. — ²⁶ do. 11. Dec. 1615. — ²⁷ do. 27. Maj, 18. Marts 1622. — ²⁸ Gamle Gader, 79. — ²⁹ Adresseavisen 1764 Nr. 56. — ³⁰ Hugo Matthiesen: Ratten, 132 f. — ³¹ Accise-Forordn. 9. Juli 1623, Art. 7 (Secher: Corpus constitut. Danicæ IV. 94). — ³² Secher anf. St. IV 339 ff. — ³³ Secher V 244. — ³⁴ D. Nielsen: Københavns Historie og Beskriv. V 84. — ³⁵ Larwood and Hotten, 341. — ³⁶ Helsingør Ringbog 7. Juli 1628. — ³⁷ Larwood a. Hotten 8. — ³⁸ Helsingør Ringb. 5 Septb. 1569. — ³⁹ Hilton Price: The signs of old Fleet Street to the end of the eighteenth century, The Archaeological Journal, vol. LII, 1895, 351. — ⁴⁰ Larwood a. Hotten, 16 f.; Franklin: Variétés Parisiennes, 17 ff. — ⁴¹ Franklin 17 f. — ⁴² Franklin 39, 124, 225. — ⁴³ do. 37 f. — ⁴⁴ Larwood a. Hotten, 19 ff. — ⁴⁵ E. Nyrop: Haandværksfolk i Danmark, 1903, 124, 225. — ⁴⁶ Helsingør Ringbog 11. September 1626. — ⁴⁷ E. Nyrop, 124 ff. — ⁴⁸ Fegdal, 40. — ⁴⁹ D. Nielsen: Københavns Hist. VI 262. — ⁵⁰ Larwood a. Hotten, 45 ff. — ⁵¹ The Archaeological Journal, Vol. LII, 1895, p. 366. — ⁵² Eichhorn, 10. — ⁵³ D. Nielsen: København paa Holbergs Tid, 57 f. — ⁵⁴ Carl Bruun: København III 846. — ⁵⁵ Larwood and Hotten, 20. — ⁵⁶ Addison fortæller, at det var Skif, at Lerlinge, naar de etablerede sig, knyttede deres gamle Principals Skilttegn til deres eget (Larwood etc. 20). — ⁵⁷ Fegdal, 18; Bulletin monumental, 1898, 435 ff. — ⁵⁸ Bull. mon., 1898, 407. — ⁵⁹ Franklin: Variétés Parisiennes, 15 f. — ⁶⁰ Adresseavisen 1763, Nr. 85. — ⁶¹ do. 1760, Nr. 43. — ⁶² do. 1760, Nr. 57, p. 400. — ⁶³ do. 1771, Nr. 56. — ⁶⁴ do. 1764, Nr. 5, 8 f. — ⁶⁵ do. 1760, Nr. 64, p. 447. — ⁶⁶ do. 1763, Nr. 88. — ⁶⁷ do. 1778, 6. Okt. — ⁶⁸ do. 1761, Anhang til Nr. 18. — ⁶⁹ do. 1763, Nr. 85. — ⁷⁰ do. 1778, 6. Okt. — ⁷¹ For en Del af de følgende henvisninger til Adresseavisen skylder jeg Hr. stud. mag. Kaj Uldal Tak, idet han har stillet en Samling Registerfedler for en Række Aar til min Raadighed. — ⁷² Adresseavis 1778, Nr. 24, 1760 Nr. 29. — ⁷³ do. 1791, Nr. 117. — ⁷⁴ Københavns Diplomatarium V 799, VII 55. — ⁷⁵ D. Nielsen: Købhvns. Hist. VI 80. — ⁷⁶ do. V 325. — ⁷⁷ Adresseavis 1764, Nr. 56 f. — ⁷⁸ do. 1763, Nr. 84. — ⁷⁹ Købh. Dipl. I 418. — ⁸⁰ D. Nielsen V 324. — ⁸¹ do. V 325. — ⁸² do. V 543. — ⁸³ do. V 543. — ⁸⁴ Købh. Dipl. VII 439, D. Nielsen VI 80. — ⁸⁵ Helsingør Ringbog 1. Marts 1619. — ⁸⁶ D. Nielsen: København paa Holbergs Tid, 169. — ⁸⁷ Eichhorn, 13. — ⁸⁸ Adresseavis 1763, Nr. 34, 92. — ⁸⁹ do. 1765, Nr. 10, 38. — ⁹⁰ do. 1765, Nr. 16. — ⁹¹ do. 1765, Nr. 23 f. — ⁹² do. 1763, Nr. 88. — ⁹³ do. 1765, Nr. 26. — ⁹⁴ do. 1763, Nr. 113. — ⁹⁵ 1763, Nr. 80. — ⁹⁶ do. 1761, p. 319; 1765, Nr. 9. — ⁹⁷ do. 1765, Nr. 23. — ⁹⁸ D. Nielsen: Købh. Hist. VI 262. — ⁹⁹ do. V 325. — ¹⁰⁰ Adresseavis 1771, Nr. 56, 76. — ¹⁰¹ do. 1771, Nr. 57. — ¹⁰² D. Nielsen: Købh. Hist. VI 262. — ¹⁰³ do. V 324 f. — ¹⁰⁴ do. VI 228, V 325. — ¹⁰⁵ do. V 543. — ¹⁰⁶ D. Nielsen: Købhvns. paa Holbergs Tid, 226. — ¹⁰⁷ D. Niel-

fen: *Rbh. Hist.* V 543. — ¹⁰⁸ *Rbh. Dipl.* I 728. — ¹⁰⁹ *do.* I 764. — ¹¹⁰ Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728. — ¹¹¹ *Adresseavis* 1762, Nr. 86; 1763, Nr. 1. — ¹¹² *Revue archéologique* XIV, 1858, p. 736. — ¹¹³ *Nesen: Inscriptiones Hafnienses*, 1668, 278. — ¹¹⁴ *D. Nielsen: Rbh. Hist.* V 326. — ¹¹⁵ *do.* V 325. — ¹¹⁶ *do.* VI 262, V 325; *Adresseavisen* 1771, Nr. 100 (Stadth Altona, Hj. af Adel- og Prinsensgade); Paris (*D. Nielsen* V 325, VI 262); *do.* VI 80. — ¹¹⁷ *D. Nielsen* VI 262 f. — ¹¹⁸ *Adresseavis* 1761, p. 671; 1777, Nr. 182. — ¹¹⁹ *D. Nielsen* VI 262. — ¹²⁰ *Rbh. Dipl.* VIII 188. — ¹²¹ *D. Nielsen* VI 263; VI 263; *Rbh. Dipl.* VIII 188. — ¹²² *Adresseavis* 1760, Nr. 21; 1761, Nr. 8, 38. — ¹²³ *D. Nielsen* VI 263. — ¹²⁴ *Adresseavis* 1765, Nr. 23. — ¹²⁵ *D. Nielsen: Rbh.* paa Holbergs Tid, 86. — ¹²⁶ *D. Nielsen: Rbh. Hist.* VI 262. — ¹²⁷ *do.* VI 80, V 325. — ¹²⁸ *Adresseavis* 1762, Nr. 88. — ¹²⁹ *do.* 1761, p. 756. — ¹³⁰ *do.* 1763, Nr. 105. — ¹³¹ *D. Nielsen* V 325. — ¹³² *Rbh. Diplom.* III 700. — ¹³³ *Larwood a. Hotten*, 212 f. — ¹³⁴ *Paa Nørrebro (Adresseavis* 1778, Nr. 80), paa Gl. Torv (*do.* 1761, p. 731) i St. Grønnegade (*do.* 1778, Nr. 100), paa Brøndtorvet (*do.* 1761, Nr. 37, Anhang), i Legsgaardsstræde (1779, Nr. 72), i Studiestræde (*D. Nielsen: Rbh.* paa Holbergs Tid, 222 f, *Adresseavis* 1771, Nr. 71), i Klædeboderne (Carl Bruun: *Rbhyn.* III 308), i Vognmagergade (*Adresseavis* 1764, Nr. 4, 1765, Nr. 18, 23, 1771, Nr. 72), i Peder Madfensgang (L. Both: *Rbhyn.*, 1873, 396). *Jfr.* Svaneen paa en Jernarm fra Magstræde, samt Relieffet Klerkegade 22. Apoteket „Den hvide Svane“, Hj. af Amagertorv og Højbrostræde (Jonge, *Rbh. Dipl.* III 762, VIII 622 f.). — ¹³⁵ *Adresseavis* 1763, Nr. 76. — ¹³⁶ *do.* 1761, Nr. 18. — ¹³⁷ *D. Nielsen* V 325. — ¹³⁸ *Adresseavis* 1761, Nr. 6, 1762, Nr. 3. — ¹³⁹ *do.* 1778, Nr. 74. — ¹⁴⁰ *Rbhyns. Diplom.* III 699, 675. — ¹⁴¹ *Adresseavis* 1764, Nr. 61. — ¹⁴² *D. Nielsen* VI 263. — ¹⁴³ *Adresseavis* 1769, Nr. 2. — ¹⁴⁴ *do.* 1778, 146. — ¹⁴⁵ 1778, Nr. 146. — ¹⁴⁶ *do.* 1779, Nr. 52; C. Bruun III 308. — ¹⁴⁷ *Larwood a. Hotten*, 264. — ¹⁴⁸ *Adresseavis* 1763, Nr. 34, 69. — ¹⁴⁹ *Rbh. Dipl.* VII 56. — ¹⁵⁰ *Adresseavis* 1778, Nr. 118, 150. — ¹⁵¹ *D. Nielsen* V 325. — ¹⁵² *Adresseavis* 1763, Nr. 71. — ¹⁵³ *do.* 1778, Nr. 89. — ¹⁵⁴ 1661 (*Rbhyns. Dipl.* I 758). — ¹⁵⁵ *Adresseavis* 1778, Nr. 18. — ¹⁵⁶ *Jonge: Rbh. Beskriv.*, 1783, 382, 398. — ¹⁵⁷ Bruun III 571. — ¹⁵⁸ *D. Nielsen* VI 262. — ¹⁵⁹ *Jr. Noël: Dictionnaire de la fable etc.* 3. éd., Paris 1810, I 659, II 817. — ¹⁶⁰ f. Efs. i Nyhavn (*Adresseavis* 1764, Nr. 7), i Dronn. Løveg. (*do.* 1762, Nr. 8), i L. Brøndstræde (*do.* 1778, Nr. 89) i Hummergade (*do.* 1763, Nr. 71), i Abenraa 1755 (Eftit paa Folkemuseet); 1705 nævnes i Norgesgade det Hus, „hvor Løven udbænger“ (*Rbh. Dipl.* VII 737). — ¹⁶¹ *Adresseavis* 1761, Nr. 54 Anhang, 1762, Nr. 72. — ¹⁶² *do.* 1762, Nr. 15. — ¹⁶³ *do.* 1779, Nr. 105, 1792, Nr. 297; 1762, Nr. 11. — ¹⁶⁴ *Jonge* 404. — ¹⁶⁵ *D. Nielsen* VI 262. — ¹⁶⁶ *Jonge* 67. — ¹⁶⁷ *Adresseavis* 1769, Nr. 2. — ¹⁶⁸ Hugo Matthiesen: *Natten*, 1914, 101. — ¹⁶⁹ *Adelgade (Adresseavis* 1761, p. 389); Gl. Torv (*do.* 1763, Nr. 1 og 40); Rattesundet (1763, Nr. 113); Lille Brøndstræde (1771, Nr. 70); Rogensgade (1778, Nr. 88); Studiestræde (*D. Nielsen: Rbhyn.* paa Holbergs Tid, 222 f.); Vesterbro (C. Bruun III 308); „J Lammet“ 1734, formentlig paa Christianshavn (Folkemuseet). — ¹⁷⁰ Saaledes paa Kultorget, i Rogensgade, Nyhavn, Kvesthusgade (*ifr. Illustrationerne i det fig.*). — ¹⁷¹ *Adresseavis* 1763, Nr. 18; 1778, Nr. 87; 1778, Nr. 89. — ¹⁷² *Secher: Corpus constitut.* Dan. IV 179. — ¹⁷³ *Vognmagergade (Adresseavis* 1763, Nr. 85, 1764, Nr. 60); *Adelgade* (1778, Nr. 84); Frederiksberg (1763, Nr. 54). — ¹⁷⁴ *D. Nielsen* V 325. — ¹⁷⁵ *Adresseavis* 1778, Nr. 60, 74; 1765, Nr. 23. — ¹⁷⁶ *do.* 1771, Nr. 57. — ¹⁷⁷ *do.* 1763, Nr. 85. — ¹⁷⁸ 1763, Nr. 6. — ¹⁷⁹ *D. Nielsen* V 325. — ¹⁸⁰ *Nesen: Inscriptiones Hafnienses*, 1668, p. 274. — ¹⁸¹ *Smstds.* 280. — ¹⁸² C. Bruun III 308; *Adresseavis* 1762, Nr. 11. — ¹⁸³ *D. Nielsen* V 543. — ¹⁸⁴ *Adresseavis* 1764, Nr. 44. — ¹⁸⁵ *Jonge*, 369. — ¹⁸⁶ *Elefanten i Rattesundet (Adresseavis* 1762, Nr. 22, 1761, p. 671); i St. Grønnegade (*do.* 1761, p. 319); i Borgergade (*do.* 1765, Nr. 23); overfor Holmens Kirke (*D. Nielsen* V 325). *Den hvide Elefant i Nyhavn (Adresseavis* 1764, Nr. 9, 1765, Nr. 15—17), Hjørnet af Nr. Bold og St. Pederstræde (*do.* 1761, p. 755). — ¹⁸⁷ *Rbh. Dipl.* I 756. — ¹⁸⁸ C. Bruun III 308. — ¹⁸⁹ *D. Nielsen* VI 262. — ¹⁹⁰ Brændevinshus i Landemærket (*Adresseavis* 1764, Nr. 60); paa Vesterbro (*do.* 1765, Nr. 17, 1771, Nr. 68, 1778, Nr. 61). — ¹⁹¹ L. Kongensgade (*do.* 1764, Nr. 3—5); Larsleifstræde (C. Bruun III 308). — ¹⁹² A. Berty: *Les en-*

seignes de Paris (Revue archéologique XII, 1855, 4, 7). Jfr. Hjortetaffelboderne i Malmø (Hugo Matthiessen: Gamle Gader, 1917, 81). — ¹⁹⁸ Adresfeavis 1769, Nr. 17. — ¹⁹⁴ do. 1762, Nr. 1, 1764, Nr. 54. — ¹⁹⁵ do. 1778, Nr. 126. — ¹⁹⁶ C. Bruun III 308. — ¹⁹⁷ Adresfeavis 1765, Nr. 38. — ¹⁹⁸ do. 1778, Nr. 29. — ¹⁹⁹ do. 1769, Nr. 3. — ²⁰⁰ do. 1762, Nr. 4. — ²⁰¹ do. 1762, Nr. 88. — ²⁰² D. Nielsen VI 191. — ²⁰³ do. VI 28. — ²⁰⁴ Adelgade (Adresfeavis 1778, Nr. 119), Fiolstræde (do. 1779, Nr. 26, D. Nielsen VI 263). Jfr. Skiltet paa Torvegade paa Christianshavn. — ²⁰⁵ Adresfeavis 1779, Nr. 197. — ²⁰⁶ Kbh. Dipl. VI 167. — ²⁰⁷ Adresfeavis 1778, Nr. 129. — ²⁰⁸ D. Nielsen VI 80. — ²⁰⁹ do. V 325, 543. — ²¹⁰ do. VI 262. — ²¹¹ do. VI 80. — ²¹² Adresfeavis 1771, Nr. 102. — ²¹³ Kbh. Huse og Indvaanere efter Branden 1728, 1896, 482. — ²¹⁴ D. Nielsen V 543. — ²¹⁵ C. Bruun III 571. — ²¹⁶ Vestergade (Jonge 6); Larsbjørnstræde (D. Nielsen VI 262, Adresfeavis 1778, Nr. 29); Nicolai Kirkestræde (Kbh. Dipl. VII 56); ved Christianshavns Bro (D. Nielsen V 325). — ²¹⁷ Adresfeavis 1760, Nr. 43. — ²¹⁸ do. 1763, Nr. 85. — ²¹⁹ Kbh. Dipl. VII 56. — ²²⁰ Goldbodgade (Adresfeavis 1763, Nr. 83, 1765, Nr. 24); Hummergade (do. 1763, Nr. 76); Hj. af St. Grønneg. og Gøtthersg. (do. 1779, Nr. 25); St. Pederstræde (do. 1763, Nr. 36, p. 254); St. Kongensg. (do. 1778, Nr. 25); ved Holmens Bro (do. 1778, Nr. 111); i Læpegade (do. 1765, Nr. 17); i Nyhavn (C. Bruun III 308). — ²²¹ Kbh. Huse og Indvaanere efter Branden 1728. — ²²² D. Nielsen V 325. — ²²³ Adresfeavis 1778, Nr. 137. — ²²⁴ C. Bruun III 308. — ²²⁵ Adresfeavis 1763, Nr. 93, 1778, Nr. 80, 98. — ²²⁶ do. 1778, Nr. 80. — ²²⁷ do. 1760, Nr. 100, p. 698. — ²²⁸ do. 1761, Nr. 4. — ²²⁹ D. Nielsen V 325. — ²³⁰ Adresfeavis 1762, Nr. 72. — ²³¹ D. Nielsen: Kbh. paa Holbergs Tid, 222 f. — ²³² Adresfeavis 1760, Nr. 14, 1759, Nr. 29. — ²³³ C. Bruun III 308. — ²³⁴ Adresfeavis 1763, Nr. 10, 1764, Nr. 9. — ²³⁵ C. Bruun III 308. — ²³⁶ D. Nielsen V 543. — ²³⁷ Adresfeavis 1778, Nr. 56. — ²³⁸ Jonge, 6. — ²³⁹ Adresfeavis 1763, Nr. 138. — ²⁴⁰ D. Nielsen: Kbh. paa Holbergs Tid, 217. — ²⁴¹ Jonge, 9. — ²⁴² Adresfeavis 1778, Nr. 8. — ²⁴³ do. 1778, Nr. 66. — ²⁴⁴ f. Efs. Adresfeavis 1778, 7. og 18. Okt. — ²⁴⁵ do. 1775, Nr. 190. — ²⁴⁶ do. 1765, Nr. 23. Ogsaa i St. Regnegade nævnes „de grønne Lys“ (do. 1769, Nr. 12, jfr. C. Bruun III 308.) — ²⁴⁷ Adresfeavis 1771, Nr. 70. — ²⁴⁸ f. Efs. Adresfeavis 5. og 23. Oktbr. 1778. — ²⁴⁹ J Nyhavn (do. 1763, Nr. 85), i St. Brøndstræde (do. 1765, Nr. 9, 1778, Nr. 8); i St. Pederstræde (do. 1778, Nr. 105); i Skindenstræde 1683 (Kbh. Dipl. VII 56); i Grønnegade (Kafetten, udg. af M. Winther, 1833, Nr. 95). — ²⁵⁰ Adresfeavis 1760, Nr. 54 ff., jfr. Kbh. Dipl. VII 439. — ²⁵¹ D. Nielsen VI 262. — ²⁵² Adresfeavis 1778, Nr. 80. — ²⁵³ do. 1778, 6. Oktbr. — ²⁵⁴ D. Nielsen VI 85. — ²⁵⁵ Adresfeavis 1771, Nr. 49. — ²⁵⁶ D. Nielsen VI 263, Adresfeavis 1765, Nr. 23. — ²⁵⁷ Larwood a. Hotten, 462. — ²⁵⁸ Hugo Matthiessen: Gamle Gader, 1917, 81. — ²⁵⁹ John Grand-Carteret: L'enseigne, son histoire et sa philosophie, 1892, 404 v. a. St. — ²⁶⁰ Kbh. Dipl. VII 55. — ²⁶¹ Adresfeavis 1760, Nr. 74, 1763, Nr. 128. — ²⁶² do. 1762, Nr. 4. — ²⁶³ do. 1771, Nr. 61. — ²⁷⁴ D. Nielsen V 325. — ²⁶⁵ do. V 543. — ²⁶⁶ Bulletin monumental, 1857, p. 650, 1898, p. 435. — ²⁶⁷ Adresfeavis 1762, Nr. 12; 1763, Nr. 76. — ²⁶⁸ do. 1778, Nr. 29. — ²⁶⁹ Hugo Matthiessen: Gamle Gader, 1917, 81. — ²⁷⁰ D. Nielsen VI 262. — ²⁷¹ Adresfeavis 1771, Nr. 60; 1778, Nr. 116. — ²⁷² D. Nielsen V 325, jfr. Kbh. Diplom. VII 55. — ²⁷³ Haabet paa Christianshavn (Adresfeavis 1778, Nr. 133). — ²⁷⁴ C. Bruun III 308. — ²⁷⁵ Adresfeavis 1764, Nr. 51, 53. — ²⁷⁶ D. Nielsen VI 82 ff. (1715 „hvort Skiltet Paradis udbænger“); Werlauff: Hist. Antegn. til Holbergs Lyffspil, 113. — ²⁷⁷ Werlauff, 113; Adresfeavis 1764, Nr. 48. — ²⁷⁸ R. L. Rahbek: Erindringer af mit Liv I (1824) 10 f. ²⁷⁹ Eichhorn: Skyltar och Skyltarmar, 6 (Hazellius: Minnen från Nordiska Museet, 5. H.). — ²⁸⁰ D. Nielsen IV 117. — ²⁸¹ Hugo Matthiessen: De fagstrogne, 1919, 99. — ²⁸² Larwood a. Hotten, 263. — ²⁸³ En Familitradition, som mundtligt er meddelt mig af Hr. Overretssagfører Willefow-Jansen, Tilsted. — ²⁸⁴ Adresfeavis 1771, 10. Maj, Nr. 74. — ²⁸⁵ do. 1771, Nr. 75.

Gamle københavnske
Skilte og Bomærker

I

Landemærket 10

(Kbh. Kv. 132—118—148). Denne Sten er paa samme Tid Skilt for Niels Hansens Bagerforretning og Mindetavle om Husets Brand 1728. Efter Genopførelsen begærede Niels Hansen i 1739 Syn afholdt over Ejendommen og omtaler den da i Skrivelsen til Magistraten som en grundmuret Bagergaard i Landemærket, beliggende 3 Huse fra Runderkirke, anseelig opbygget og forbedret efter den store Ildbrand. Niels Hansen, der var født i Helsingør, tog Borgerskab i København 5. April 1726 og havde just overtaget Gaarden i Landemærket saa Maaneder før den brændte. Som hans Forgængere i Ejendommen kendes en Række Bager: Jøen Christensen 1694, Anders Maltesen 1708, Bernt Friderich Bisterfelt 1717, Frederik Gosch 1721, Henrik Blöcher 1727. — Der er endnu Bageri i Gaarden, saaledes som der uden Afbrydelse har været siden Niels Hansens Tid.

II

Torvegade 22

(Kbh. Kv. 76, 77—90—126). I denne Ejendom har der været Bageri omtrent saa længe den har eksisteret. Af dens Ejere kendes Mathias Bysing 1687, Mikkel Blöcher 1694, hans Enke 1701, Anders Andersen 1708, Jøsum Lenz 1717—41, Borgerkaptajn Hans Peterfen 1742—62, hans Enke 1763, Peder Nielsen Kalbre 1764 osv. — alle sammen Bager. Hvem af dem der har opsat Skiltet, kan næppe afgøres.

III

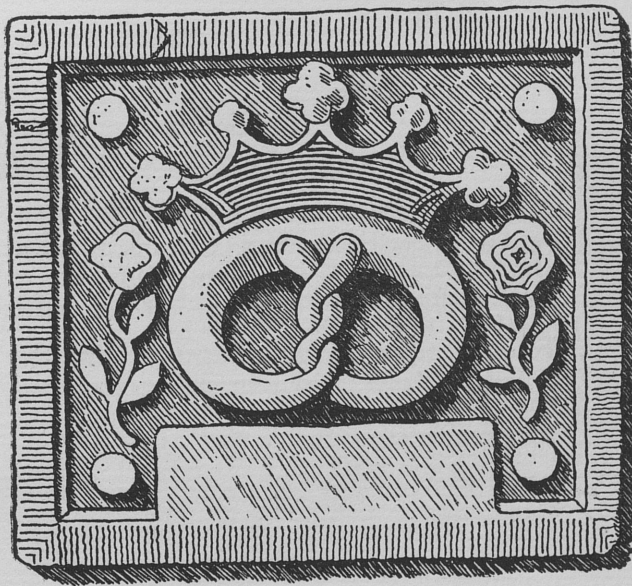
Østergade 36

(Kbm. Kv. 43—43—61). Dette fine Bagerstilt er utvivlsomt opsat af Franskbager Johan Friederich Martens, der i 1760 købte Gaarden af Brændevinsbrønder Mandrup og fik Tilladelse til der at indrette Bageri. I 1761 var hans nyopførte Bagerovn færdig, blev synet af Brandmajoren og taget for god. Martens boede her endnu i 1775; men i 1777 nævnes Madam Martens som Ejer af Gaarden, og i 1778 tilhørte den Franskbager Johan Peter Kamphofner.

IV

Bagerstilt

fra Hestemøllestræde 8, Hjørnet af Farvergade (W. Kv. 62—67—123). Denne Ejendom har længe været Bagergaard. Af dens Ejere kendes Mathias Stubsach 1717, derefter Otto Geertsen, Hans Schrum, Johan Lbbeck, Johan Jahn osv., alle sammen Bagere. — Stenpladen findes nu i Bygmuseet.

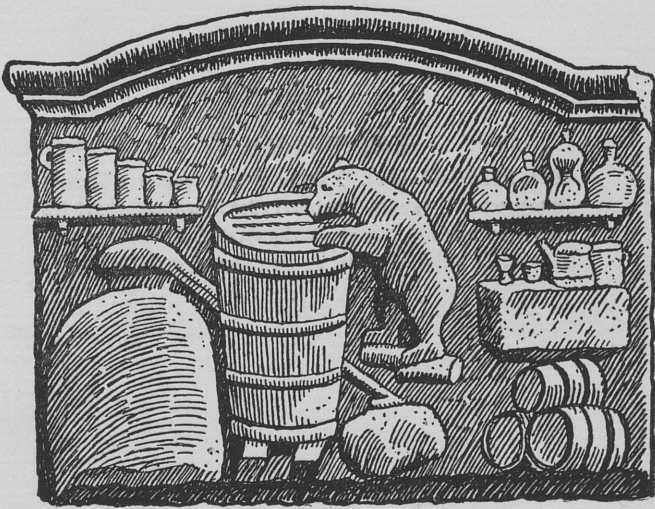
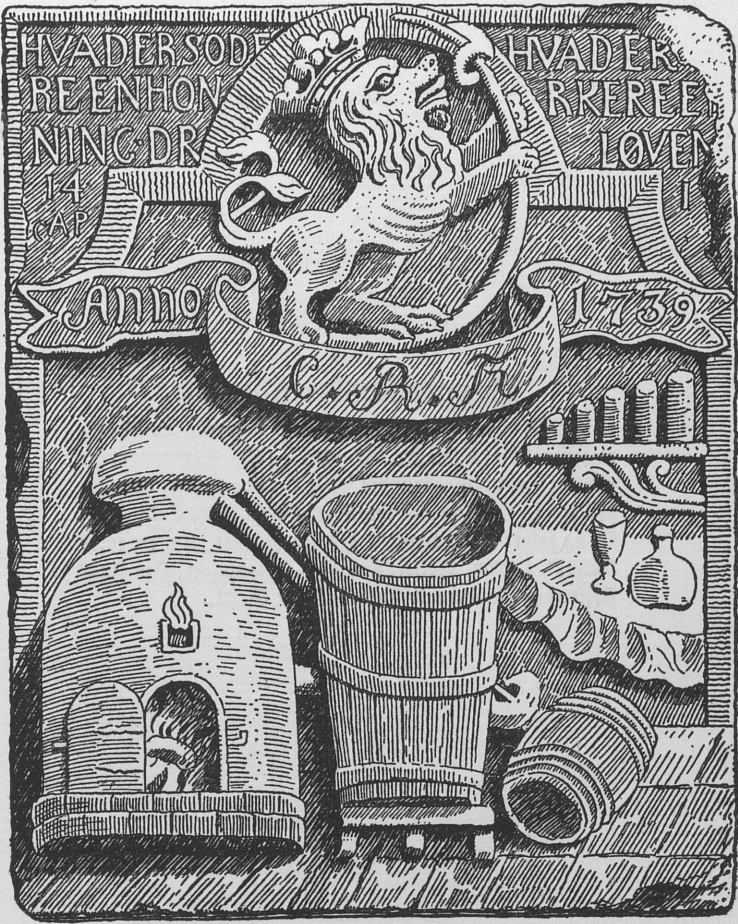
*

Brændevinsbrænderfild

og Husfild af Sandsten fra det i 1910 nedrevne Hus „Den norske Løve“, Landmærket 30 (Nb. Kv. 220—200—155). Bogstaverne paa Vaandet maa betyde Carl Rudolph Klein, da en Brændevinsbrænder af dette Navn ejede Huset 1777—99. Aarstallet 1777 findes ogsaa paa Skiltet, men er udeladt paa Tegningen her. Formodentlig har Klein ladet dette Aarstal og de tre Bogstaver indhugge, medens 1739 er Skiltets oprindelige Aarstal og angiver det Aar, da Huset, der nedbrændte 1728, atter blev opført. Skiltet findes nu i Bymuseet.

Adelgade 78

(Cct. A. B. Kv. 252—245—240). I denne Eiendom har der været drevet Brændevinsbrænderi i et Par Hundrede Aar eller mere. Den ælbste kendte Indehaver af Forretningen er Lars Sørensen 1694—1708, og blandt de følgende træffes Poul Esbjørnsen 1748—58. Man kunde gætte paa at det er ham, der har ladet Stenen opsætte, og at Bjørnen i Skiltet indeholder en Hentydning til hans Navn. Foruden paa Stenen findes den hvide Bjørn ogsaa paa en Skiltstang, der endnu sidder paa Bygningen.

VII

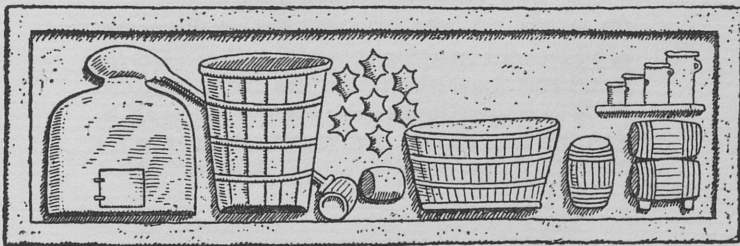
Brændevinsbrænderfilt

og Husfilt af Sandsten fra det i 1907 nedrevne Hus Sammel Mønt 16 (Kbm. Kv. 137—157—158). Stenen er opsat 1730 af Brændevinsbrænder Jesper Sørensen, der gensopførte Huset efter Ildbranden 1728. Hans Enke Kirstine solgte Ejendommen, der bar Navnet „De tre sorte Ravnene“, i 1753. Stiltet findes nu i Bymuseet. Om Indskriften og Ravnene se Indledningen S. 31.

VIII

Læderstræde 5

(Str. Kv. 5—23—24). I denne Gaard, som bar Navnet „Svovskjernen“, nævnes Brænderi eller Brændevinsværk fra 1723 og videre ned gennem Aarhundredet. Stiltet har saaledes baade været Husfilt og Brændevinsbrænderfilt.

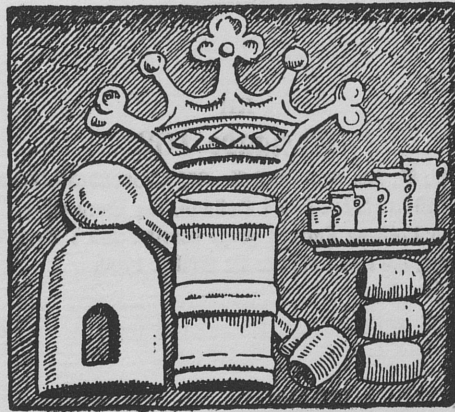

Brændevinsbrændereskilt.

Dette Skilt, som nu findes i Grilandsmuseet i Lyngby, siges at stamme fra Kristianshavn uden nærmere Angivelse. Da et Hus ved Navnet „Lammet“ dog ikke kendes i denne Bydel, og der i 1734 var ikke mindre end 27 Brændevinsbrændere paa Kristianshavn, er det umuligt at afgøre, paa hvilket Hus det har siddet.

Teglgaardsstræde 11

(N. Kv. 250, 251—228, 229—191). Lige ned til vore Dage har der været bryggeri i denne Gaard. Den tilhørte i 1756 Brændevinsbrænder Jens Christensen Alling, i 1776 Brændevinsbrænder Peder Andersen Kolling o. s. fr. Huset har maaske heddet „Den forgyldte Krone“ eller lignende, saa Skiltet tillige har været et Husskilt.

Bingaardsstræde 10 B

(D. Kv. 125—135—129). Stedet er en gammel Brønderi-
gaard, af hvis ældre Ejere kendes Niels Andersen 1725 og
Lauritz Nielsen 1728. Brændevinsbrønder Mads Peder-
sen Spendrup, der har sat Stentavlen op i 1735, var
gift med Mette Andersdatter, død 1745, og derefter med
Ane Madsdatter Lund. Han lod Forretningen gaa i Arv
til Sønnen af andet Egtteskab Peter Mathias Spendrup,
der er bekendt som Opfinder af et Alkoholometer og som
Digteren Johannes Ewalds Ven. (Biografisk Lexikon XVI,
208).

Adelgade 102

(Cet. A. B. Kv. 258—256 A—252). Brændevinsbrønder
Peder Bendtsen, født i Halland, tog Borgerskab i Kø-
benhavn 1742 og flyttede straks derefter ind i Gaarden i
Adelgade, hvor han opfattede sit Skilt i 1769.

Brændevinsbrænderfildt.

Denne smukke Sandstenstavle er ikke blot et Skilt for en Brændevinsbrænder, men tillige en Mindetavle om Københavns Ildbrand 1728. Øverst ses en stiliseret Fremstilling af Københavns Slot, Havn og By, derunder Brændevinsbrænderens Mærke og nederst en versificeret Indskrift, der dog nu er saa utydelig, at den ikke har kunnet gengives paa Tegningen. Heldigvis er denne Indskrift dog bleven læst, medens Stenen endnu var ubeskadiget, og findes optegnet i et Haandskrift paa det kongelige Bibliothek. Den lyder saaledes:

Stat Læser; læs og græd, se hver en Tødel tegnet,
 Du ser udi mit Skildt den ganske Stad staar blegnet
 Ved ildens store magt, som icke tusind aar
 Kand vinde op igien, som skeede ved det saar.
 Min Formand brændte først ved en foragtet prose,
 Da moen Kjøbenhavn gif over udi ild.
 Bedroved Læser føel, om ey din Skoe med hofe
 Kand føle brandens vold. Gud dømtte, tie nu stil.

17. P. P. G. Anno J. D. B. 35.

Stenen har altsaa siddet paa det Hus, som Brændevinsbrænder Poul Poulsen Gierløf og Hustru i 1735 opførte paa den Grund paa Hjørnet af Lille Sect. Clemensstræde og Vestervold, hvor det Hus havde staaet, i hvilket Ilden opstod d. 20. Okt. 1728, da et Barn væltebe en Lysepraas paa et Høloft.

Stenen blev opgravet af Grunden, da Hotel Bristol (nu Absalons Hus) blev opført. Originalen findes i Bymuseet, og en Kopi er indsat i Bristols Gaard.

En Gengivelse af Tavlen og Indskriften findes i Værket „Kjøbenhavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728“ S. 479 f.

XIV

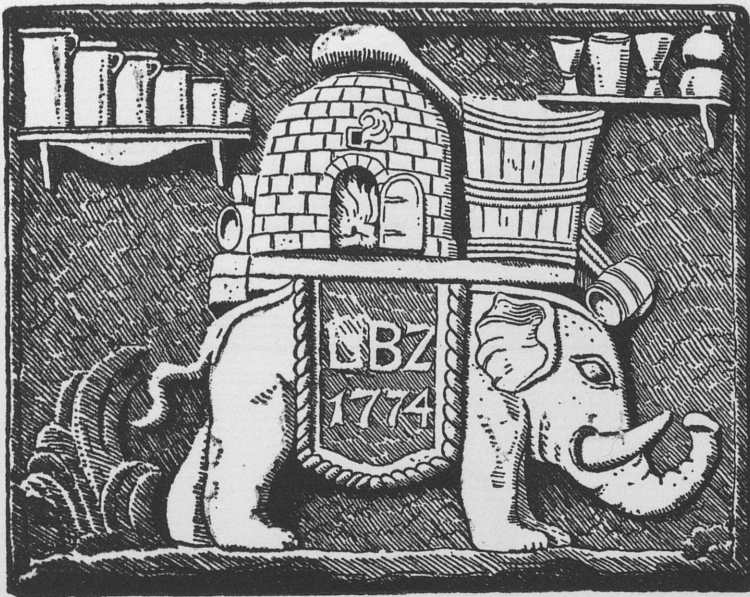
Sofiegade 14

Hjørnet af Dronningensgade (Krh. Kv. 194—295—338).
Skiltet er opsat 1774 af Brændevinsbrænder Lorenz
Benzgen, der var født i Hessen-Cassel og tog Borgerskab
i København 13. Juni 1774. I Ejendommen har der end-
nu til de seneste Tider været drevet Brænderi.

XV

Torvegade 58

Hjørnet af Prinsessegade (Krh. Kv. 177—365—375).
Brændevinsbrænder Rasmus Sørensen Norup næv-
nes som Ejer af denne Gaard 1784—95, hans Enke 1796.

XVI

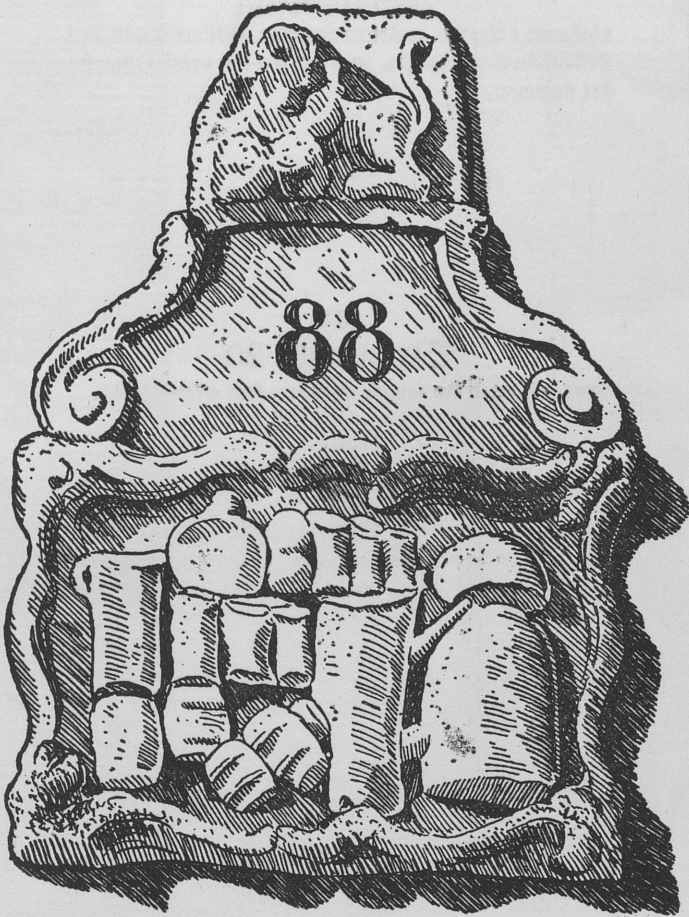
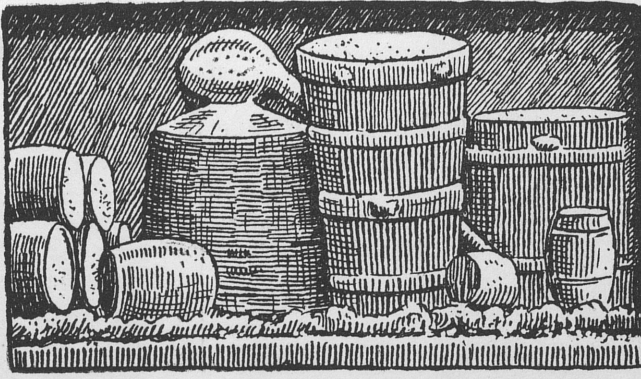
Teglgaardsstræde 4

(N. Kv. 222, 124—208, 206, 207—201, 202). I denne Ejendom har der været Eddikebryggeri, Maltgøteri og Brændevinsværk. Af Brændevinsbrændere her kendes J. C. Brandt 1769, C. Støger 1775, J. Nimb 1797 o. fl.

XVII

Fredericiagade 88

(Cet. N. V. 348—424—451). En Række Brændevinsbrændere nævnes i denne Ejendom: Anders Pedersen 1737—62, Søren Christensen Dahlsgaard 1763 osv. Tallet 88 maa være senere indhugget, da Ejendommen forhen hed Røstegade 6.

XVIII

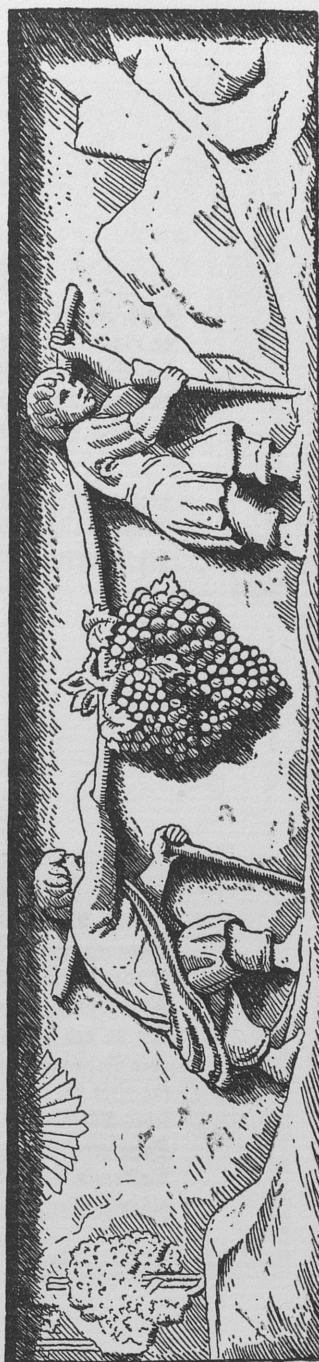
Vintapperfikt

udskåret i Egetræ, malet og forgyldt. Skiltet findes nu i
Frilandsmuseet i Lyngby, men det kan ikke oplyses, hvorfra
det stammer.

XIX

Strandgade 20

Vinhandlerfikt fra samme Ejendom som efterfølgende.

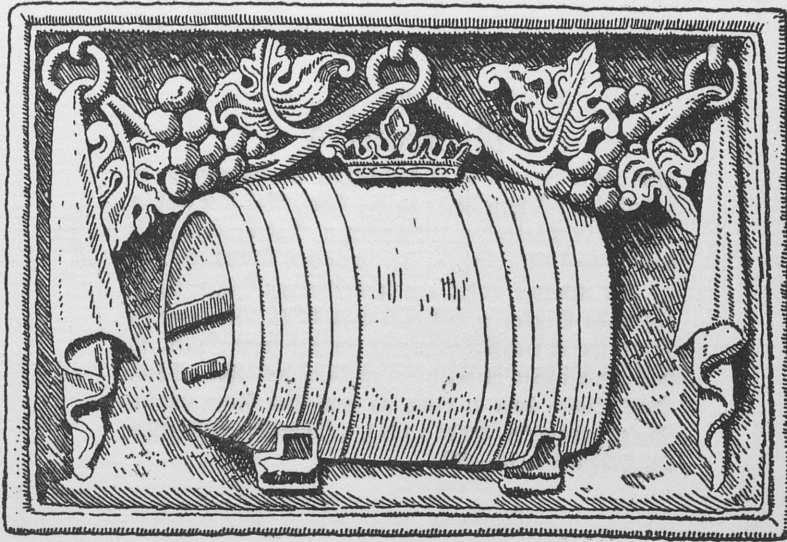

Strandgade 20

(Krh. Kv. 17—34—48). Her boede Vintapper Jesper Kohde 1748—70, efter ham Vinhandler Johan Adam Schnabel, Vinhandler Stephen Schrader og ved Aar 1800 Vinhandler Jakob Kaarsberg. Hvem af dem, der har ladet betæte og det foregaaende Skilt opsætte, kan ikke ses.

Ved Stranden 18

(D. Kv. 215—252—152). Her laa den gamle Gæstegaard Fortunen, senere Hôtel Royal. Det nye Navn fik Gaarden af Vintapper Joachim Giesler, der købte Fortunen i 1748, lod den ombygge og kaldte den Hôtel Royal. Muligvis har han da ved samme Lejlighed ladet Stentavlen indfætte over Nedgangen til Kælderen, hvor den sidder endnu. Dg. saa efter hans Tid boede der Vintappere i Gaarden, saaledes Glasning c. 1770, Posche 1775. Stenen omtales i en Synsforretning over Ejendommen 1829 saaledes: „Over Kælbervinduet i det Smigfag [Skraafag] indmuret en historisk Figur af Bremersandsten.

Nybrogade 4

(Sn. Kv. 4—3—2). Hans Blasen fra Slangerup var Arbejdskarl ved Wejerhuset og tog Borgerkab som saadan 1709. I 1717 købte han Ejendommen i Nybrogade, i hvilken han drev Øltapperi, og her boede han i 1728, da Huset blev nedrevet under den store Ildbrand. Efter Aars-tallet paa Stenen er det genopført 1730. Det havde sit Navn efter et mægtigt Poretæ, som stod foran Huset, og som endnu i 1816 omtales som en Mærkværdighed i Byen. Hans Blasen døde c. 1740, og hans Søn Niels Hansen Blasen afhændede Huset i 1748. (Historiske Meddelelser om Kbhvn. V, 118—26).

Nyhavn 14

(Cet. N. Ø. Kv. 242, 243—283, 284—Ø. Kv. 277). Christian Wendelboe, som i 1775 har opsat Skiltet „Den sorte Ravn“, var Øltapper og nævnes som boende her i 1777 og 1778.

XXIV

Nyhavn 51

(Cet. N. D. Nv. 16—26—26). Bogstaverne betyder Henrik Lambertsen Engel og Karen Nielsdatter Holm. Engel var født i Aalborg og var Gaardskarl i København, da han d. 2. Decbr. 1751 i Den Herre Zebaoths Kirke blev gift med Karen Nielsdatter. 9. Juni 1755 tog han Borgerkab som Øltapper. Han folgte i 1768 Huset til Skipper Hans Jacob Smith.

XXV

Nyhavn 23

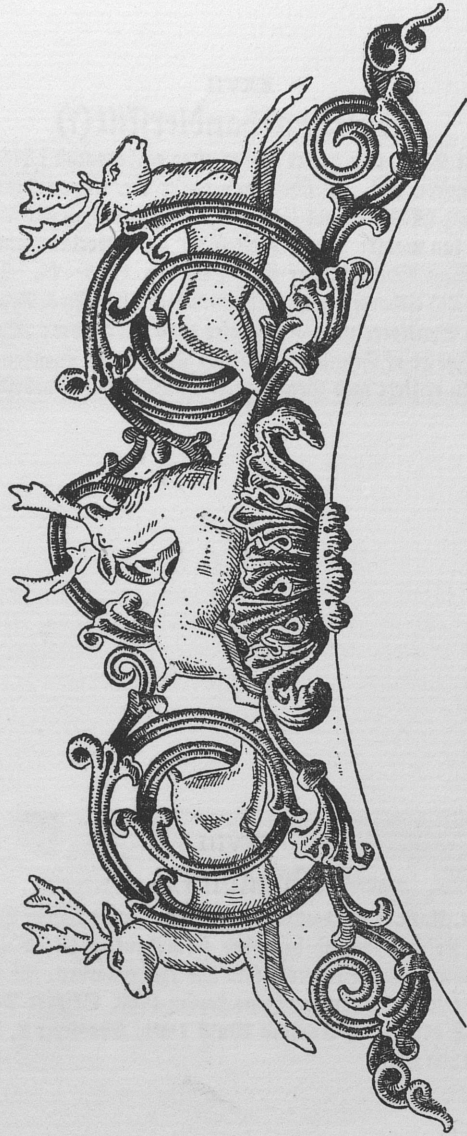
(Cet. N. D. Nv. 9—12—12). Huset tilhørte i 1803 Skipper Kealph Olsen. Randen kunde tyde paa, at han eller en anden har drevet Beværtning i Ejendommen.

XXVI

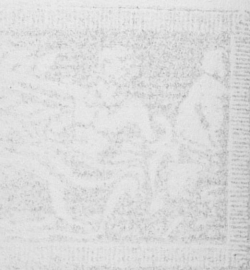
Vestergade 12

(N. Nv. 15, 16, 188—16, 186—12), Gæstgivergaarden „Tre Hjorter“. En meget gammel Gæstegaard, der allerede eksisterede i 17. Aarh. og omtales flere Steder hos Holberg (D. Nielsen: Kjøbenhavn paa Holbergs Tid, S. 221).

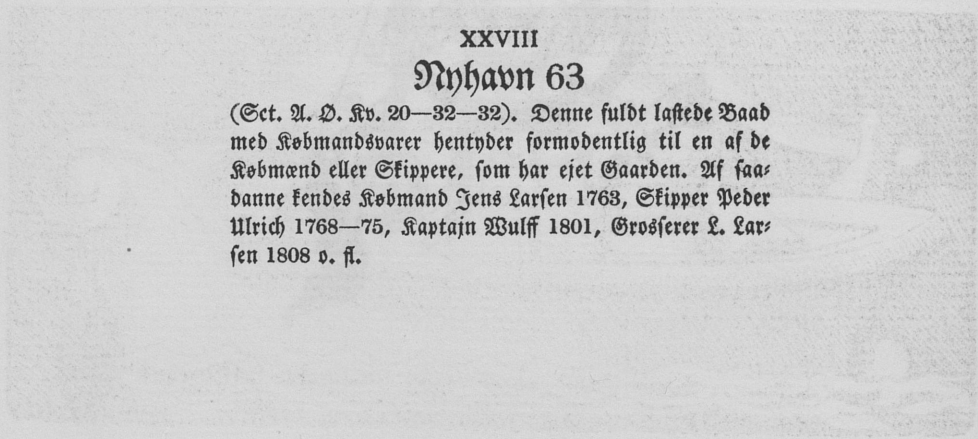
Porcellænshandlerskilt (?)

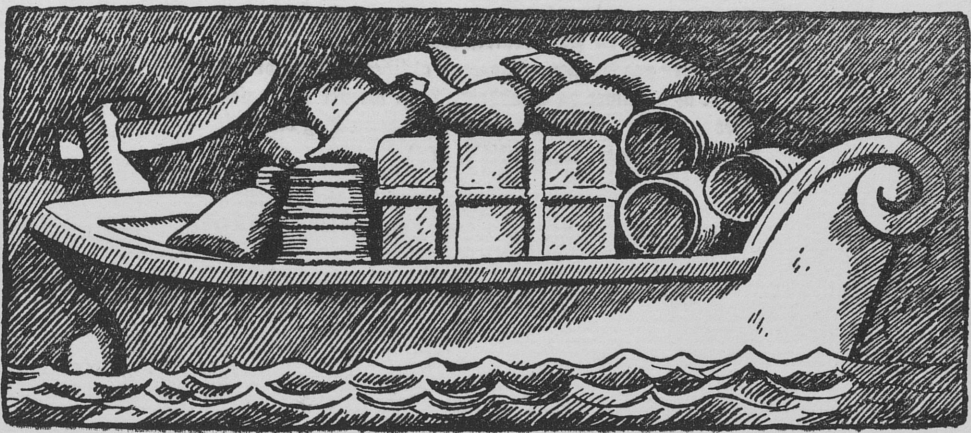
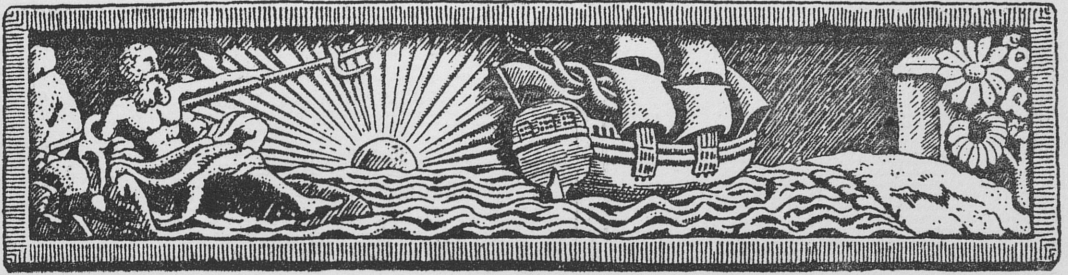
Dette Skilt, som her er tegnet efter et Fotografi i Nationalmuseet, skal have siddet paa Huset Nr. 10 paa Købmandsgade (Kbm. Kv. 28—26—23), men findes nu ikke mere. Det kan maaske henføres til Thez og Porcellænshandler Christian Esmarch, der ejede Gaarden 1756—75. Efter hans Tid tilhørte den Klædekræmmerne Thortsen & Bruun. I en Synsforretning over Huset 1778 hedder det: „Samme Hus er af Grundmur paa alle Kanter, og Facaden til Gaden er ziret med Stenhugger- og Billedhuggerarbejde.“

Nyhavn 63

(Cet. N. D. Kv. 20—32—32). Denne fuldt lastede Vaad med Købmandsvarer hentyder formodentlig til en af de Købmænd eller Skippere, som har ejet Gaarden. Af saadanne kendes Købmand Jens Larsen 1763, Skipper Peder Ulrich 1768—75, Kaptajn Wulff 1801, Grosserer L. Larsen 1808 o. fl.

Nyhavn 11

(Cet. N. D. Kv. 6—6—6). Manden med Sukkertoppen i den ene Haand og Formen til den i den anden har været Skilt for det romerske Sukkerraffinaderi i Nyhavn. Grundlæggeren af dette, Ludvig Ferdinand Rømer, var født i Oldenborg 1714 og døde i København 1776. I 1754 fik han kongl. Privilegium til Anlæg af Raffinaderiet. Dette ejedes efter hans Død af F. C. Rømer og overgik derpaa til et Interessentskab. En Beskrivelse af dets Indretning findes i en Synsforetning fra 1775 i Raadstuearkivet. Her nævnes „tvende store Koge- og en Klarekedel af Kobber, tvende Ler- og en Formebakke, som gaar ned i Jorden“ osv. „Oven paa Nyggen af Taget er et lidet Observatorium bygget af Løkker og Brædder“. L. F. Rømer har ogsaa gjort sit Navn bekendt ved Udgivelsen af en Bog om Guineakaffen. (Biogr. Lexikon XIV, 489).

Nybrogade 22

(Sn. Kv. 27, 28—19—19 N). Her anlagde Næsesfor Hans Nielsen og Stadskaptajn Lorens Kreyer et Sæbesyderi i Henhold til egl. Privilegium af 18. Aug. 1674 (se D. Nielsen: Kbhvns. Hist. V, 169—70). Deres Navne læses endnu paa en indmuret Plade paa Bygningen, der tillige bærer det kuriose Valgsprog: Gottes Seegen machet reich ohne Arbeit. Da Skiltet med Hanen og de tre Lønder blev opfat 1775, var der stadig Sæbesyderi i Gaarden, og som dennes Ejer nævnes „Lorens Kreyers Arvinger.“ Fra samme Aar haves i en Synsforretning i Raadstuearkivet en udførlig Beskrivelse af Sæbesyderiet med Lubbakke, Oliebakke, Kobberkebel, Damphat, Kalkmagasin osv.

Sæbesyderskilt.

„Gregers Nielsen ved Sæbesyderiet“ nævnes i Magistratens Populationsprotokol 1748, da han blev gift i Vor Frelsers Kirke. I 1761 fik han egl. Bevilling til selv at anlægge et Sæbesyderi og begyndte straks i sit Hus i Lille Torvegade paa Kristianshavn at koge og udsælge Sæbe. Dette var dog ikke Meningen med Privilegiet. Han maatte som andre Sæbesydere lade sin Sæbe vrage og Gustagerne mærke af de dertil beskaffede Embedsmænd, ligesom hans Fabrik først skulde besigtiges og godkendes, før den maatte bruges. Men i 1762 købte han og Medinteressenter en Gaard paa Hjørnet af Regnegade og Gothersgade, hvor han agtede at indrette sin Fabrik, og nu sørgede han for at faa de fornødne Attester fra Brandmajoren, Stadsbygmesteren og andre. Fra Gaarden i Store Regnegade (Kbm. Kv. 173—140—190) stammer det her afbildede Skilt, som dog nu ikke findes mere, men er tegnet efter et Fotografi i Nationalmuseet.

Borgergade 56

(Cet. N. B. Nv. 186—116—115). Blytækker Nicolai Joachim Guterding, født i Hamborg, tog Borgerskab i København 16. Nov. 1722. Aaret efter flyttede han ind i Gaarden i Borgergade, hvor han endnu boede i 1742, da der holdtes Skifte efter hans Hustru Birgitte Olsbatter. Huset vurderedes da til 800 Rdlr.

Kätuntrykkerstilt.

Stenen med det kongelige Navnetræk og Årstallet 1755 findes nu i Bymuseet, men opgives at stamme fra det i 1906 nedrevne Hus Nr. 42 paa Blegdamsvejen. Paa denne Grund (forhen 11. Blegdam) kendes dog intet Kätuntrykkeri. Derimod vides et saadant at have ligget saa Huse derfra, i Nr. 32 (8. Blegdam). I 1754 fik Kätuntrykker Lucas Frederik Jenner Gæstebrev af Magistraten paa denne Blegdam og i 1755 kongeligt Privilegium paa her at anlægge et Kätuntrykkeri (C. Nyrop: Danske Farvere, S. 88). Man maa derfor antage, at Stenen oprindelig stammer herfra.

XXXIV

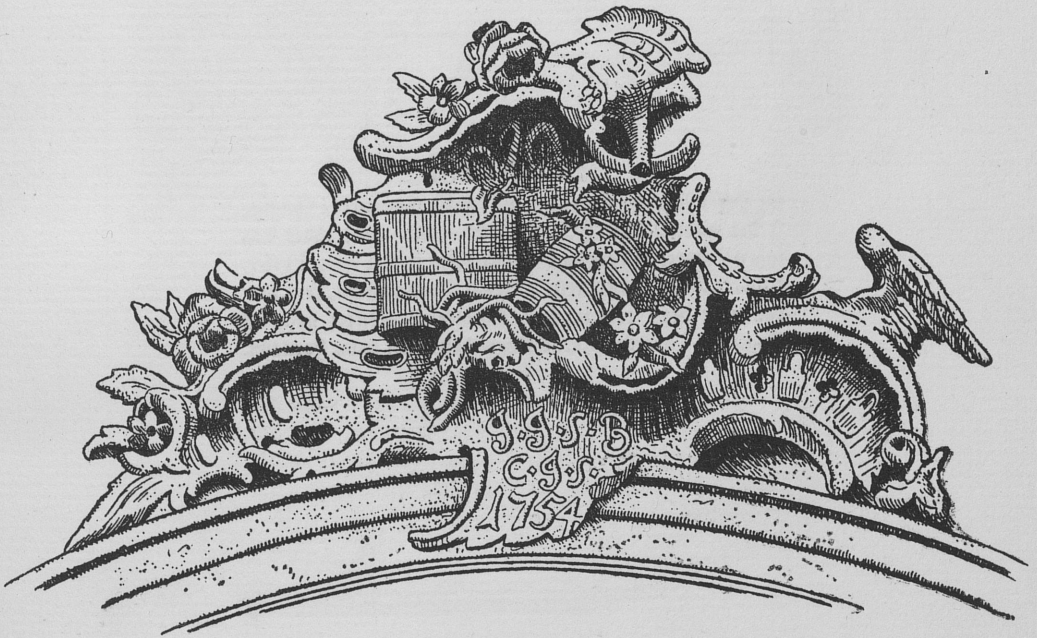
Bødkerskilt.

Denne Sten, der nu opbevares i Nationalmuseet, er fundet under Huset Nr. 48 i Ransensgade, hvortil den formentlig i sin Tid er bleven henført sammen med andet Fyld fra Byen. Den kan have tilhørt Karmager Morten Hansen, der i 1689 boede i Vestergade Nr. 23; (nu Nr. 25).

XXXV

Amaliegade 11

(St. N. D. Kv. 71 r—154). Et Bødkerskilt. Jan Jansen, Bødker, fik Grunden tilfødet 15. Nov. 1751 og har altsaa i 1754 opsat Skiltet over Porten. Han (eller en Søn af samme Navn og Stilling) boede her endnu c. 40 Aar senere. I 1794 tilhørte Gaarden hans Enke, der folgte den i 1797. Hun hed Elsebeth Margrethe, og det er altsaa ikke hendes Navnebogstaver, der findes paa Skiltet neden under Jansens.

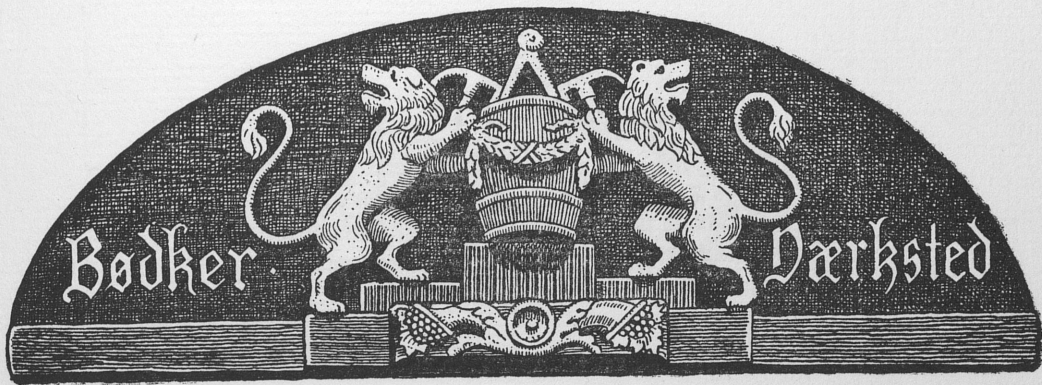

Tolbbodgade 17

(Cet. N. D. Kv. 25—88—56). Gaarden blev købt 1760 af Bødkermester Niels Larsen, der forbedrede den med nye Bygninger. Hans Enke solgte den i 1787 til Bødkermester Jochum eller Johan Kierumgaard, der boede her i ca. 30 Aar. — „Den forgyldte Lønde“ i Tolbbodgade omtales i 1763 og 1779.

Lømrerskilt

fra Huset Nr. 26 i Nabenraa, nu i Frilandsmuseet i Lyngby. I det nævnte Hus (Nb. Kv. 227—238—245) vides dog ingen Lømrer at have boet i 1755. Men to Aar efter, i 1757, tilhørte Huset Lømrersvend Poul Thommasen, som derpaa ejede det i over 30 Aar. Maaſke er Skiltet hans og Bogstavet i øverste Hjørne Begyndelsen til hans Fornavn.

XXXVIII

Prinsessegade 13—15

(Ark. Kv. 139—286—289). Her boede Snekermester *Valentin Krieger* eller *Krieger*, der tog Borgerkab 22. Juli 1772 og samme Aar blev viet i Kristianshavns tyske Kirke. Han var født i Tyskland.

XXXIX

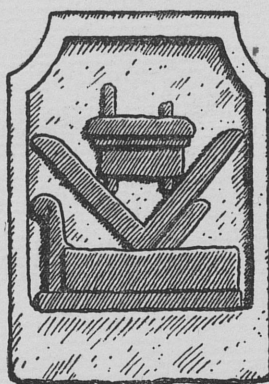
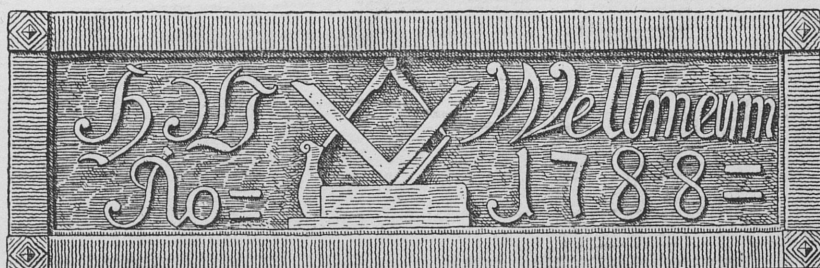
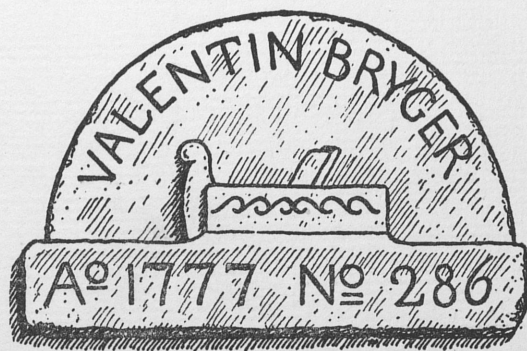
Gammelmønt 25

(Kbm. Kv. 146, 147—165—161). Huset tilhørte i 1788 Snekermester *Henrik Wilhelm Welmann*, der var født ved Hameln i Tyskland, tog Borgerkab i København 1. Sept. 1779 og 3. Nov. s. A. blev gift med *Dorthea Jacobsdatter*. Stenen sidder nu inde i Gangen. Den havde tidligere sin Plads over Døren til Gaden, men blev fjernet herfra ved en Ombygning af Huset i 1891 og afløst af en moderne Sten.

XL

Magstræde 18

(Sn. Kv. 38—31—36). Dette Hus bærer Snekerskiltet med Rette. Her boede 1714 Snekker *Gudmand Nielsen*, 1753 Snekker *Peter Landsberg*, 1782 Snekermester *Johan Diderik Røck*, 1789—1829 Snekermester *Christen Petersen Gierding*.

XLI

Torvegade 12

(Krh. Kv. 14—88—130). Blokkedrejer Hans Lindberg boede her i 1777 og de følgende Aar. I 1794 nævnes Madam Lindberg, i 1807 Jomfru Lindberg som Ejer af Gaarden.

XLII

Wildersgade 18

(Krh. Kv. 58—106—100). Her boede Blokkedrejer Jørgen Vencke c. 1786—1810. I 1811 tilhørte Gaarden hans Enke.

*

*

XLIII

Nyhavn 41

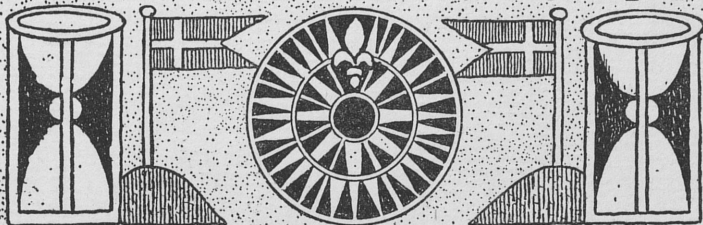
(Cet. N. D. Kv. 28—21—21). Huset har tilhørt Sejl-, Flag- og Kompasmager Hans Kleitrup, der var født i Jylland og tog Borgerskab i København 23. Sept. 1761. Ogsaa i det følgende Aarhundrede nævnes Sejlmagere i Ejendommen, saaledes Stie Thomsen Bang 1808—15 og L. Rønne 1847—61.

XLIV

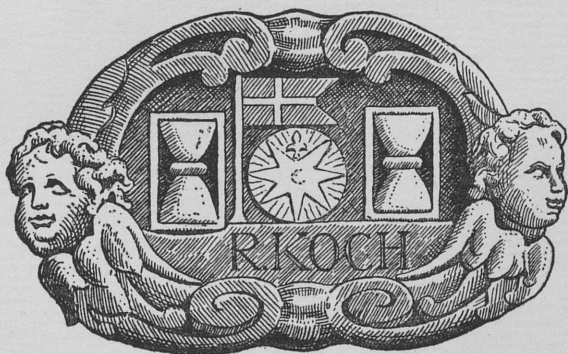
Nyhavn 33

(Cet. N. D. Kv. 12—17—17). Sejl-, Flag- og Kompasmager Kas mus C h r i s t e n s e n K o e h, født i Jylland, tog Borgerkab i København 19. Nov. 1764.

HERRE·WIS·OS·DINE·WEIE
BØISELF·BAADEROER·OG·STAVEN
AT·WIEFTER·WERDENS·MØIE
KAN·NAA·HOS·DIGEN·SIKERHAVN

HER·ER·STYRMANS·REDSKAB·TIL·KIØBS

Nyhavn 65

(Cet. N. D. Nv. 20—33—33). Denne store Dekoration er Familien Brennøes Forretningskilt. Her boede 1769—1800 Sejl-, Flag- og Kompassmager Christian Pedersen Brennø, der var født i København og tog Borgerskab her 3. April 1758. Han efterfulgtes af Peter Christian Brennø, der tog Borgerkab 29. Dec. 1800 og boede her til 1819. Saa gik Forretningen over til Sejl-, Flag- og Kompassmager Peter Berg, der ejede Huset i over 40 Aar. — Og saa flere andre af Navnet Brennø træffes som Sejlmagere i København i 18. Aarh.

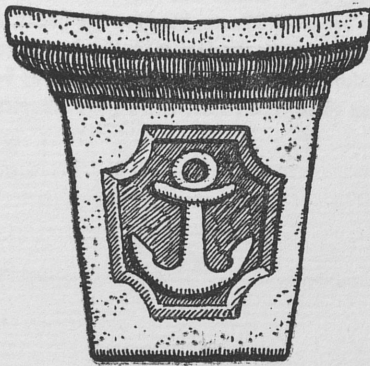
Overgaden o. Bandet 50

(Krh. Kv. 97, 98—177 N—179 N). Gaarden tilhørte i Aarene 1765—74 Ankersmed Hans Caspersen (se efterfølgende).

Overgaden o. Bandet 39

(Krh. Kv. 86—150—155). Gaarden tilhørte i en Arrække Hans Caspersen, Smed ved det asiatiske Kompagni, der dog ikke er truffet som Ejer før 1760. Tidligere havde der været Farveri i Gaarden, og samtidig med Caspersen boede her en katolsk Silkesarver Jacinto Merzanti, der i 1765 købte Gaarden. Denne Handel maa dog snart være gaaet tilbage; thi Hans Caspersen var atter Ejer af Gaarden i 1769, da den blev sat til Tvangsauktion. Der opnaaedes dog intet Bud paa den, skønt der afholdes 4 Auktioner, og Hans Caspersen var fremdeles Ejer af Gaarden i 1770, da et Sidehus afbrændte. Han kaldes ved denne Lejlighed Ankersmed (se Hist. Medd. om Kbhvn. VI, 218). 1784 træffes han her for sidste Gang, og kort efter har Gaarden en ny Ejer.

Hans Caspersen var født 1718 i Nordrup ved Ringsted og døde i København 1798. Han var flere Gange gift. Navnene paa tre af hans Hustruer kendes, men alle disse Ægteskaber blev indgaaet efter 1755. Hvem han var gift med i 1753, kendes ikke. Men formodentlig hentyder Bogstaverne M. N. i Skiltet til hans daværende Hustrus Navn. (Se Museum 1892, II, 166—67).

XLVIII

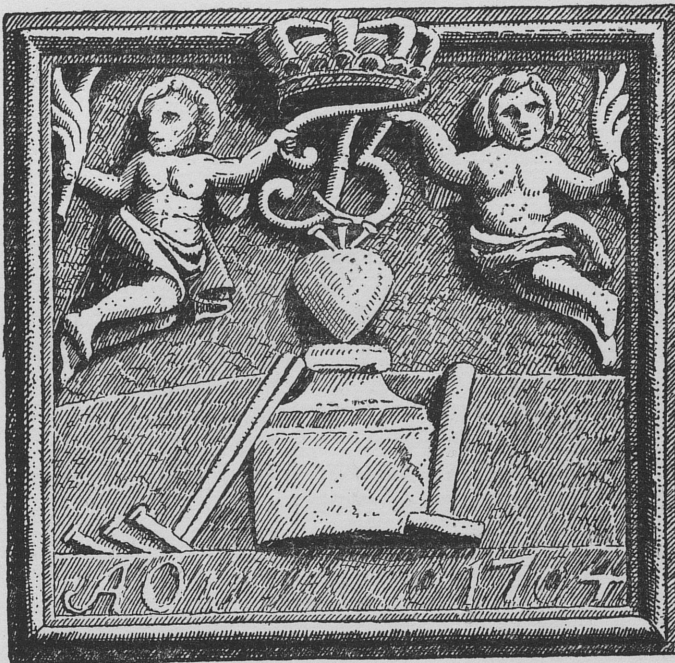
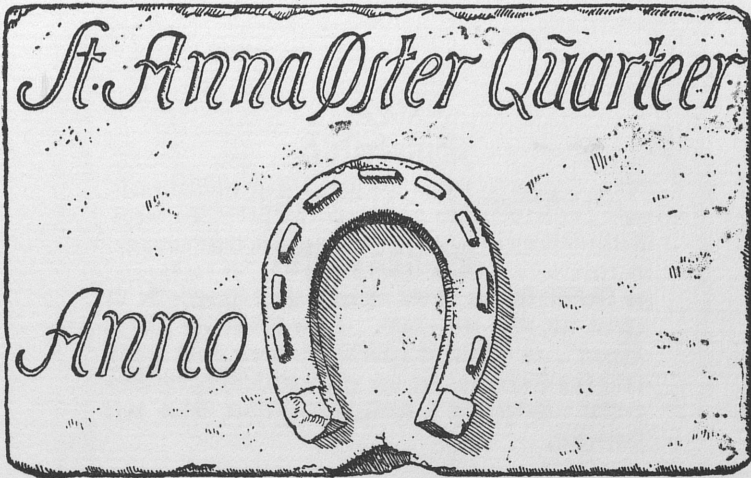
Smedeskilt.

Denne Sten er for mange Aar siden afgivet til Nationalmuseet, og det vides ikke nu, hvor den har siddet. Da baade Matrikelnummer og Aarstal mangler, kan intet nærmere om den oplyses. Vi faar af den kun at vide, at der engang har boet en Grovsmed i Sct. Anne Øster Kvarter.

XLIX

Wildersgade 34,

(Krh. Kv. 48—113—94). „Det martrede Hjerte“. Her boede paa Frederik V.s Tid Nagelsmed Ole Thuresen og i 1764, da i Skiltet blev opsat, hans Enke.

- L

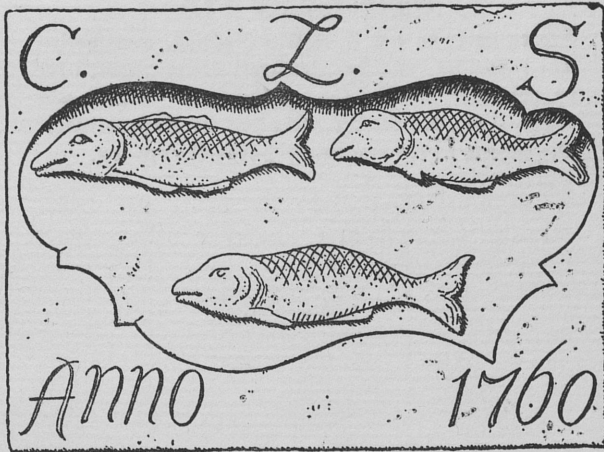
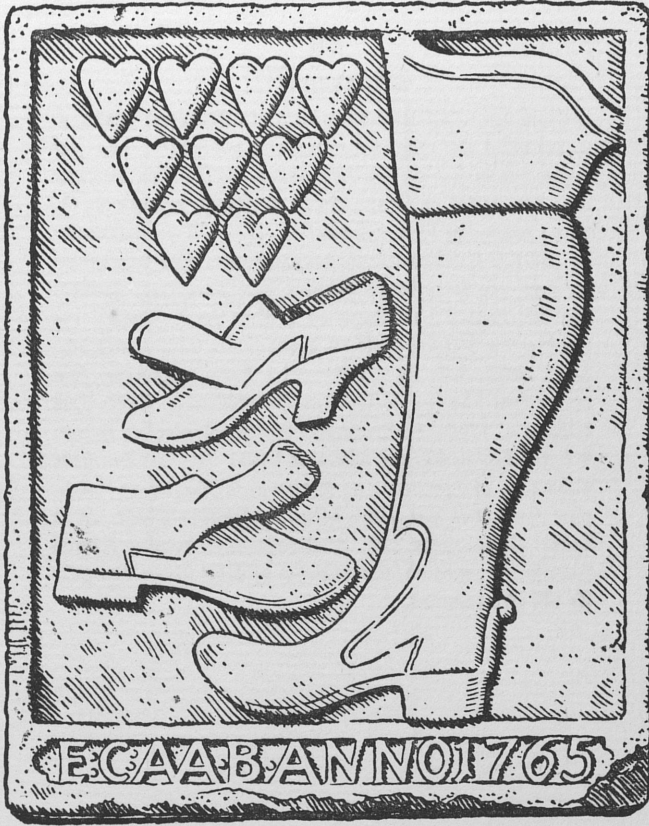
Skomagerskilt

og Huskilt fra det i 1907 nedrevne Hus Antonigade 21 (Kbm. Kv. 268—331—243). Huset har heddet „De ni Hjerter“, og Skiltet er opsat af Skomager Erik Christensen i Alborg, der var født i Alborg og tog Borgerskab i København 4. April 1757. Skiltet findes nu i Dymuseet.

LI

Sofiegade 8

(Kbh. Kv. 193—293—335). Huset tilhørte 1760 Casper Larsen, der tog Borgerskab som Fiskehandler 1761. Han kaldes ogsaa Fisser, og i 1751, da han blev viet i Vor Frelsers Kirke, var han Koffardimatro. Hans Hustru Grethe Torsdatter døde 1767, og ved Skiftet efter hende blev Huset vurderet til 540 Rdlr.

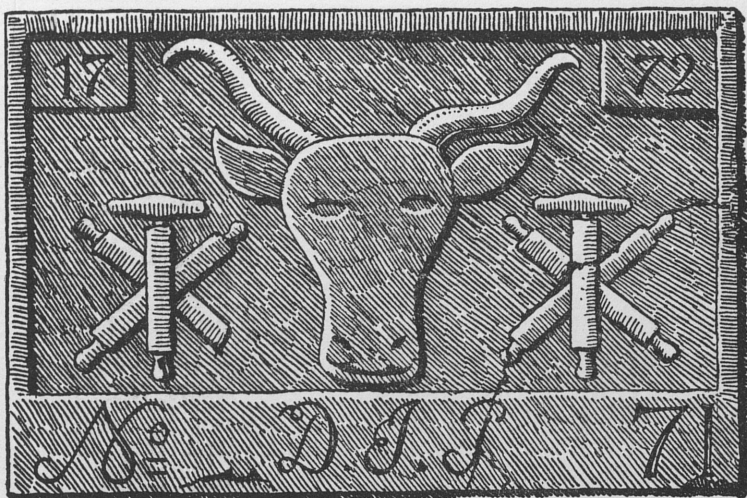

Garverstilt

af Sandsten. Stiltet findes nu i Frilandsmuseet i Lyngby, og det vides ikke, hvor det oprindelig har siddet; dog formodes det at stamme fra København. Af Indskriften fremgaar det, at det er opsat 1772 af en Mand, der hed D. J. P. og boede i et Hus, der bar Nr. 71. — Da Husnumrene paa den Tid ikke var Gadenumre, men Matrikelnumre, som var fortløbende gennem hele Kvarteret, fandtes kun 12 Huse i København og 1 uden for Voldene, som bar Nr. 71. Blandt disse 13 Ejendomme vil Opmærksomheden særlig fæste sig ved Nr. 71 i Strand Kvarter, som var et Hus i det nu forsvundne Højbrostræde. Dette Hus tilhørte c. 1745—85 Vintapper Adam Christopher Plum. Stiltet kan ganske vist ikke være hans; men det kan have tilhørt en af Familien, da Fornavnene Daniel og Johan eller Johannes var almindelige i Slægten Plum. Man kunde altsaa gætte paa, at Bogstaverne betyder Daniel Joh. Plum; men en Garvermester af dette Navn kan ganske vist ikke paavises.

Gothersgade 115

Stenen sidder nu i K. F. U. M.s Bygning, over Porten inde i Gaarden, men har rimeligvis tidligere siddet i det nu nedrevne Hus Nr. 125 i Gothersgade (Nb. Kv. 232—222—144), der var det andet Hus fra Nørrevoldgade. Det tilhørte i 1773 Bognmand Peter Sørensen.

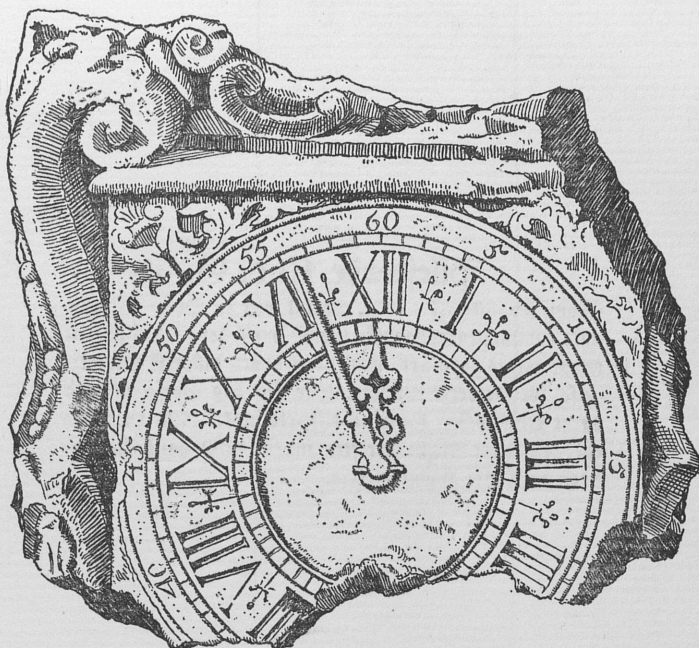
Husfikt.

Stenen med det smukke Ur, nu i Nationalmuseet, er fundet i Grunden under Ejendommen paa Hjørnet af Gaasfegade og Kompagnistræde (B. Kv. 20—19 A—150 A). Den stammer fra Begyndelsen af 18. Aarh. Da der ikke ses at have boet nogen Urmager i Ejendommen, har Stenen næppe været Forretningsfikt. I 1708 boede Skoleholder Anders Michelsen her, senere mest Brændevinsbrændere og Bryggere. Gaarden har vel heddet „Under Uret“ eller „Det forgyldte Ur“.

Husfikt.

Skiltet er fundet ved Grundgravning under Arbejderbankens Bygning paa Hjørnet af Niels Hemmingsensgade og Valkendorfsgade, hvor „Den forgyldte Rose“ har ligget.

Andreas Helwigsen, der opgives at være født i Lyffeland, tog 17. Marts 1762 Borgerskab som Lærredshandler i København og boede i de følgende Aar i det nu forsvundne Hus Nr. 11 i Niels Hemmingsensgade (Fr. Kv. 151—132—132). Han forandrede i 1769 sit Borgerkab til Brændevinsbrænder og folgte samtidig Huset. I 1774 fik han Tilladelse til paa Tælleden at fange Trisler, Stillingfer, Siffener, Bogfinker og Dompapper med Garn, Bur eller Fiskelim og dertil brugelige Løkkfugle. (Kollegiebrev i Raadstuearkivet 19. Marts 1774).

ANDREAS
HELVETI
SENIOR
ANNO 17
J DEN
FORGOLDTE ROSE

The text is arranged in a decorative, slightly irregular rectangular frame. At the bottom, there are three stylized flowers: a large one in the center and two smaller ones on either side, connected by a decorative scrollwork element.

LVI

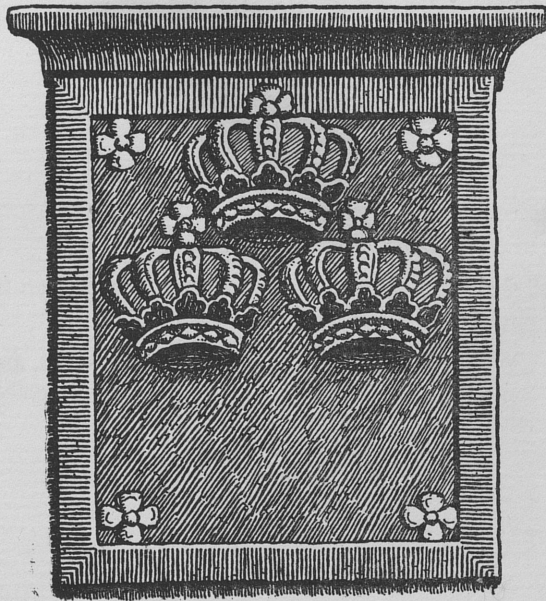
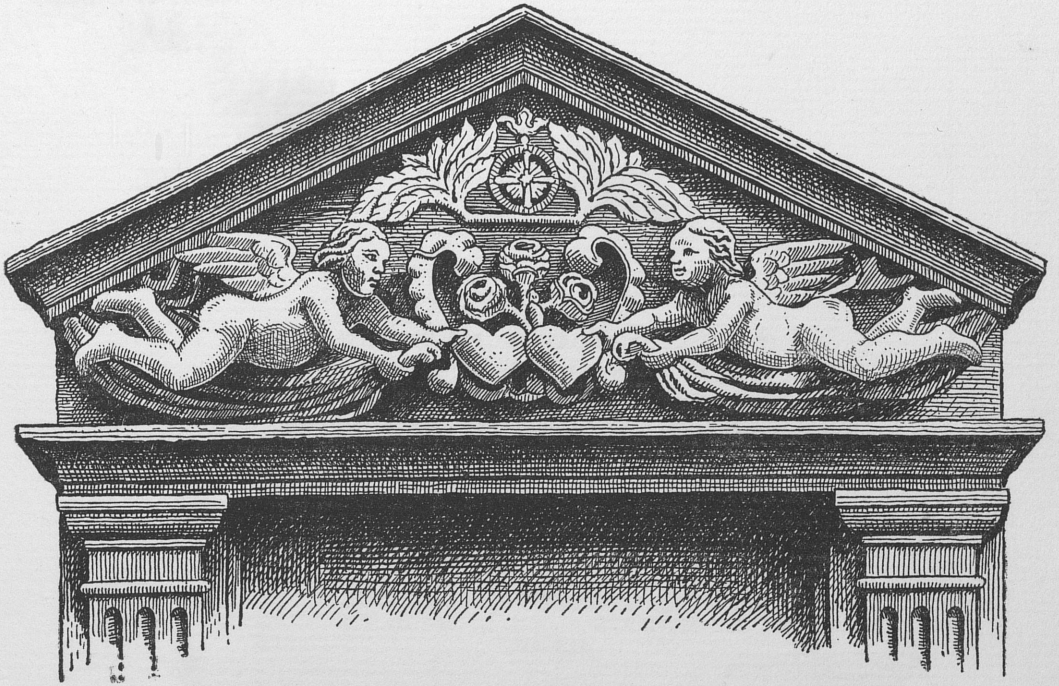
Pilestræde 10 o. G.

(Kbm. Kv. 80—81—106). Portal over en Dør. — Denne ægte gammel-københavnske Gaard med det maleriske Interiør kaldes populært, men uden nogen historisk Berettigelse, for Holbergs Vinstue. Der ses dog aldrig at have været Vinstue her. Gaarden tilhørte indtil 1723 Hr. Købche, reformert Præst; derefter indtil 1739 hans Enke og siden en Række Haandværkere.

LVII

Klerkegade 3

(Cet. N. V. Kv. 327—383—422). Huset blev opført fra nyt af Grundmur af Niels Hansen Bynck 1778. Der indrettedes derefter Brændevinsbrønderi i Gaarden, og formentlig ved denne Lejlighed er Stenen med de tre Kroner opsat.

*

LVIII

Kvæsthusgade 5

(Ect. N. D. Kv. 22—40, 41—40, 41). Et af de talrige Huse, som bar Navnet „Lammet“. Paa Husets Facade er indmuret en Plade med følgende Indskrift:

GUD ER MIT SLOT OG FASTE BORG
 PAA HANNEM VIL JEG BYGGE
 HANS ORD FORLINDRE KAND MIN
 SORG OG INGEN DET SCKL RYGGE
 IEG WEED OG TROER STADELIG
 HAND SINE EY FORLADER
 MENS HJELPER DENNEM NAADELIG
 SOM EN FORSIVFNLIG FADER
 P . H . S . L A · M · D

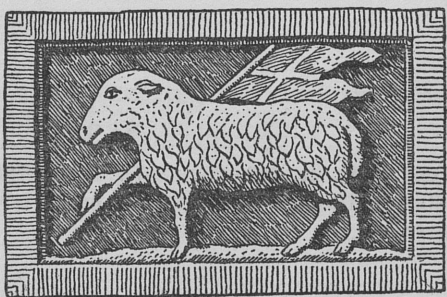
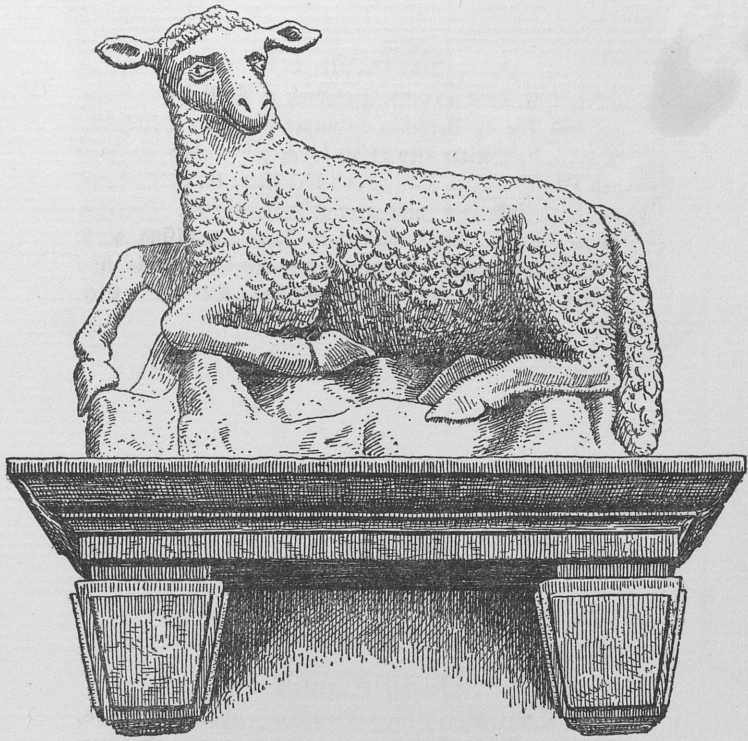
ANº 1691

Huset tilhørte i 1691 Peder Hansen Lange, der afvekslende kaldes Skipper, Købmand eller Brændevinsbrænder. Da Czar Peter i 1716 var i København med en russisk Hær, blev Pakhusene i Peder Langes Gaard benyttede til Oplag af Russernes Viktualier. Et af Husene var saa stærkt belagt paa Loftet og Hanebjælkerne med Mel, at hele øverste Stokværk var nedfaldet i Gaarden. Den skete Skade vurderedes ved en Synsforretning i 1717 til 340 Rdl.

LIX

Rigensgade 4,

„Det hvide Lam“ (Ect. N. D. Kv. 339—405—471). Her var i forrige og næstforrige Aarhundrede indrettet Brændevinsbrænderi.

LX

Nyhavn 15

(Cet. A. D. Kv. 8—8—8). Elefanten er Skilt for en Handel med The og Porcelæn og andre Varer fra Østerland. I 1765, da Skiltet blev opsat, boede her Læbehandler Jørgen Hansen Alling. Han er død kort efter; thi i 1768 nævnes hans Enke som Indehaver af Forretningen. Derefter fulgte Sønnen, Læbehandler Hans Jørgensen Alling, der i 1770 fik Borgerkab paa Handel med kinesiske og ostindiske Varer. — Huset kaldtes efter Skiltet „Den hvide Elefant“.

LXI

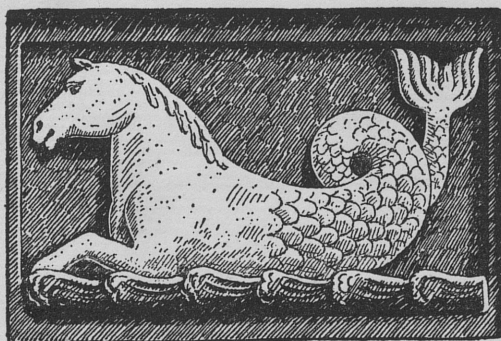
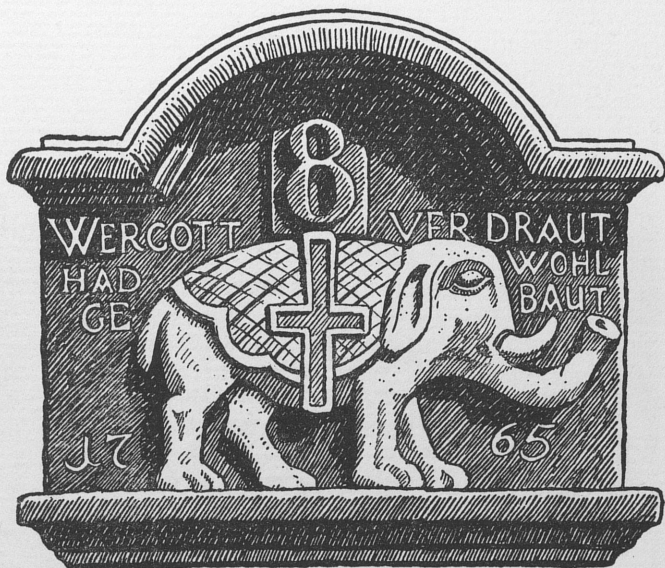
Hummergade 16

(D. Kv. 294, 295—340, 341—229). I Slutningen af 18. Aarh. var her et Værtshus, kaldet „Pelikanten i Hummergade“. Skiltet viser en Pelikan, der mader sine Unger med sit Blod.

LXII

Borgergade 3

(Cet. A. D. Kv. 236—204—204). Et Husskilt. Husets Navn er ikke fundet nævnt; men det har vel heddet „Havhesten“.

LXIII

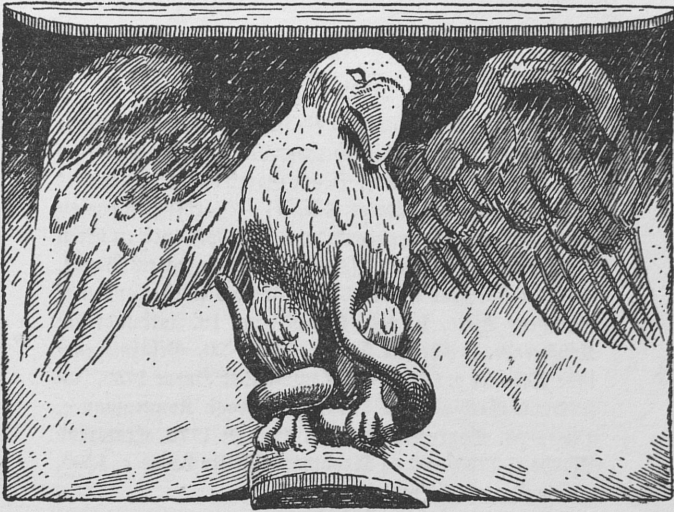
Wibersgade 27

(Krh. Nv. 52—71—66). Et Husfildt. Nogen Forbindelse mellem Skiltet og den Virksomhed, som blev drevet i Gaarden, kan ikke paavises. Her boede gennem 18. Aarh. en Skræder, en Skoleholder, en Smedker, en Bødker osv. og en sjælden Gang en Oltapper. Det kraftige Relief med Fremstilling af Kampen mellem Ornen og Slangen er rimeligvis kristelig Symbolik: Kampen mellem det gode og det onde. Det kan ogsaa, som Hugo Matthiesen oplyser, symbolisere „Mod forenet med Kløgt“, i hvilken Betydning det f. Eks. bruges i England som Skiltmotiv.

LXIV

Klerkegade 22

(Cet. N. B. Nv. 335—399—434 B). I denne Ejendom boede i 18. Aarh. først en Række Brændevinsbrændere, derefter Dehandlere (Møllerup, Howitz og Gylbenspids). Skiltet har dog næppe særlig Tilknytning til nogen af dem, men er et Husfildt: den hvide Svane.

Husfålt.

Denne Sten, der nu findes i Nationalmuseet, er fremdraget af Grunden under Ejendommen Nr. 4 paa Gammeltorv (Sn. Kv. 157—141—98). Denne Gaard har maaske heddet „Tranen“, og den sindrige Allegori — Jordfuglen paa en Søjle, Tranen (Arvaagenhedens Symbol) med en Sten i Kloen, og Omskriften „[Lad kun Tiden gaa sin Gang], Tænk at Evighed er lang“ — kan skylde en eller anden af Gaardens Ejere. Af disse kendes i det 18. Aarhundrede: Konferensraad Worms Enke c. 1710—20, Geheimeraadinde Schøller c. 1720—30, Kommandør Hoppe 1736, Justitsraad Sechmann c. 1740, Justitsraad Rønnemann c. 1750—70, Bogtrykker Madam Gobiche 1775, Etatsraad Erebo c. 1780—90 og Raadmand Philip Lange c. 1800. Om Tranen se Indledningen S. 32.

Adelgade 62

(Cct. N. B. Kv. 301—237—234). Huset fiftede Eier netop i 1771, det Aarstal, som Skiltet bærer. Den gamle Eier var en Boverenke Rebecca Jørgensdatter, den nye var Altapper Laurits Hansen Mølgaard. Det er da antagelig sidstnævnte, som har sat Skiltet op. Huset har formodentlig heddet „Tranen“.

*

LXVII

Torvegade 54

(Krh. Kv. 244—367—373). Gaarden kaldes endnu „Den gamle Galt“.

LXVIII

Husfikt.

Skiltet stammer fra Lille Kongensgade 15 (D. Kv. 75—85—80), der i 1770 tilhorte Brændevinsbrænder Peder Olsen Raun, og Fuglen indeholder maaske en Hentydning til hans Navn. Det er her gengivet efter et Fotografi i Nationalmuseet.

Sværtegade 5

(Kbm. Kv. 175—202—171). Som Indskriften angiver brændte Huset i 1728 og var atter opbyggt i 1730. Dets Ejer var Ernst Svendsen Brandt, Skipper, gift med Anna Gillesdatter. Forbogsstaverne til begge Navne findes paa den smukke Marmorplade, og Mandens Livsfil-ling antydes ved Skibet. Af et Skattemandtal fra 1748 faar vi at vide, at Brandt selv havde opført „begge Huse-
ne“, og at der bag i Gaarden boede en Del Matroser, Sol-dater og fattige Enker. — Brandt var født paa Bornholm og tog Borgerskab i København 24. Jan. 1714. Han nævnes sidste Gang som Ejer af Huset i Sværtegade i 1752, og i 1760 var Skiftet sluttet efter baade ham og hans Hustru.

Graabrødretory 11

(Fr. Kv. 133, 153—123—106). Et Huskilt, „Blomsten“ eller lignende. Der har gennem Tiderne været drevet Bræn-deri, Bryggeri og Maltgørieri i Gaarden.

LXXI

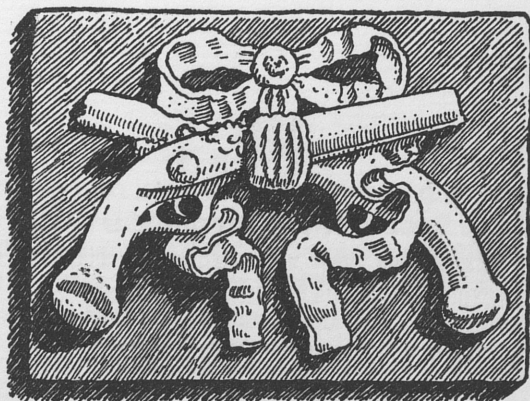
Ny Vestergade 9

(V. Kv. 282—320—217). Skiltet med Pistolerne er et Minde om kongelig Ruffmester Christian Kuhl, der købte Gaarden i 1797 af Kobbersnikker Hans Qvist og bøde som Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd 1827.

LXXII

Balkendorfsgade 36

(Fr. Kv. 19—138—134). Skiltet med de tre Skjolde ser ud som et Malerskilt, men nogen Malermester vides dog ikke paa den Tid at have boet i Ejendommen. Gaarden afbrændte 1728. Efter Genopførelsen tilhørte den Boghandler Rohde og i 1739, da Skiltet blev opsat, hans Enke.

LXXIII

Nyhavn 8

(Cet. N. D. Kv. 237—D. Kv. 278—274). Huset var i 18. Aarh. i Reglen beboet af Oltappere, og Skiftet er opsat af Havnefoged og Oltapper Niels Holst, der boede her 1771—84. Huset tilhørte derefter hans Enke.

LXXIV

Slutsten

fra et i 1907 nedrevet Hus Nr. 24 i Gammelmønt (Kbm. Kv. 134—153—149). Huset hørte til dem, der brændte i 1728, og det er da i 1732 genopført af den daværende Ejer, Visiterer N a s m u s K r e y og hans Hustru A n n a M a r i e. Hun døde i 1760, og Skiftet efter hende viser, at Familien var ret velstaaende. Huset i Gammelmønt vurderedes til 4.720 Rdlr., Formuen i det hele til 6.193 Rdlr.

N. H. M. H.
Dragöe. H. berg.

278.

Herre ieg forlader mig paa dig, lad
mig aldrig blive beskietmet, frels mig
ved din Rettardighed og hielp mig
ud böie dine Øine til mig og hielp mig

LXXV

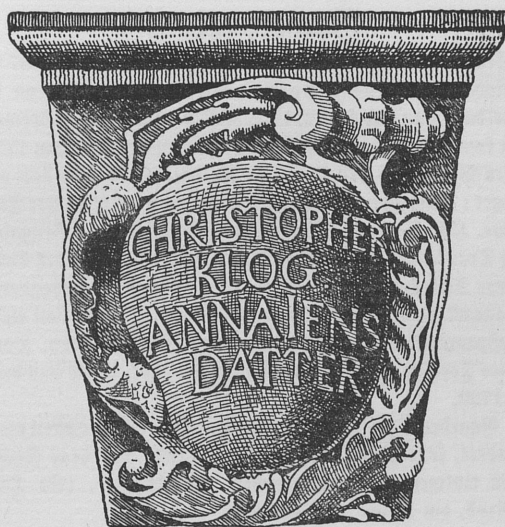
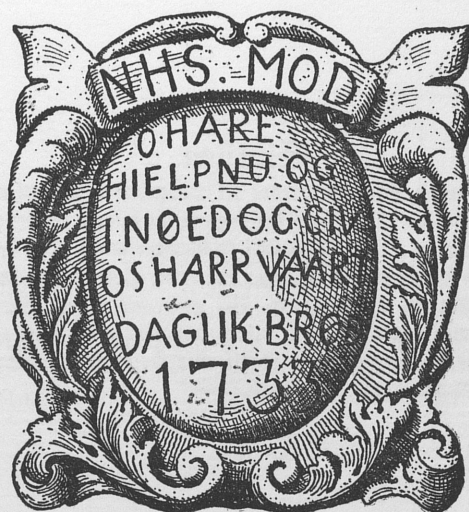
Skindergade 8

(Kl. Kv. 26—24—23). Huset tilhørte i 1733, da det var nyopført efter Branden, Vognmand Niels Hansen. Fru Bispinde Ramus, Datter af Konferensraad Hans Seibelin, havde Pant i Ejendommen og gjorde i 1739 Eksekution i den efter at have erhvervet en Byttingsdom over Niels Hansen.

LXXVI

Niels Hemmingsensgade 32

(Gr. Kv. 122, 123—111—117). Brygger Christopher Klog tilkøbte sig denne Grund efter Branden 1728 og opførte nye Bygninger paa den. I et udførligt Mandtal fra 1743 meddeles, at han holdt 1 Bryggerfævend, 2 Karle og 2 Piger. I Gaarden boede endvidere hans Svigermoder, Søkaptajn Klog med Husholderesse Elisabeth Risbrecht og 1 Pige, Slotspræst Bang med Tjener, 2 Piger og Amme og i Kælberen Oltapper Thomas Andersen. — Der holdtes Skifte efter Christopher Klog 1750.

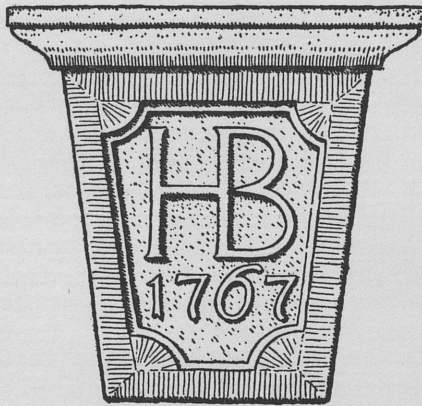
Slutsten.

Da denne Sten afleveredes til Københavns Bymuseum, hvor den nu findes, blev det opgivet, at den var fundet paa Hjørnet af Store Regnegade og Gammelmønt. Paa dette Sted kendes imidlertid ingen Eier eller Beboer, paa hvem Bogstaverne G. N. passer. Vil man antage, at Stenen stammer andensteds fra, bliver der mange at gætte paa, f. Eks. Bager Gregorius Kohlf eller Hofboghandler Gottlob Kothe, begge i 18. Aarh.

Gothersgade 8

(Cet. N. B. Nv. 65—3—26). Gaarden er opført 1767 af Vinhandler Henrik Volte, adlet 1783 som Baron af Volten. Han var født c. 1735 af Smaakaarsfolk i Bremen og kom som Vintappersvend til København, hvor han 1752 blev Vinkjper i den kongelige Kælder. 1763 blev han optaget i Vintapperlauget og tjente sig nu hurtigt en stor Formue. Han havde 5 Skibe i Søen, handlede paa Bengalen og Trankebar, købte betydeligt Jordegods, saaledes Godserne Asserstrup og Frederiksdal paa Lolland og Søbygaard, Aagaard og Sparresholm paa Sjælland, ligesom han ejede Lyftgaardene Rustenborg og Sorgenfri Slot i Lyngby. Hans store Formue var dog i det væsentlige tabt, inden han døde i 1790.

Gaarden i Gothersgade staar den Dag i Dag næsten uforandret, som Volten byggede den i 1767. Paa dens Grund laa tidligere Gæstgivergaarden „Weltkuglen“. (Se Hist. Medd. om Kbhvn. VI, 321 f.).

LXXIX—LXXX

Borgergade 100

(Cet. A. B. Kv. 197—139—138). De to Stentavler findes nævnte i Synsforretninger over Huset i 1769 og 1780, hvori det hedder: „Muren til Gaden ziret med tvende Sandstene af Stukaturarbejde“. Der var i 18. Aarhundrede Brændevinsværk i Ejendommen, og i 1764 hedder det, at der paa Huset til Gaden findes et Brændevinsfikt af Jernplade med Jernstænger.

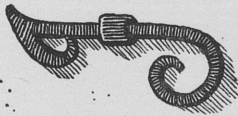
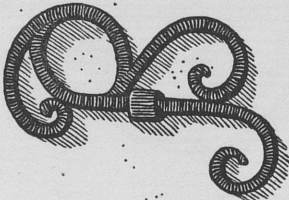
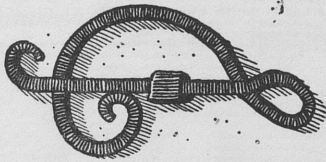
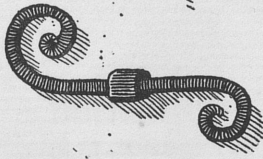
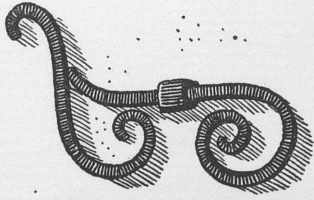

LXXXI

Borgergade 72

(Cct. A. B. Nv. 188—123—123). Bogstaverne betyder
Jens Bendixsen Fiskebløder. Denne Mand boede
her c. 1740—1775. Han var født paa Lolland og tog 27.
Okt. 1738 Borgerskab i København.

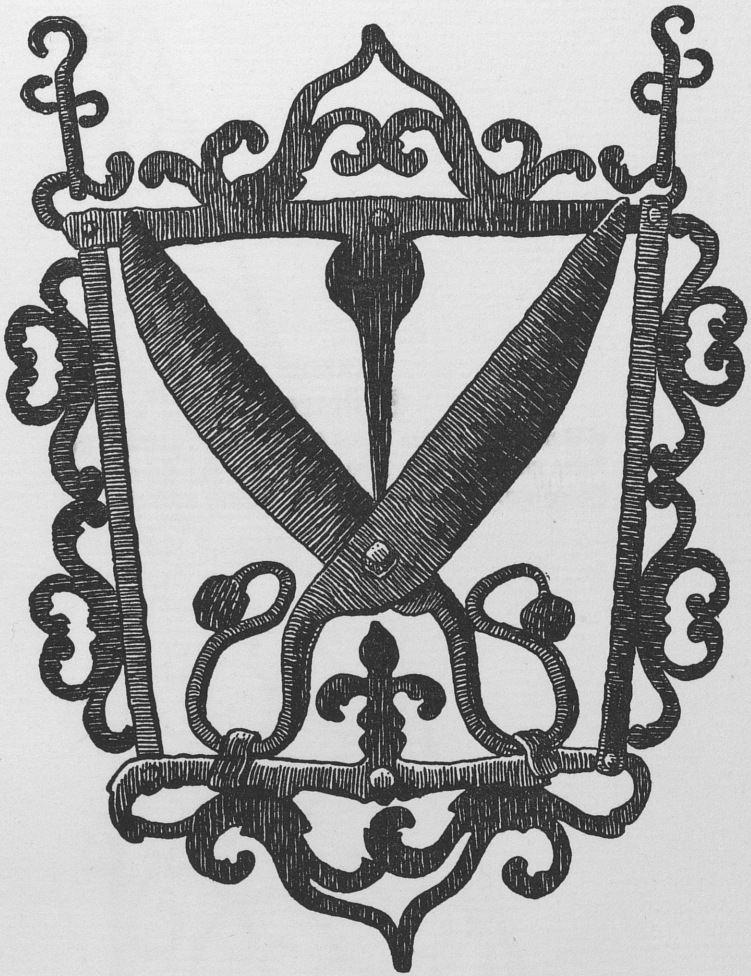
*

*

Stræderfjilt

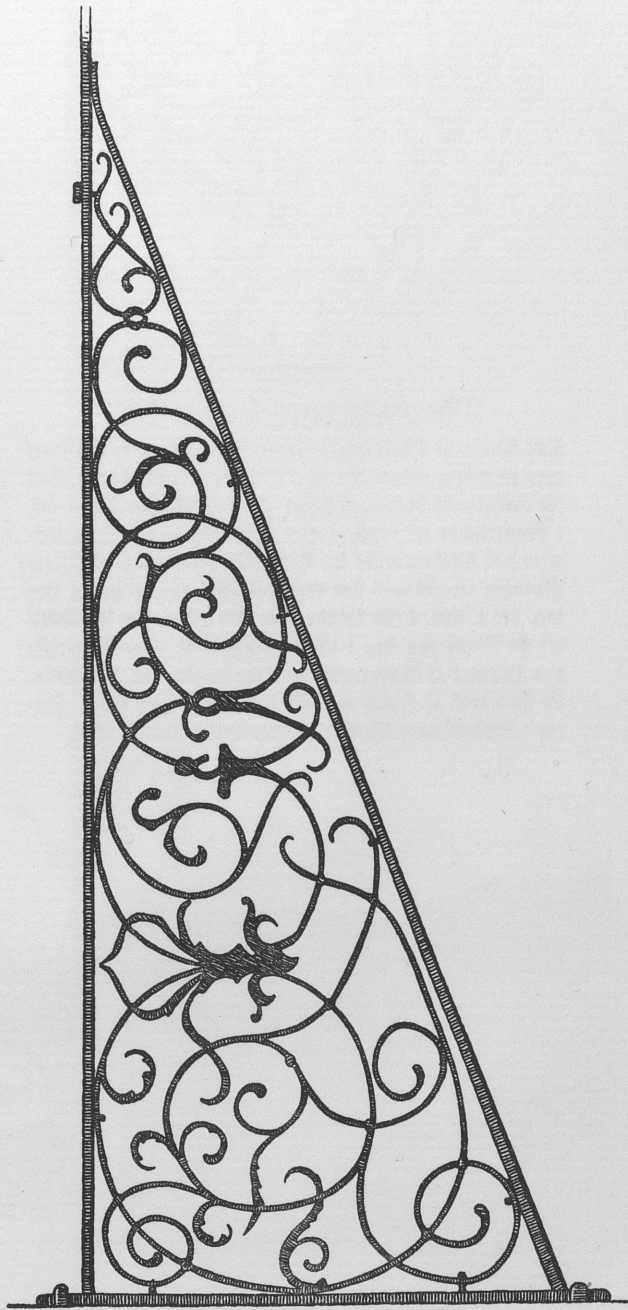
fra Borgergade, nu i Bymuseet. Et lignende Stræderfjilt ses afbildet paa et Vægmaleri (c. 1700) fra et Hus i Store Strandstræde, nu ligeledes i Bymuseet. Fra Gaslspidsen af et Bindingsværkshus rager en Fjiltstang frem, som bærer en firkantet Ramme, omgivet af Slyngninger og med den store Saks indeni. Det er dog ikke nærværende Fjilt, som er gengivet paa Maleriet, da Saksen dér ses mere sammenluffet.

LXXXIII

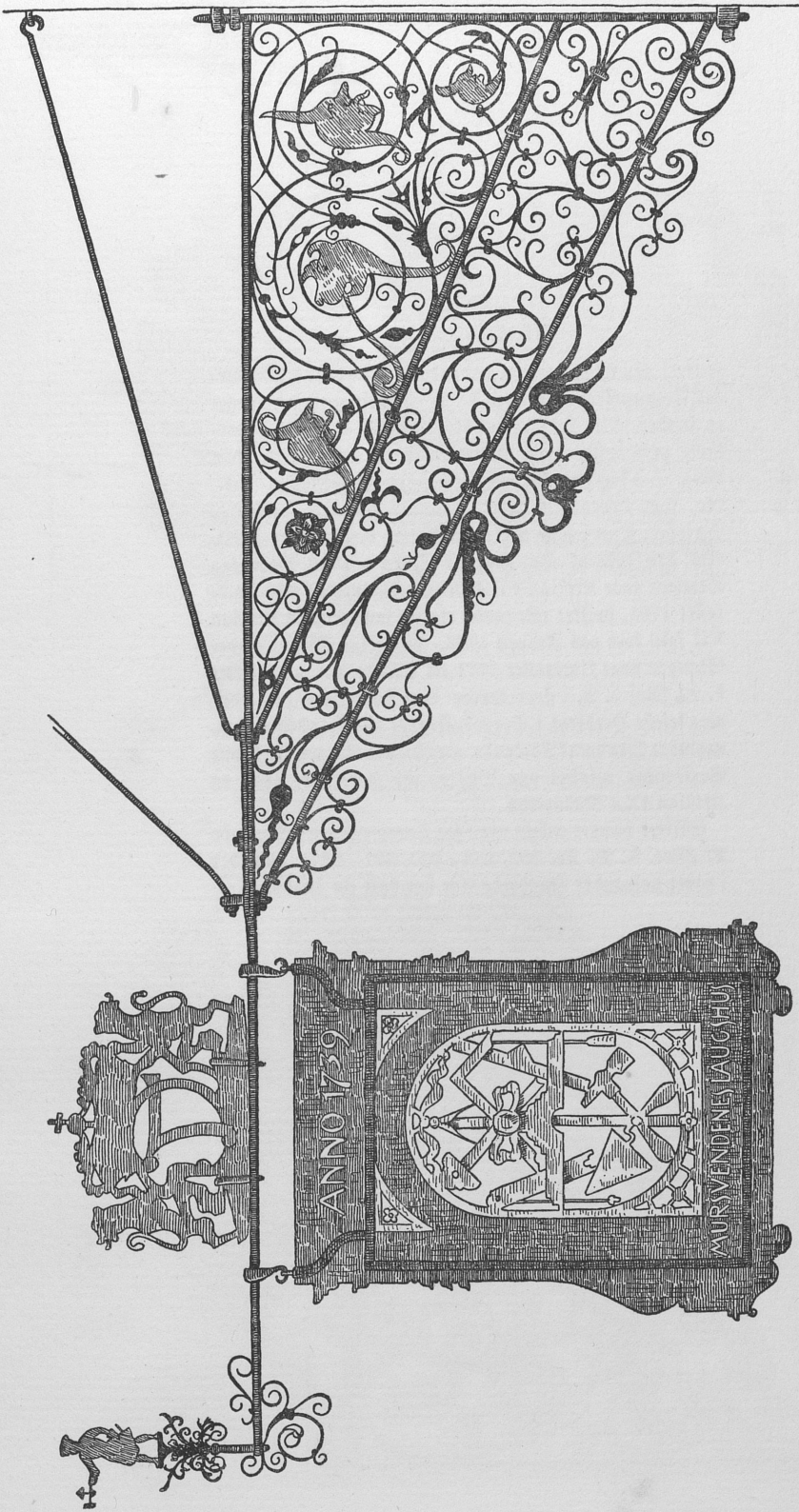
Skiltarm

af Smedejern. Armen regnes for at være ret gammel, fra Tiden mellem 1650 og 1700. Den findes nu i Københavns Bymuseum, men dens oprindelige Plads er ubekendt.

Mursvendenes Laugsfjilt.

Det hængende Fjilt bærer Aarstallet 1739, men Fjiltar-
men er ældre, vistnok fra før 1700. Fjiltet har hængt uden
for Svendenes Herberg, i Peder Hvitfeldtsstræde 1715—69,
i Møntergade til 1786, i Sct. Pederstræde til 1796, der-
efter paa Skidentorvet for Enden af Nørregade. Fjiltets
Flytning foregik med stor Højtidelighed og i et broget Op-
tog, der s. Eks. 1769 kostede over 500 Rdlr. Nu har Fjil-
tet sin Plads paa den i 1859—60 opførte Svendestiftelse
paa Hjornet af Murergade og Smedegade paa Nørrebro.
Et Fotografi af Huset med Fjiltet et gengivet hos E. Ny-
rop: Kjøbenhavns Murer- og Stenhuggerlav S. 273.

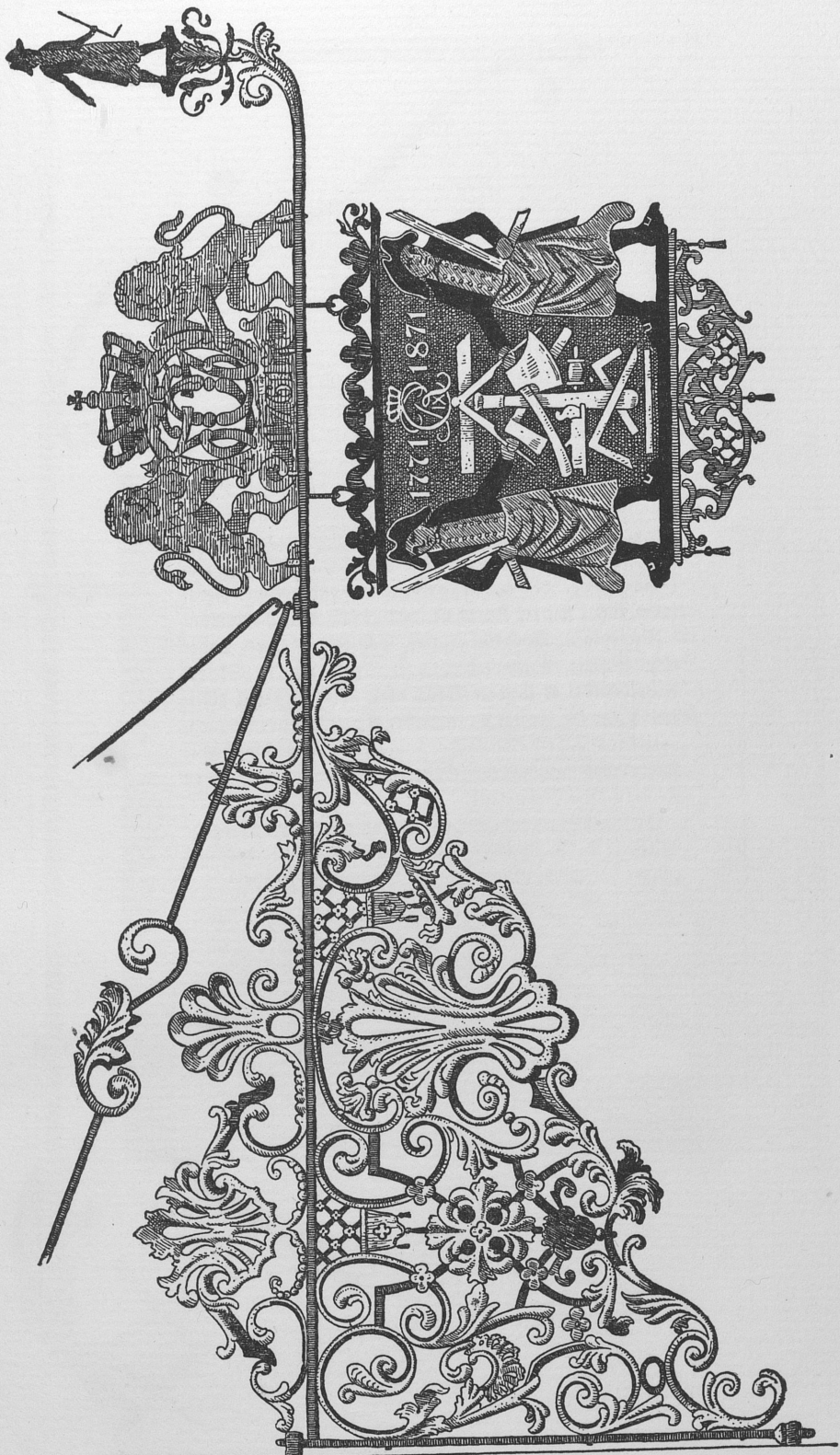
ANNO 1759

MAURVENDENIAUGHUS

Adelgade 27.

I 1691 gav Magistraten i København Tilladelse til, at Byens Lømmersvende maatte holde Samlinger og udhænge et Herbergskilt. Et saadant blev da straks anskaffet, approberet af Præsident og Politimester og ophængt 3. Nov. 1691. Det kan dog ikke have været det her gengivne Skilt, der, som Aarstallene viser, stammer fra flere forskellige Perioder. Den ældste Del af Skiltet, den smedede Skiltarm, gør Indtryk af at være fra Tiden c. 1730. Oven paa Stangen staar Kristian VII.s kronede Navnetræk med Aarstallet 1761, hvilket ikke passer rigtigt sammen, da Kristian VII først kom paa Tronen 1766. Paa selve Skiltet under Stangen staar Aarstallet 1771 til Minde om, at Skiltet d. 23. Maj d. A. i stort Optog blev flyttet fra det tidligere lejede Herberge i Tornebuskegade til Svendenes egen, nykøbte Ejendom i Adelgade. Hundredaarsdagen for denne Begivenhed mindes paa Skiltet ved Aarstallet 1871 og Kristian IX.s Navnetræk.

Skiltet hænger endnu uden for Lømmerskroen i Adelgade 27 (Cet. A. B. Kv. 282, 283—300, 301—297), hvor det i snart halvandet Hundrede Aar har haft sin Plads.

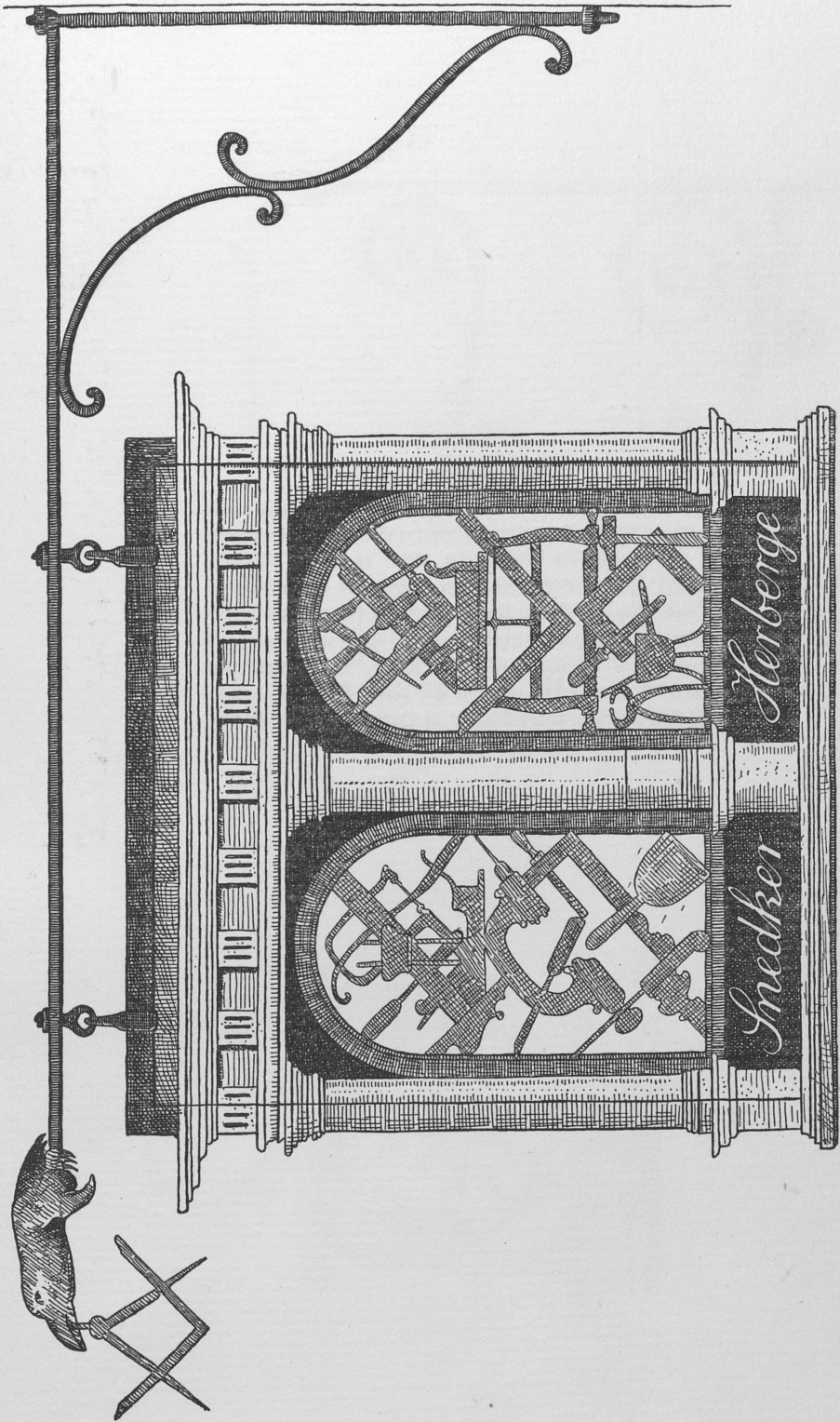

*

Snedkersvendenes Herbergskilt.

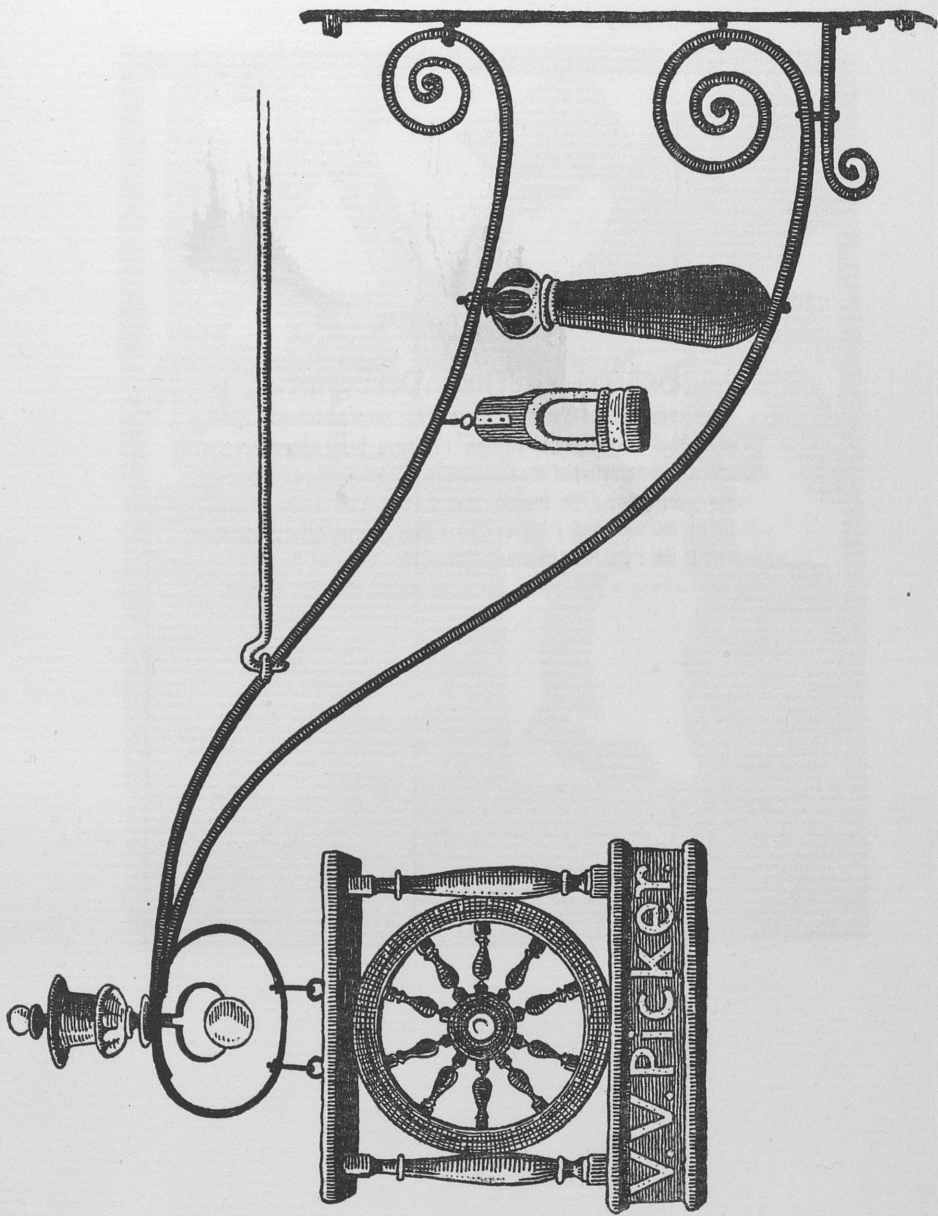
Skiltet er fra c. 1800 og har hængt paa de vekslende Svenskebroer, sidst i Klædeboderne 47 indtil 1862, da det overgik til „De forenede Snedkere af 1862“. Denne Forening har skænket Skiltet til Bymuseet.

Fuglehovedet er ligesom Skiltet selv af stødt Jern, udbugget i Kontur, malet og forgyldt.

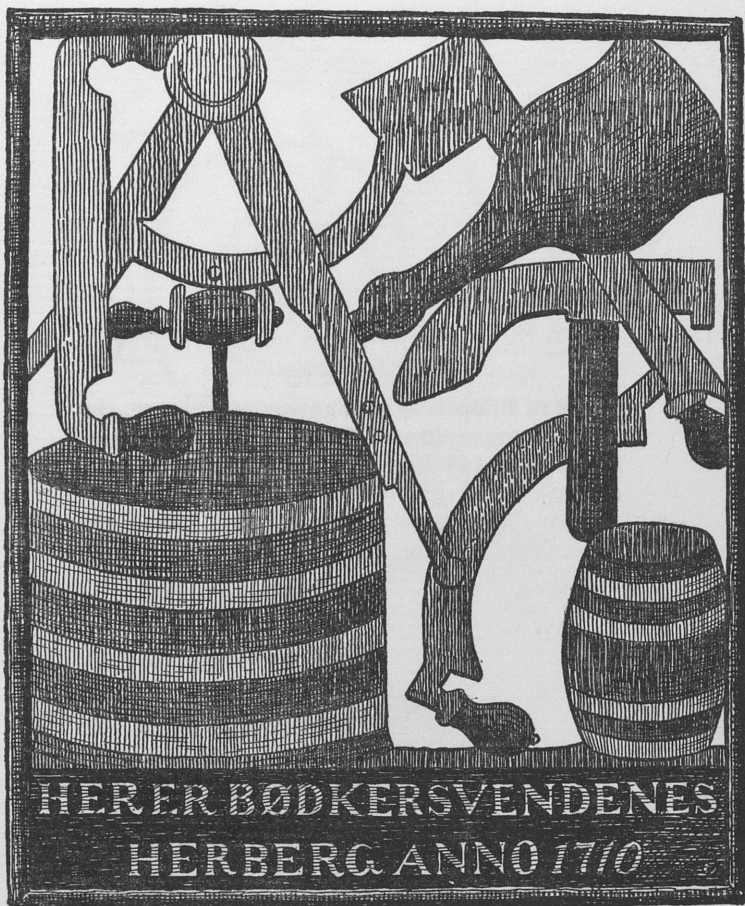
Borgergade 98

(Cet. N. B. Nv. 196—138—137). Familien Picker er en gammel Drejerslægt. Ulrik Wilhelm Picker tog Borgerkab i København som Rokkedrejer 1821, og Georg Frederik Picker blev Drejermester 1839. Efter først at have boet i Hoppenslænge, Store Kongensgade, Dronningens Løer-gade og Akademigade flyttede han i 1861 Forretningen til Borgergade 98, hvor den endnu findes. Han efterfulgtes her af W. B. Picker, fra hvis Tid altsaa Skiltet stammer, og Forretningen indehaves nu af Drejermester W. Picker.

Bødkersvendenes Herbergskilt.

Bødkersvendenes Herberg havde ikke noget blivende Sted, men boede til Leje hist og her. 1776 var det i Montergade, 1845 paa Hjørnet af Gaasegade og Farvergade, 1855 i Lille Kongensgade. (Se Bødkerlavets Festskrift 1908 S. 13.) Hvor det var just i Aaret 1710 kan ikke oplyses. Skiltet findes nu i Frilandsmuseet i Lyngby.

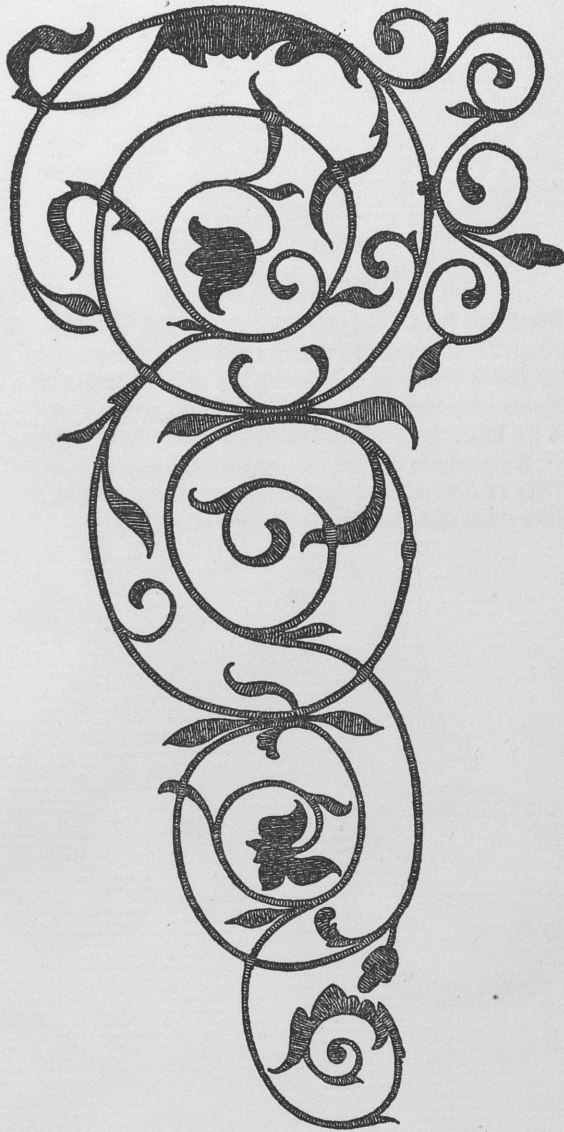
HER ER BØDKERSVENDENES

HERBERG ANNO 1710

LXXXIX

Skiltarm

Skænket til Bymuseet af Klejnsmedemeester Watervall, som oplyser, at den har hængt i Nagstræde. Det har efter hans Døggivende været et Smedeskilt med en Nøgle under Jernarmen.

Klejnsmedeskilt

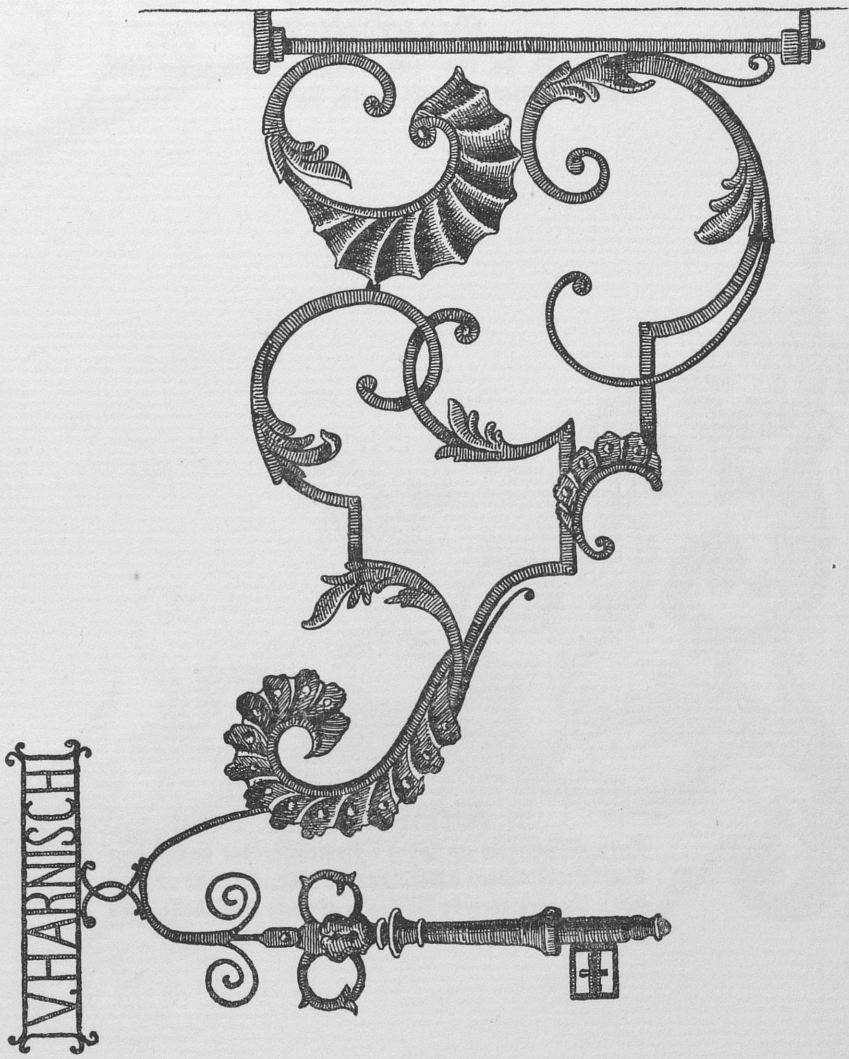
af Smedejern fra c. 1750 (Baandet og Røglen, som Dr-
nen holder i Røbet, er dog yngre). Skiltet har tilhørt den
gamle kendte Smedeslægt Schæbel, der allerede træffes i
København paa Kristian V.s Tid (se D. Nielsen: Kbhvn.s
Hist. VI, 264). Det havde sidst sin Plads paa Huset Nr. 45
i Lille Kongensgade (D. Kv. 90—100—95), som i omtrent
100 Aar var i Familien Schæbels Eje, og blev i 1908 af
Enkefru Dine Schæbel skænket til Kunstindustrimuseet.

XCI

Pilestræde 10

(Kbm. Nv. 80—81—106). Skiltet har tilhørt Klejnsme-
defamilien Harnisch i det sidste halvhundrede Aar. Men
Skiltarmen er rimeligvis ældre.

J.V. HARNISCHI

XCII

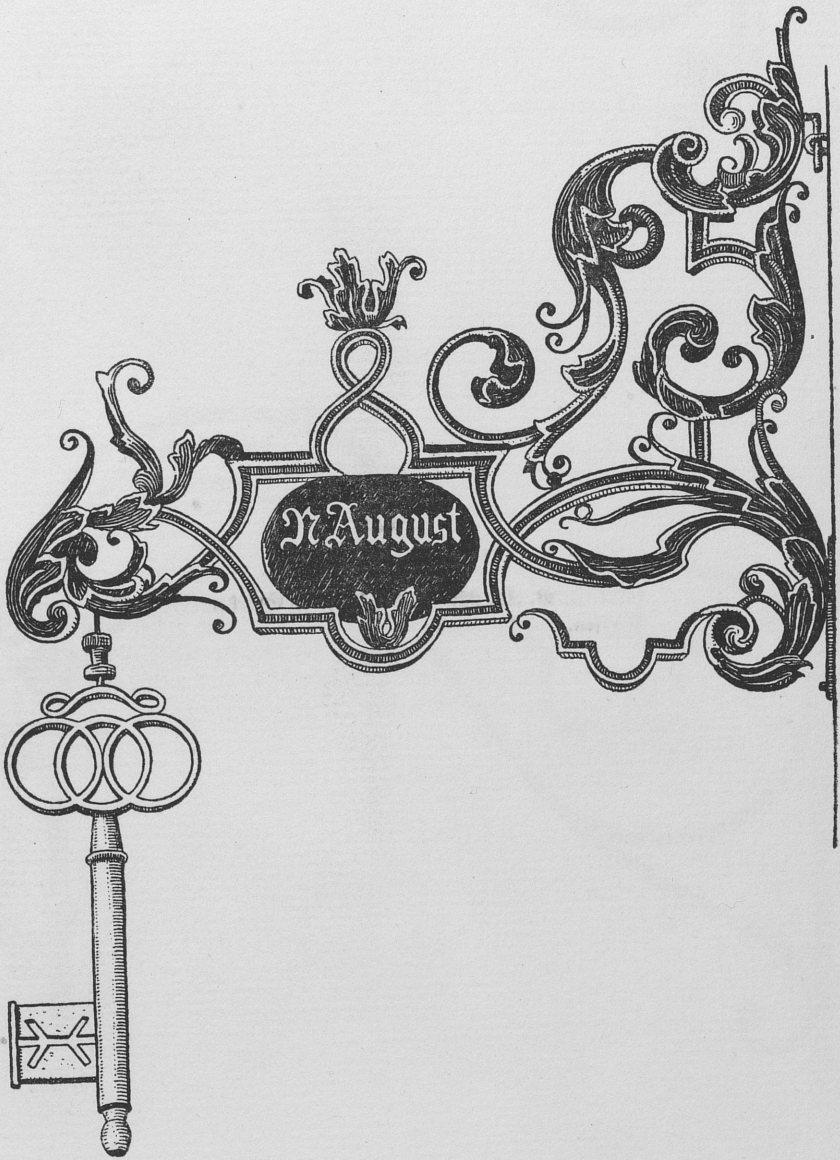
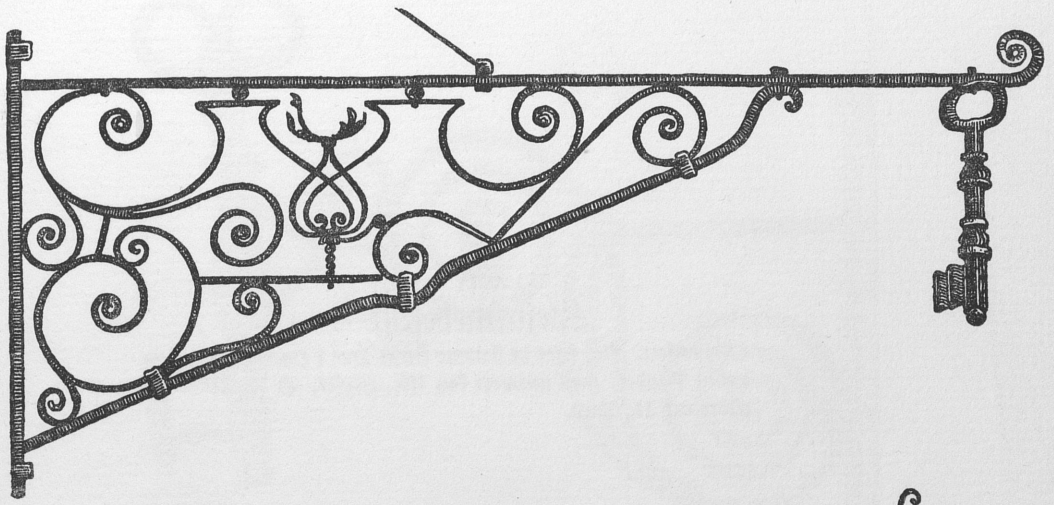
Borgergade 42

(Cet. N. B. Nv. 179—109—108), nu Smedemeſter Vilh.
Roller. Skiltet antagelig fra 18. Aarh.

XCIII

Klejnſmedeſkilt.

Dette Skilt, ſom nu findes i Bymuſeet, har hængt over
Smedeforretningen i Abenraa 14 (Nv. Nv. 249—244—
239). Navnepladen og Nøglen er af nyere Oprindelse, men
ſelve Jernarmen ſtammer fra Tiden c. 1730.

XCIV

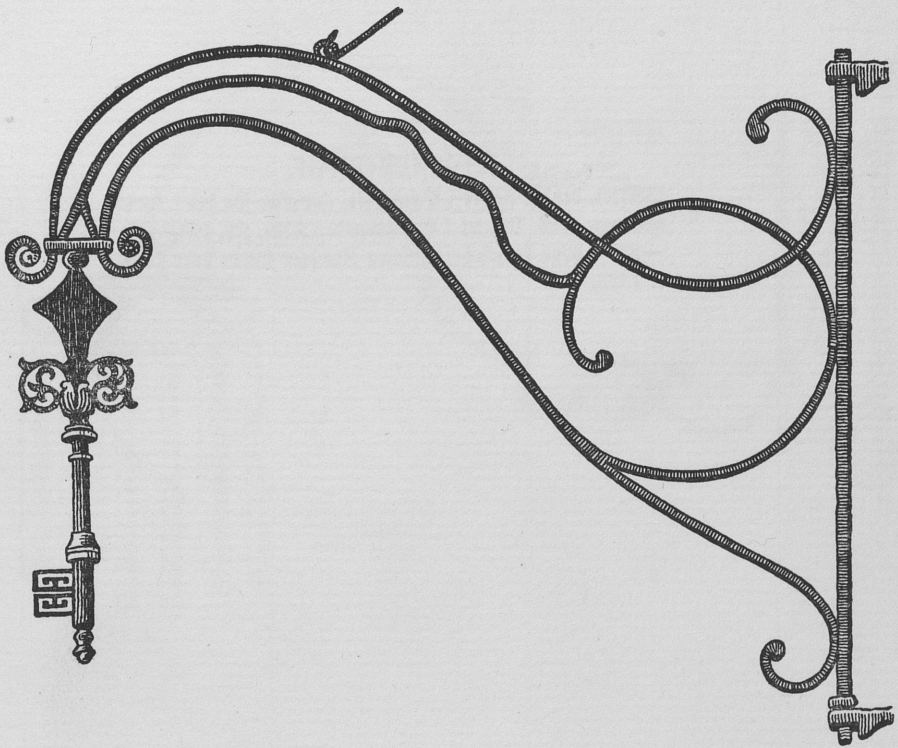
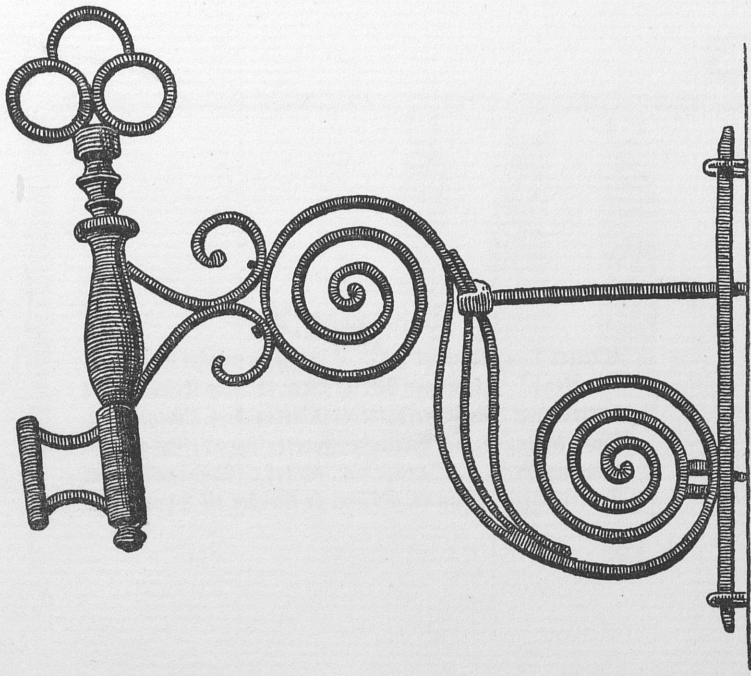
Klejnsmedeskilt

i Bymuseet. Det siges at stamme fra et Hus i Overgaden
neden Vandet, men nærmere kan ikke oplyses. Er næppe
ældre end 19. Aarh.

XCV

Borgergade 25

(Cet. A. B. Kv. 229—193—193), nu Smedemester F. P.
Nielsen. Fra 19. Aarh.

XCVI

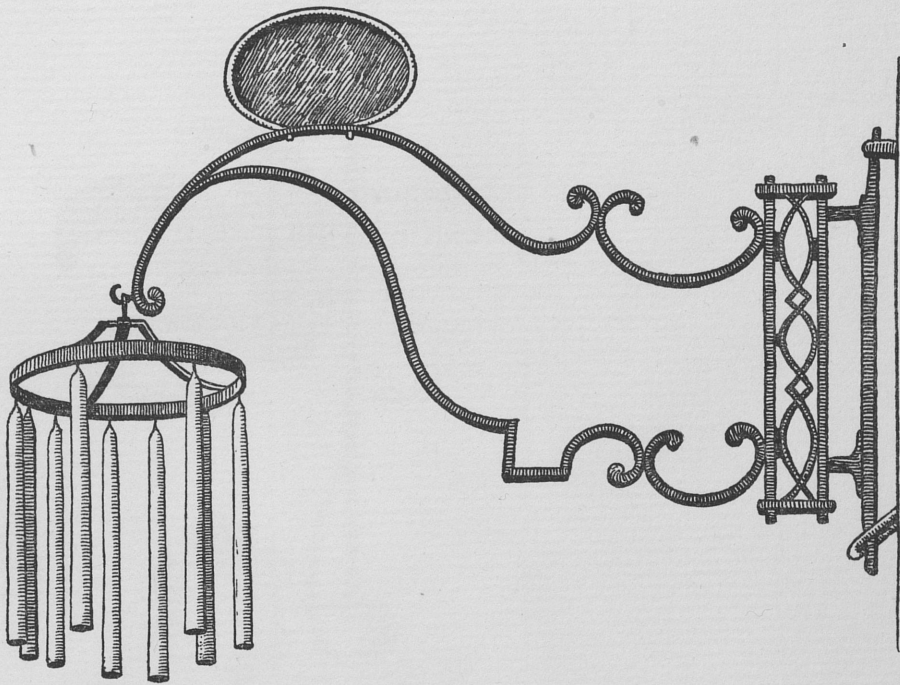
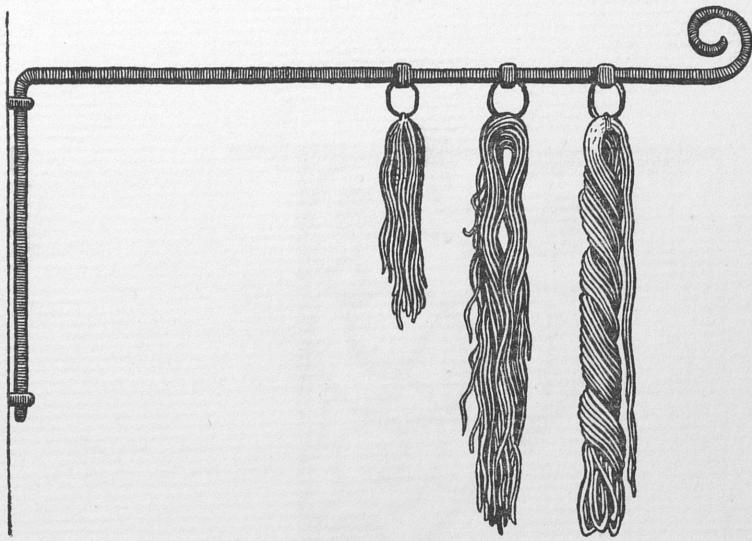
Rebflagerstift.

Stiftet blev udbøjet 1863 af Rebflagermester E. S. M. Dencker i Hjorteløngen Nr. 9. Efter at have stiftet Plads nogle Gange i Nyboderkvarteret (Klerkegade 4, Ulvegade 12, Rigensgade 25), blev Stiftet og Forretningen i 1888 af Rebflagermester E. S. Dencker jun. flyttet til Vestergade, hvor Forretningen endnu er. Stiftet er skænket til Bymuseet.

XCVII

Lysfesterstift.

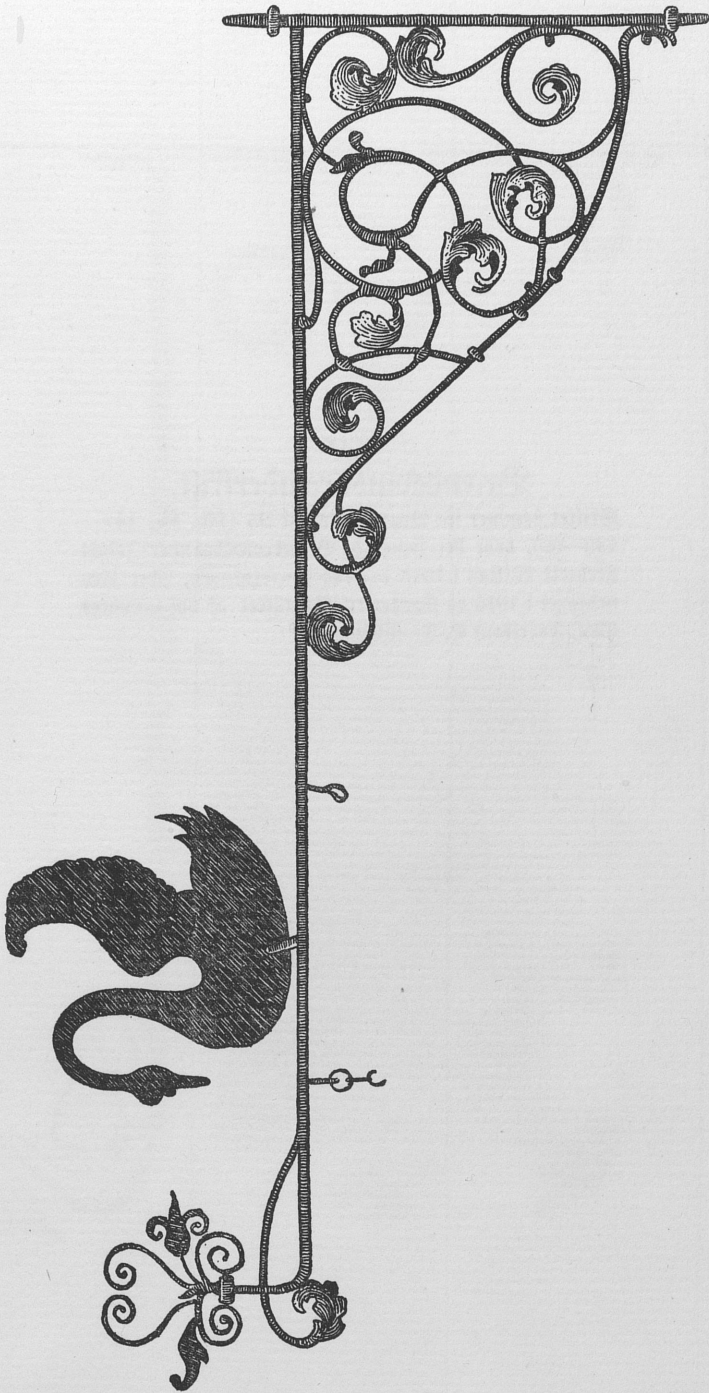
Stiftet, der nu findes i Bymuseet, stammer fra det i 1909 nedrevne Hus Nr. 21 i Grønnegade (Kbm. Kv. 194—232—263), hvor Lysfesterfamilien Knudsen havde boet siden c. 1828.

XCVIII

Brændevinsbrænderfikt

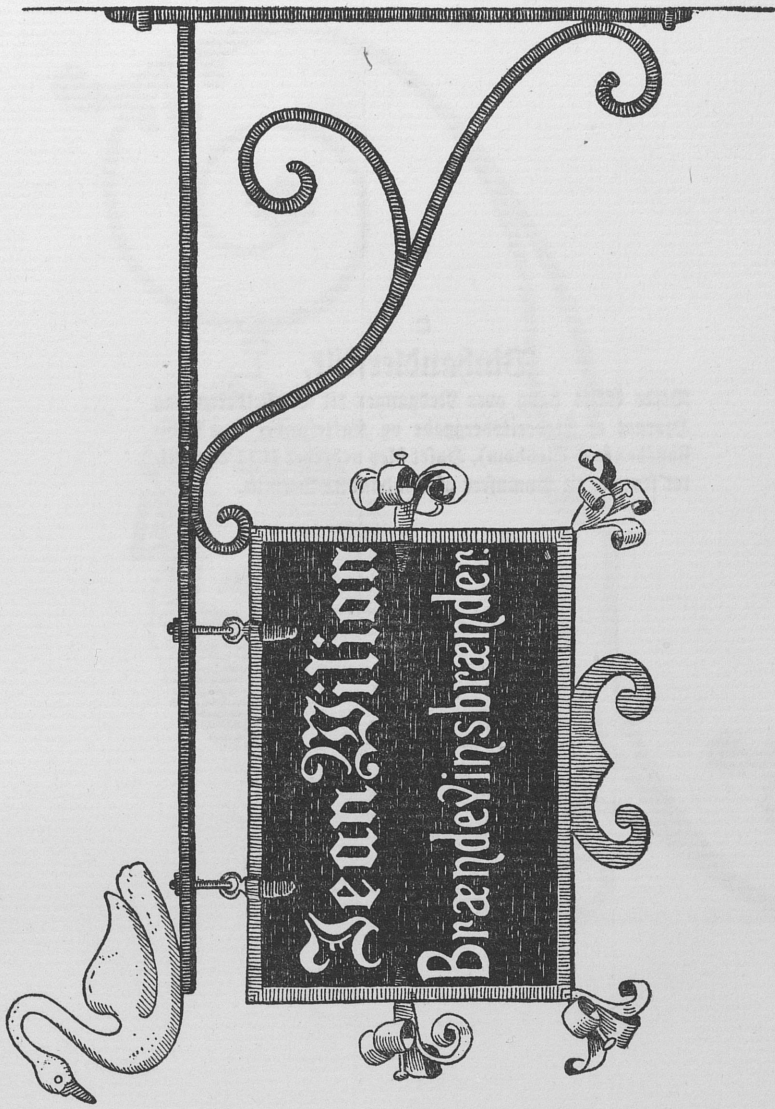
fra Nagstrøde 12 (Sn. Kv. 40—34—33), skænket til By-
museet 1917 af Stedets daværende Ejer, Frk. Laura Han-
sen. Jernarmen er antagelig fra Begyndelsen af 1700'erne,
medens Svanen synes at være yngre.

XCIX

Brændevinsbrænderfild.

Fildet stammer fra Vognmagergade 25 (Nb. Kv. 144—130—69), hvor det hang, da Brændevinsbrænder Johan Frederik Wilian i 1848 overtog Forretningen. Det blev nedtaget i 1915 og skænket til Bymuseet af ovennævntes Søn, Fabrikant E. Fr. Wilian.

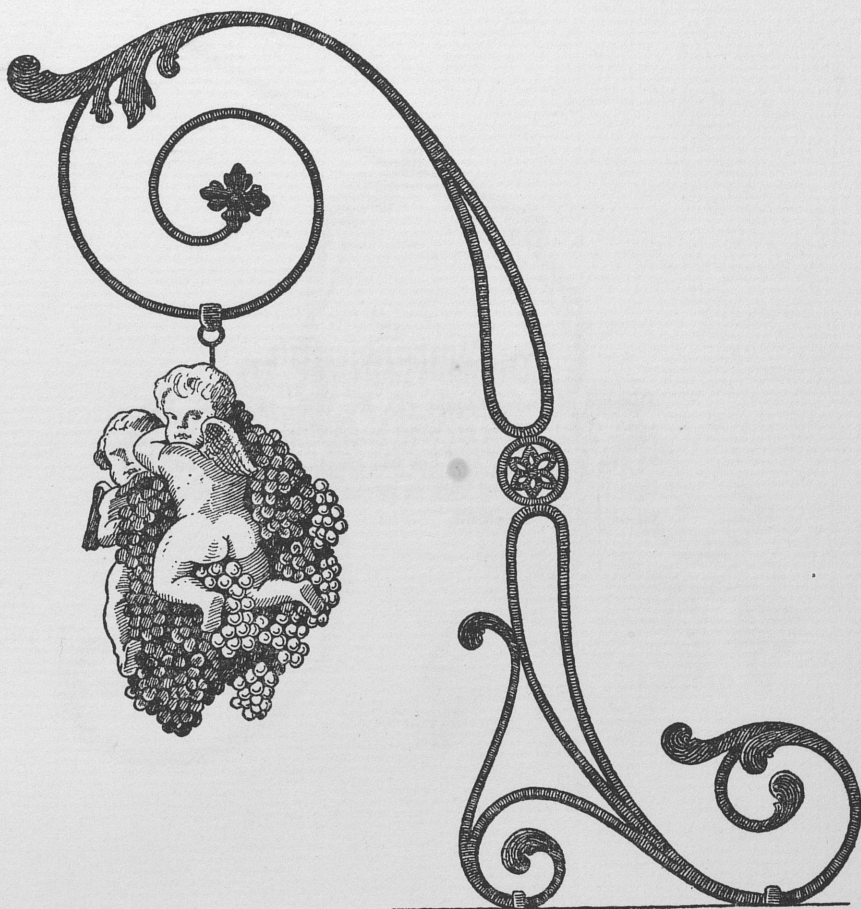

C

Winhandlerskilt.

Dette Skilt hang over Nedgangen til Vinkælderen paa Hjørnet af Frederiksberggade og Rattesundet (nu Revisionsbankens Ejendom). Huset blev nedrevet 1911 og Skiltet skænket til Bymuseet af Winhandler Permin.

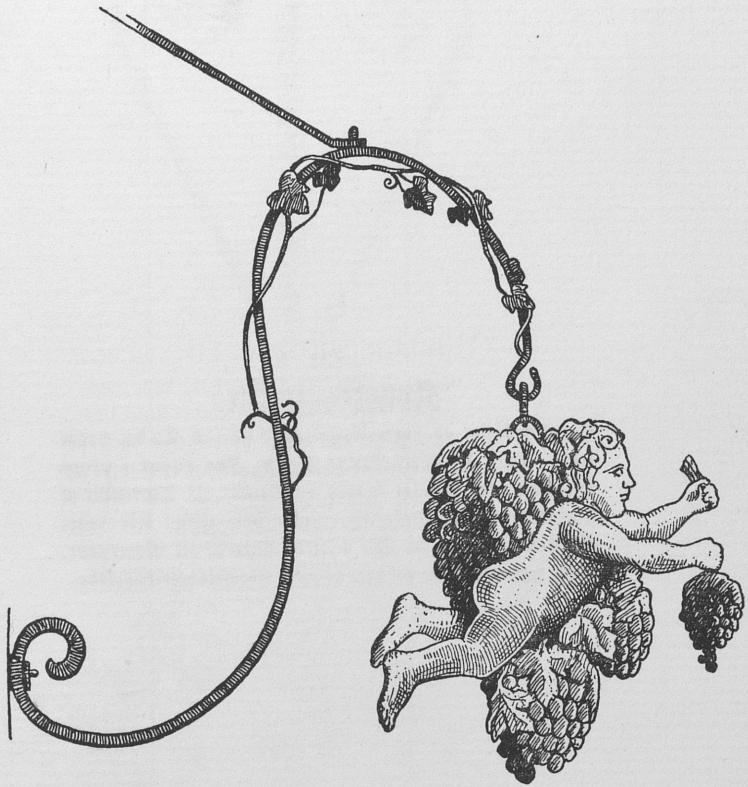
*

CI

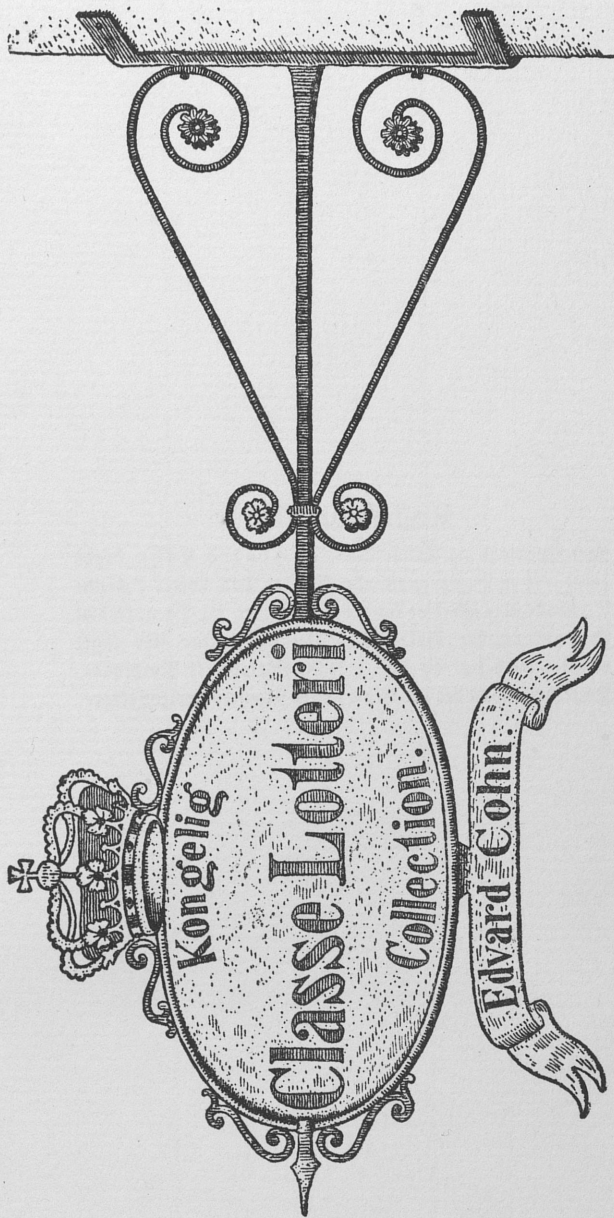
Bingaardsstræde 16

Hjørnet af Holmensgade (D. Kv. 117—121, 122, 123—121). I Stedet har der været drevet Vinhandel siden 1798, og den forgyldte Engel har nok hængt over Døren omtrent lige saa længe. Den siges at være udskåret af et Stykke af en gammel Skibsmaas.

Kollektionskilt.

Postekspedient og Lotterikollektor Edvard Cohn boede 1860—70 i Broløggerstræde Nr. 2. Paa Loftet i denne Ejendom blev Skiltet fundet og skænket til Bymuseet af Bogbindermester Valerius. Cohn har altsaa ikke taget Skiltet med sig, da han i 1870 flyttede til Nørregade, skønt han ogsaa der vedblev at være Klasselotterikollektor.

Gengivelsene udførte i F. Hendriksens Reproduktions-Atelier
Trykt hos Ivar Jantzen. Udtrykt 26. Februar 1920
Papiret fra Van Gelder Zonen

